GUSTAV ŠVAB

PRIČE IZ KLASIČNE STARINE

NOLIT

LEKTIRA ZA VI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE
KNjIGA DRUGA

GUSTAV ŠVAB

PRIČE IZ KLASIČNE STARINE

Prevod s nemačkog
MILAN TOKIN

Izbor
BORISLAV RADOVIĆ

NOLIT
BEOGRAD 1973

SADRŽAJ

PROMETEJ

Nebo i zemlja već su bili stvoreni; more se talasalo i u njemu su se praćakale ribe; u vazduhu, u letu pevale su ptice; zemljom su vrvele životinje. Ali još je nedostajalo ono stvorenje čije bi telo bilo tako sazdano da se u njemu duh može nastaniti i iz njega upravljati zemaljskim svetom. Tada na zemlju stupi pronicljivi Prometej, potomak starog božanskog roda koji je Zevs lišio prestola, sin Japeta, Uranovog sina rođenog na zemlji. On je dobro znao da u zemlji spava nebesko seme, pa zbog toga uze ilovaču, okvasi je rečnom vodom, zamesi, i od nje uobliči tvorevinu sličnu bogovima, gospodarima sveta. Da bi oživeo tu grudu zemlje, izdvoji iz raznih životinjskih duša dobre i rđave osobine i stavi ih čoveku u grudi. Među stanovnicima neba imao je prijateljicu, boginju mudrosti, Atenu. Ona se divila delu Titanovog sina, i napola oduhovljenom stvoru udahnula je duh, božanski dah.

Tako su postali prvi ljudi i, namnoživši se, napunili zemlju. Ali dugo nisu znali kako da se služe svojim plemenitim udovima i božanskom iskrom koja se začela u njima. Gledali su, a nisu videli, slušali su, a nisu čuli; lutali su kao priviđenja i nisu znali da se služe time što je stvoreno. Nisu znali kako da kopaju kamen i da ga klešu, da od blata peku cigle, da od obaljenog drveta po šumi tešu balvane i od svega toga grade

sebi kuće. Kao žustri mravi gmizali su pod zemljom u mračnim pećinama. Nisu po sigurnim znacima poznavali ni zimu, ni cvetno proleće, ni plodorodno leto; bez ikakvog plana bilo je sve što su činili.

Tada Prometej poče da se stara o svojim stvorenjima: nauči ih da posmatraju kretanje zvezda, izmisli za njih veštinu brojanja, azbuku, nauči ih da prežu životinje u jaram i da ih upotrebljavaju kao pomagače pri radu, da priviknu konje na uzdu i kola; pronađe za plovidbu čun i jedra. Brinuo se i za ostalo u životu ljudi. Ranije, kad bi se neko razboleo, nije znao za lek, niti šta sme jesti i piti, kao ni za melem koji bi mu ublažio boljku; bez lekova bedno se umiralo. Zbog toga Prometej pokaza ljudima sredstva koja ublažuju razne bolesti i pomoću kojih se one uklanjaju. Zatim ih nauči da vračaju, objasni im značaj znamenja i snova, leta ptica i gatanja iz utrobe životinje prinesene na žrtvu. Pored toga skrenu im pogled pod zemlju i omogući da otkriju rude: gvožđe, srebro i zlato. Ukratko, uvede ih u sve veštine i pokaza im sve udobnosti živoga.

Na nebu je odskora sa svojom decom vladao Zevs, koji je svrgnuo sa prestola svoga oca, Krona, i zbacio staru lozu bogova od koje je vodio poreklo i Prometej.

Sada novi bogovi obratiše pažnju na ljudski rod, koji je postao tek nedavno. Behu voljni da zaštite ljude, ali za to od njih zahtevahu poštovanje. U Mekoni (Sikionu) u Grčkoj bi održan skup besmrtnih i smrtnih, i tu behu ustanovljena prava i dužnosti ljudi.

Na tom okupu pojavi se Prometej kao branilac ljudi, starajući se da bogovi, za zaštitu koju preuzimaju nad smrtnima, ovima ne nametnu suviše teške obaveze.. Tu mudrost navede Titanovog sina da prevari bogove. U ime ljudi zakla on velikog bika, od koga će bogovi izabrati šta im se dopada. Ali posle čerečenja žrtvovane životinje načini on dve

gomile; na jednu stranu stavi meso i utrobu sa mnogo sala, uvijene u bikovu kožu, i sve to prekri buragom; na drugu — ogoljene kosti, vešto uvijene u loj žrtvovane životinje. A ova druga gomila beše veća. Otac bogova, sveznajući Zevs, prozre prevaru i reče: „Sine Japetov, svetli kralju i dragi prijatelju, kako si nejednako podelio delove." Prometej baš tada poverova da ga je prevario, nasmeši se neprimetno i reče: „Presvetli Zevse, najveći među večnim bogovima, izaberi deo za koji ti to srce u grudima savetuje." Zevs se u duši razjari, ali se hotimično obema rukama maši za beli loj. Kad ga, pak, razvi i opazi ogoljene kosti, napravi se kao da je tek tada otkrio prevaru i ljutito reče: „Vidim sada, dragi moj Japetionide, da još nisi zaboravio umetnost varanja!"

Zevs odluči da se osveti Prometeju zbog njegove prevare, pa smrtnima uskrati poslednji dar, vatru, koja im beše toliko potrebna. Ali i tome lukavi sin Japetov umede da doskoči. Uze dugu stabljiku ogromne miročije sa puno srži, približi se s njom sunčanim kolima, dok su se vozila nebom, i stavi stabljiku u raspaljeni žar. S tim raspaljenim trudom siđe na zemlju, i ubrzo prema nebu zaplamte prva lomača. Kada gromovnik vide kako se uvis penje svetlucanje udaljene vatre među ljudima, zabole ga do dna duše. U zamenu za upotrebu vatre, koju smrtnima ne mogaše više oduzeti, stvori on novo zlo. Bog vatre, Hefest, čuven po svojoj umetnosti, morade mu načiniti varljivi lik lepe devojke; sama Atena, surevnjiva na Prometeja, prebaci preko toga lika belu bleštavu haljinu, spusti joj preko lica veo, koji devojka rukama razdvoji, kosu joj ukrasi svežim cvećem, i poveza je zlatnom trakom koju je Hefest, ocu za ljubav, veoma umetnički izradio ukrasivši je šarolikim životinjama. Hermes, glasnik bogova, morade ljupkom liku da da dar govora, a Afrodita — sve draži. I tako Zevs, pod vidom dobrote, stvori opsenarsko zlo, i nazva ga P a n d o r a, što znači svačim obdarena, jer je svaki od besmrtnika dao devojci po neki poklon zlokoban po ljude. Posle toga odvede devojku na zemlju, gde su smrtnici šetali

zajedno sa bogovima. I jedni i drugi divljahu se ovoj neuporedivoj lepoti. Ali Pandora se uputi Epimeteju, prostodušnom bratu Prometejevu, da mu preda Zevsov dar. Uzalud ga je brat opominjao da nikada ne prima nikakav poklon od Zevsa Olimpljanina, kako se ljudima ne bi dogodilo neko zlo, nego da ga odmah vrati. Epimetej, ne sećajući se tih reči, sa radošću dočeka lepu devojku, a nesreću oseti tek kada se dogodila. Jer ljudski rod, kojem je njegov brat davao savete, življaše dotle bez ikakvih nedaća, bez tegobnog rada, bez mučnih oboljenja. U rukama je ta žena držala svoj poklon, veliki zaklopljeni sud. Čim je došla do Epimeteja, skide poklopac, a iz suda odmah polete čitav roj nedaća i munjevitom brzinom raširi se po celoj zemlji. Jedino dobro, nada, beše skriveno na dnu suda; ali, po savetu oca bogova, Pandora ponovo stavi zaklopac, pre neto što je nada mogla da izleti, i zatvori je zauvek u sudu. Beda, međutim, u svim oblicima ispuni zemlju, vazduh i more. Boleštine dononoćno lutahu među ljudima, potajno i ćutke, jer im Zevs nije podario glas; roj raznih groznica opsede zemlju, a smrt, koja se ranije samo polako uvlačila u smrtne, neverovatno ubrza korake.

Zatim Zevs ustremi svoju osvetu na Prometeja. Krivca preda Hefestu i njegovim slugama, Kratosu i Bii (nasilju i silovitosti). Oni su morali da ga odvuku u skitsku pustinju i tu, nad jezivom provalijom, prikuju neraskidivim lancima za jednu stenu planine Kavkaza. Hefest nerado izvrši naređenje očevo. On je u Titanovom sinu voleo rođaka, potomka ovoga pradeda Urana. Sa puno saučešća i uz prekore surovijih slugu naredi da se izvrši to svirepo delo. Tako Prometej morade da visi na turobnoj steni uspravno, bez sna, ne mogavši nikada da savije umorena kolena. „Uputićeš mnoge uzaludne jadikovke i uzdahe“, reče mu Hefest, „jer je Zevs neumoljiv i tvrda srca, kao ovi koji su tek odskora prigrabili vlast“. I zaista, mučenje zarobljenikovo trebalo je da traje večno, ili bar trideset hiljada godina.

Mada je glasno uzdisao i za svedoke svojih muka prizivao vetrove, potoke, izvore i morske talase, sveopštu majku zemlju, i svevideće sunce, on ipak ostade nepokolebana duha. „Što je sudbina rešila“, reče, „mora da snosi onaj koji zna da ceni nesavladivu moć neizbežnosti.“ Nije dozvolio da ga pokoleba nikakva Zevsova pretnja, niti je hteo podrobnije da tumači tamno predskazanje: da vladaru bogova predstoji pad i propast zbog novog braka.

Zevs održa reč; okovanome Prometeju uputi orla da svakodnevno kljuje njegovu jetru, koja je stalno ponovo izrastala. To mučenje nije trebalo da prestane sve dok se ne pojavi neko ko bi dobrovoljno izabrao smrt.

Ali nesrećniku najzad osvanu dan oslobođenja. Pošto je tako, stotinama vekova viseći na steni, podnosio užasne bolove, naiđe Herakle, putujući ka Hesperidama radi zlatnih jabuka. Kada ugleda božanskog unuka kako visi na Kavkazu, nadajući se da će ga ovaj dobro posavetovati, smilova se na njegovu sudbinu, jer vide kako orao sedi Prometeju na kolenima i kljuje nesrećniku jetru.

Spusti batinu i lavlju kožu, zape luk, odape strelu i pogodi svirepu pticu na jetri mučenika. Zatim mu raskide okove i oslobođenog Prometeja povede odatle. Ali da bi se ispunio uslov kralja bogova, postavi mu za zamenu kentaura Hirona, koji je ranije bio besmrtan, i koji pristade da umre umesto Prometeja. Da Zevsova presuda, prema kojoj je Prometej bio osuđen da duže vremena ostane na steni, ipak ne ostane neizvršena, morao je on da nosi gvozdeni prsten u kome se nalazio kamičak sa kavkaske stene. Tako se Zevs motao pohvaliti da njegov protivnik živi još uvek prikovan za Kavkaz.

RAZDOBLjA LjUDSKOG RODA

Prvi ljudi koje su bogovi stvorili bili su od zlata. Sve dok je Hron (Saturn) upravljao nebom, živeli su oni bezbrižno i slični bogovima, bez rada i briga. Pa i tegobe starosti bile su im nepoznate. Zdrava tela i oslobođeni svih tegoba, razonođavahu se na veselim gozbama. Blaženi bogovi su ih voleli i na bogatim poljima darovali im mnogobrojna stada. Kada je trebalo da umru, samo bi utonuli u miran san. Ali dok su živeli, imali su sva moguća blaga. Zemlja im je sama od sebe pružala sve plodove u izobilju, i oni su obavljali svoj dnevni posao mirno, obdareni svim dobrima. Kada sudbina odluči da taj rod nestane sa zemlje, oni postadoše dobri bogovi zaštitnici, koji su, obavijeni gustom maglom, krstarili zemljom, kao dobročinitelji, zaštitnici pravde i sudije za sve prestupe.

Zatim besmrtnici stvoriše drugi ljudski rod, od srebra. Ovaj se umnogome razlikovaše od prvoga i po telesnom sastavu i po duhu. Raznežen dečak, još nezrela duha, rastao bi čitavih stotinu godina pod materinskom negom u roditeljskoj kući, i kada bi najzad sazreo do mladićkog doba, za dalji život preostajalo mu je još samo kratko vreme. Nerazmišljeni postupci gonili su ove nove ljude u bedu, jer oni nisu umeli da umere svoje strasti i u razuzdanosti su se zamerali jedni

drugima. Oltarima bogova ne htedoše više da ukazuju poštovanje prinošenjem dostojnih žrtava. Zbog toga Zevs ukloni ovaj ljudski rod sa zemlje, jer mu se nije svidelo što ne poštuje besmrtnike. Ali ni ovi ljudi ne behu baš toliko bez zasluga da im ne pripadnu bar izvesne počasti posle njihova odlaska iz života, te su još mogli lutati po zemlji kao smrtni demoni.

Posle toga Zevs stvori treći ljudski rod, ali samo od bronze. Ovi ljudi se potpuno razlikovahu od srebrnih: svirepi, nasilni, stalno odani jedino ratovanju, neprestano kivni jedni na druge. S prezirom su odbijali da jedu poljske plodove i hranili su se životinjskim mesom. Tvrdoglavost im je bila čvrsta kao dijamant, a telo sa ogromnim udovima. Iz ramena su im rasle ruke kojima niko nije smeo da se približi. Branili su se bronzom, stan im je bio takođe od bronze, bronzom su i zemlju obdelavali, jer gvožđe tada još nije bilo. Dizali su ruku jedni na druge, ali ma koliko da su bili ogromni i užasni, ništa nisu mogli protivu crne smrti; opraštajući se od svetloga sunca, silazili su u jezovitu noć podzemnog sveta.

Kad je zemlja pokrila i taj ljudski rod, Zevs, sin Hronov, stvori četvrti ljudski rod, odredivši mu da živi na zemlji hraniteljki. Ovaj rod bio je plemenitiji i pravičniji od prethodnog. Beše to rod božanskih heroja, koje su u prošlim vremenima nazivali i polubogovima. Najzad je i njih iskorenio razdor i rat, jedne pred sedam kapija Tebe, gde su se borili o državu kralja Edipa, druge na poljima Troje, kuda mnoštvo njih ode zbog lepe Jelene. Kada su i oni završili svoj zemaljski život u borbi i nevolji, otac Zevs im odredi prebivalište na kraju sveta, sred okeana, na Ostrvu blaženih. Tamo, posle smrti, provode oni srećan i bezbrižan život, pošto im plodna zemlja pruža triput godišnje voće slatko kao med.

„Ah“, tako uzdiše pesnik Hesiod, koji priča ovu bajku o razdobljima ljudskog roda „da bar ne pripadam ovom petom ljudskom rodu, koji sada postoji. Da sam ranije umro, ili se kasnije rodio. Jer ovo je gvozdeni ljudski rod. Skroz pokvareni,

ovi ljudi ne miruju ni danju ni noću od muka i tegoba: bogovi im stalno šalju nove brige koje ih razdiru. Ali najveća nevolja su oni sami sebi. Nije blagonaklon ni otac sinu ni sin ocu; gost mrzi prijatelja koji ga ugošćuje, a drug druga; ni među braćom ne vlada više srdačna ljubav, kao u ranija vremena. Otkazuju poštovanje i sedim vlasima roditelja, protivu njih govore pogrdne reči i zlostavljaju ih. O, nemilosrdni ljudi, zar ne pomišljate na sud bogova kad svojim ostarelim roditeljima nećete da izrazite zahvalnost za njihovu negu? Svuda se ceni samo nasilje; stalno smeraju da jedni drugima unište gradove. Ne potpomažu onoga koji se zaklinje na istinu, koji je pravičan i dobar; ne, nego poštuju samo zločinca, nedostojnog prestupnika; ne cene se više pravo i umerenost; ko je zao ome da uvredi boljega, da izgovara lažljive, nepoštene reči, da se krivo zaklinje. Zbog toga i jesu ti ljudi tako nesrećni. Proganja ih zlurada i razdorna zavidljivost i zlobna lica sikće na njih. Boginje stidljivosti i bogobojažljivosti, koje se još viđaju na zemlji, žalosno obavijaju svoja lepa tela belom odećom i napuštaju ljude da bi ponovo našle utočišta u skupu bogova. Među smrtnim ljudima nije ostalo ništa drugo sem žalosne bede, a od ove nedaće ne može se očekivati nikakav spas.“

DEDAL I IKAR

I Dedal iz Atine bio je potomak Erehtejev — sin Metionov, a Erehtejev praunuk. On je bio umetnički najobdareniji čovek svoga vremena, neimar, vajar i kamenorezac. U najrazličitijim krajevima sveta divili su se njegovim umetničkim delima, i o njegovim kipovima govorilo se da žive, hodaju i vide, i da ih ne treba smatrati za likove, nego za živa stvorenja. Jer dok su na kipovima ranijih majstora oči bile zatvorene, a ruke nisu bile odvojene od tela, već su mlitavo visile, Dedal je bio prvi koji je svojim likovima dao otvorene oči, ispružene ruke i prikazao ih u hodu.

Ali koliko je god Dedal bio veliki umetnik, toliko je bio sujetan i surevnjiv na svoju umetnost, i ova mana navela ga je na zločin i oterala u nevolju. Dedal je imao sestrića po imenu Tala, koga je uvodio u svoju umetnost i koji je pokazivao još savršenije sposobnosti od svoga ujaka i učitelja. Još kao dečak, Tal je pronašao grnčarski zupčanik. Viličnu kost zmije, na koju je slučajno naišao, upotrebio je kao testeru i reckavim zubima presekao jednu malu dasku, a zatim je isto oruđe izradio u gvožđu, na čijoj je ivici zasekao niz zuba, i tako je postao proslavljeni pronalazač testere. Isto tako pronašao je i strug, pošto je spojio dve gvozdene šipke, od kojih je jedna stajala

mirno, dok se druga obrtala. Izmislio je i druga oruđa, i to sve bez pomoći učitelja, i time stekao veliku slavu.

Dedal se počeo pribojavati da će učenikovo ime postati mnogo slavnije od učiteljevog; zavist ga nadvlada i on podlo ubi dečaka, gurnuvši ga s atinske tvrđave. Ali Dedala iznenadiše baš kad ga je sahranjivao; on izjavi da zakopava ubijenu zmiju. Međutim, sud areopag optuži ga za ubistvo i nađe da je kriv. On onda umače, i lutaše isprva kao begunac po Atici, dok nije pobegao dalje, na ostrvo Krit. Tu nađe utočište kod kralja Minoja, postade mu prijatelj i bi visoko cenjen kao slavan umetnik. Minoj ga izabra da za odvratno čudovište Minotaura, stvorenje koje je od glave do ramena imalo oblik bika, a inače ličilo na čoveka, sagradi stan u kome bi ta rugoba bila sasvim sklonjena ispred ljudskih očiju. Pronalazački duh Dedalov sagradi tada lavirint, zgradu sa puno zavojitih krivina, koje bi zbunjivale oči i noge svih onih koji bi ulazili u nju. Nebrojeni hodnici prepletali su se, kao zapleteni tok vijugave frigijske reke Meandera, koja kolebljivo teče čas napred čas natrag, i često ide u susret vlastitim talasima. Kada je zgrada bila završena i Dedal je pregledao, sam neimar s teškom mukom ponovo nađe izlaz, toliko je varljiv lavirint bio izgradio. Minotaura smestiše sasvim duboko u tom lavirintu, a hrana su mu bili sedam mladića i sedam devojaka koje je, prema staroj obavezi, Atina morala svakih devet godina da šalje kritskome kralju.

Međutim, Dedalu je dugo izgnanstvo iz mile otadžbine postojalo sve teže, i mučila ga je misao da mora ceo život provesti u zemlji okruženoj morem, kod kralja tiranina koji je bio nepoverljiv čak i prema svojim prijateljima. Njegov pronalazački duh smišljao je kako da se spase. Pošto je dugo razmišljao, kliknu najzad radosno: „Pronašao sam kako da se spasem; ma koliko da me je Minej ogradio zemljom i vodom, vazduh mi ipak ostaje otvoren: ma koliko Minoj bio moćan, nad vazduhom nema nikakve vlasti. Pobeći ću vazduhom.“ Rečeno — učinjeno. Dedal je pobedio prirodu svojim

pronalazačkim duhom. Počeo je da ređa ptičije perje razne veličine, počevši od najmanjeg, i uz kraće pero stavljao je duže, te je izgledalo kao da su u takvom srazmeru izrasla sama od sebe. Ovo perje spojio je u sredini platnenim koncem, a na donjem kraju voskom. Tako spojeno savio ga je, jedva primetno, tako da je dobilo potpuno izgled krila.

Dedal je imao sina po imenu Ikara. Ovaj je stajao pored oca i radoznalo detinjim rukama baratao po umetničkom radu očevom: čas je dirao perje, čije je paperje pomerala promaja, čas je opet palcem i kažiprstom gnječio žuti vosak kojim se umetnik služio. Otac ga je pustio da se bezbrižno igra i smeškao se neveštom baratanju svoga deteta. Pošto je dovršio svoj rad, Dedal krila namesti sebi na telo, uhvati ravnotežu i vinu se na njima, lebdeći u vazduhu lako kao ptica. Zatim, kada se ponovo spustio na zemlju, pouči i svoga sina, Ikara, za koga je načinio i pripremio manji par krila. „Leti, dragi sine“, reče mu on, „uvek srednjim putem, da ti krila, ako letiš suviše nisko, ne otežaju od vlage i ne odvuku te u talase, ili da se ne zapale iznenada ako se suviše visoko vineš u vazdušne regione, pa ti ona dospeju suviše blizu sunčevim zracima. Leti vazduhom između sunca i vode, sledeći stalno moj trag.“

S tim opomenama Dedal pričvrsti par krila na leća sinu; ali starcu, dok je to činio, ruka ipak zadrhta i suza puna strepnje kanu mu na ruku. Zatim zagrli dečaka i poljubi ga, poslednji put.

Tada se obojica podigoše na krilima. Otac je leteo napred, brižan kao ptica koja svoj nežni porod prvi put izvodi iz gnezda. Ipak je mahao krilima smišljeno i vešto da bi i sin to naučio, a s vremena na vreme osvrtao se da vidi kako sin leti.

U početku je išlo sasvim dobro. Ubrzo im se ostrvo Sam ukaza s leve strane, a zatim preleteše ostrva Del i Par. Videše kako iščezavaju još mnoge obale, a tada dečak Ikar, stekavši pouzdanje srećnim letenjem, napusti svoga oca i voću i u smeloj razdraganosti uputi se na krilima ka višoj oblasti. Ali užasna kazna nije izostala. Blisko sunce svojim suviše snažnim

zracima razmekša vosak koji je spajao krila, i pre nego što je Ikar primetio, krila se razvezaše i smakoše s oba ramena. Nesrećni mladić još je mlatarao golim rukama, ali više nije mogao da zahvata vazduh, i odjednom se sruši u dubinu. Na usnama mu je bilo ime očevo, koga je dozivao u pomoć, ali pre nego što ga je mogao i izgovoriti, progutali su ga plavi morski talasi.

Sve se to dogodilo tako brzo da Dedal, osvrnuvši se ponovo za sinom, kao što je to radio s vremena na vreme, ništa nije ni opazio. „Iskre! Iskre!“ dozivao je on neutešno kroz prazan vazdušni prostor, „gde da te tražim?“ Najzad prestrašen ispitivački pogled uperi naniže i primeti kako na vodi plovi perje. Slete tada i, skinuvši krila, pođe neutešan tamo-amo obalom, na koju su uskoro morski talasi izbacili leš njegovog nesrećnog sina. Ubijeni Tal bio je sada osvećen. Unesrećeni otac postara se za pogreb sinu. Tlo na koje se on spustio i gde je leš njegovog sina izbačen na obalu bilo je ostrvo. Za večni spomen na taj žalosni događaj ostrvo je dobilo ime Ikarija.

Kada je Dedal sahranio sina, pošao je sa toga ostrva na veliko ostrvo Siciliju. Tu je vladao kralj Kokal. Kao nekada na Kritu kod Minoja, tako je i ovde sada naišao na gostoljubiv prijem, a njegova umetnost zadivljavala je stanovnike ostrva. Još dugo posle njega pokazivali su tu jedno veštačko jezero koje je on iskopao i iz koga se u obližnje more ulivala široka reka. Na najstrmenitijoj steni, koja se nije mogla osvojiti, i gde je izgledalo da jedva ima mesta za nekoliko drveta, podigao je utvrđenje i do njega sproveo tako uzan i zavojit put da je za odbranu utvrđenja bilo dovoljno tri do četiri čoveka. Ovu neosvojivu tvrđavu izabrao je kralj Kokal za riznicu svoga blaga. Treće delo Dedalovo na Siciliji bilo je uređenje jedne duboke špilje. Tu je sa toliko veštine hvatao paru podzemne vatre da je čoveku boravak u pećini, koja je inače bila vlažna, bio ugodan kao u kakvoj smlačenoj sobi, a telo mu se oblivalo lekovitim znojem, pri čemu toplota nije bila preterana. Dedal

je proširio i Afroditin hram na predgorju Eriksa i posvetio boginji zlatno saće, koje je bilo izrađeno veoma vešto i neverovatno ličilo na pravo pčelinje saće.

Ali kralj Minoj, čije je ostrvo neimar nekada krišom napustio, sazna da je Dedal pobegao na Siciliju, i odluči da pođe u poteru za njim sa velikom vojskom. On opremi veliku flotu i pođe sa Krita u Agrigent. Tu iskrca svoje ratnike i posla izaslanike kralju Kokalu tražeći da mu preda begunca. Kokal se razljuti na stranog tiranina zbog ove najezde, pa potraži puta i načina da ga uništi. Pretvaraše se kao da je potpuno pristao na zahteve Krićanina, obećavši da će mu u svemu izići u susret, i u tu svrhu pozva ga na sastanak. Minoj dođe, i Kokal ga dočeka vrlo gostoljubivo. Toplo kupatilo trebalo je da ga okrepi od trudnoga puta. Ali dok je Minoj sedeo u kadi, Kokal naredi da se ona zagreva sve dok se Minoj ne udavi u ključaloj vodi. Onda sicilijanski kralj preda Krićanima koji su došli sa Minojem njegov leš, tvrdeći da se kralj prilikom kupanja okliznuo i pao u vrelu vodu. Minoja njegovi ratnici sahraniše kod Agrigenta uz velike počasti i nad njegovim grobom sagradiše otvoren hram posvećen Afroditi. Dedal je kod kralja Kokala ostao u neprekidnoj milosti, vaspitao je mnoge slavne umetnike, i postao osnivač umetnosti na Siciliji. Ali otkako mu se sin Ikar srušio, nikada više nije bio srećan; i dok je zemlji koja mu je pružila utočište delima stvorenim svojom rukom davao veseo i nasmejan izgled, sam je preživljavao brižnu i tužnu starost. Umro je na ostrvu Siciliji i onde je i sahranjen.

FILEMON I BAUKIDA

Na brežuljku u zemlji Frigiji stoji hiljadugodišnji hrast i sasvim uz njega jedna lipa iste starosti; oboje su ograđeni niskim zidom. Na granama ta dva drveta visi poneki venac. Nedaleko odatle talasa se močvarno jezerce. Sa mesta gde je nekada bila naseljena zemlja sada uzleću još samo ptice, gnjurci i čaplje.

Jednom dođe u taj kraj otac Zevs sa svojim sinom Hermesom, koji je nosio samo palicu, a ne i krilati šešir. Prerušeni u ljudsko obličje, oni su hteli da ispitaju gostoljubivost ljudi, i zbog toga zakucaše na hiljadama vrata tražeći sklonište za jednu noć. Ali su ljudi bili samoživi i neumoljivi, pa stanovnike neba nigde nisu hteli pustiti unutra i gle, tu na kraj sela nalazila se neka kolibica, niska i mala, pokrivena slamom i trskom. U toj siromašnoj kući stanovao je jedan srećan par, čestiti Filemon i Baukida, njegova žena istih godina. Tu su oni zajedno proživeli srećnu mladost, tu su postali sedokose starine. Nisu skrivali svoju sirotinju, već su, veseli i raspoloženi, lako podnosili ubogu sudbinu. U srdačnoj ljubavi, mada bez poroda, živeli su bezbrižno u oniskoj kućici u kojoj su stanovali usamljeni.

Kada su se oba boga visoka rasta približila tom sirotinjskom krovu i kroz onisku kapiju ušla sagnute glave, u

susret im izađe čestiti par, srdačno ih pozdravljajući. Starac namesti stolice, koje Baukida prekri grubim platnom, i zamoli goste da sednu. Bakica užurbano poče da posluje oko ognjišta, potraži žeravicu zapretanu u pepelu, stavi suvog drveta i grančica i slabačkim dahom raspiri u žeravici plamen. Zatim donese iscepana drva i stavi ih ispod kotlića koji je visio nad ognjištem. Za to vreme Filemon iz dobro zalivene baštice donese kupusa, koji je starica vredno isekla, skinu dvokrakom viljuškom sa počađale tavanice komad svinjske plećke (dugo su je čuvali za svečanu priliku) i odseče od nje popriličan komad, pa ga spusti u vrelu vodu. Da strancima ne bi bilo dosadno, trudili su se da ih zabave bezazlenim razgovorom. Nasuše i vode u drveno korito da se gosti osveže pranjem nogu. Smešeći se prijateljski, bogovi prihvatiše sve što su im stari ljubazno ponudili, i dok su ugodno sedeli s nogama u vodi, domaćini im spremiše postelju za počinak. Postelja je stajala nasred sobe, jastuci su bili ispunjeni ševarom, a postelja i njene noge opleteni od trske. Ali Filemon dovuče ćilime, koji se inače iznose samo u svečanike — ah, i oni su bili stari i oveštali, pa ipak su božanski gosti rado legli na njih, da se založe zgotovljenim jelom. Jer sada bakica, potpasana keceljom, drhtavim rukama stavi tronogi sto pred ležaj, a kako on nije hteo čvrsto da stoji, ispod kraće noge gurnu komad crepa; zatim stonu ploču istrlja nanom, pa iznese jelo.

Bilo je tu maslina, jesenjih drenjina skuvanih u gustom providnom soku, pa rotkvica, žumenica i izvrsnog sira, i jaja kuvanih u vrelom pepelu. Sve to Baukida iznese na zemljanom posuđu, između koga se šepurio i šareni zemljani krčag i kitnjasti pehar od bukovog drveta iznutra uglađen žutim voskom. Vino koje je točio čestiti domaćin nije bilo naročito staro, ni mnogo slatko. Ali sada sa ognjišta počeše dolaziti topla jela, pa oni skloniše pehare da bi posle bilo mesta na stolu za slatkiše. Izneše orahe, smokve i naborane datule, i dve korpe šljiva i mirisnih jabuka. Nisu izostali ni grozdovi sa grimizne vinove loze, a u sredini se blistalo beličasto saće. Ali

najlepša poslastica obeda bila su dobra, ljubazna lica valjanih starih ljudi, sa kojih je zračila srdačnost i darežljivost.

Dok su se svi zalagali jelom i pićem, Filemon primeti da se krčag uprkos stalnom punjenju pehara nikako ne prazni i da se vino stalno opet penje do samoga vrha. Tada on sa divljenjem i strahom sazna koga je ugostio. Prestrašeno, zajedno sa svojom sedom drugaricom, ruku visoko uzdignutih, a očiju smerno oborenih, zamoli da oni milostivo prime oskudni obed i da se ne ljute na slabo gošćenje. Ah, šta još da ponude nebeskim gostima? Odista, sada im je palo na pamet: napolju, u gusinjaku je jedina guska, nju će odmah prineti na žrtvu! Oboje starih požuriše napolje, ali je guska bila mnogo brža od njih. Gačgući i mašući krilima bežala je pred zadihanim starinama, a mamila ih čas ovamo, čas onamo. Najzad pobeže čak u kuću i šćućuri se iza gostiju, kao da besmrtnike preklinje da je zaštite. A to se i dogodi. Gosti se usprotiviše revnosti starih i s osmehom na licu rekoše: „Mi smo bogovi! Da bismo ispitali gostoljubivost ljudi, sišli smo na zemlju. Vaši susedi bili su opaki i zbog toga ih neće mimoići kazna. A vi, pak, ostavite ovu kuću i pođite za nama na vrh planine, da ne biste nevini stradali zajedno sa krivcima.“

Filemon i Baukida ih poslušaše. Oslanjajući se o palice, s naporom su hitali uz planinsku strminu. Još za strelomet bili su udaljeni od najvišeg vrha kad se bojažljivo obazreše i videše kako je cela ravnica pretvorena u talasasto jezero, a od svih zgrada preostala jedino još njihova kućica. Dok su se čudili i oplakivali sudbinu ostalih, gle, odjednom siromašna potleušica posta visok hram: zlatni krov, poduprt stubovima, odbleskivao je, a mramor je pokrivao tlo. Tada se Zevs dobroćudna lica obrati uzdrhtalim starinama i reče: „Reci mi, čestiti starče, i ti, čestita čoveka dostojna suprugo, šta želite za sebe?“ Filemon sa svojom ženom izmenja samo nekoliko reči, pa odgovori: „Hteli bismo da budemo vaši sveštenici! Dajte da se staramo o onom hramu. A pošto smo tako dugo živeli u

slozi, o, dajte da oboje umremo istoga časa. Tada neću gledati grob moje drage žene, niti ću morati da je sahranim.“

Želja im beše ispunjena. Oboje su čuvali hram sve dok im je bio život podaren. A kada su, oslabeli od starosti i godina, jednom zajedno stajali pred svetim stepeništem, sećajući se čudotvornog udesa, Baukida vide svoga Filemona, a Filemon svoju Baukidu, kako nestaju u zelenom granju. Već su oko oba lica rasla uvis senovite krošnje. „Zbogom, dragi, zbogom, mila!“ govorili su jedno drugom dokle god su još mogli govoriti. Tako je završio ovaj čestiti par: on se pretvorio u hrast, a ona u lipu, i čak i u smrti prisno stoje jedno pored drugoga, kao što su u životu.

MIDA

Jednom je moćni bog vina Dionizije odlutao sa svojim bahantkinjama i satirima u Malu Aziju. Tamo je sa svojom pratnjom lutao po visovima brda Tmola, obraslim vinovom lozom. Sa njima nije bio samo Silen, stari pijanica. Njega je oborilo vino, pa je zaspao i tako ostao. Zaspalog starca našli su frigijski zemljoradnici, okitili ga vencima cveća i odveli svome kralju Midi. Ovaj je pobožno pozdravio prijatelja svetoga boga, lepo ga dočekao i gostio na veselim gozbama deset dana i deset noći. A jedanaestoga jutra kralj izvede svoga gosta na Lidijsko polje, gde ga predade Bahu. Obradovan što ponovo vidi svog starog druga, bog pozva kralja da zatraži od njega šta želi. Mida tada reče: „Ako smem da biram, veliki Bahu, onda učini da se pretvori u svetlo zlato sve ono što moje telo dodirne."

Bah je zažalio što ovaj nije poželeo nešto bolje, ali ipak obeća da će mu ispuniti želju. Radujući se ovom zlokobnom poklonu, Mida požuri natrag i odmah pokuša da ispita da li se obećanje odista ispunjuje. I gle, zelena grana koju je na jednom hrastu slomio pretvori se u zlato. On brzo podiže kamen sa zemlje, a kamen se pretvori u bleštavi grumen zlata. Kidao je zrelo klasje sa vlatova, a žeo je zlato; voće koje je uzbrao sa grane sjalo se kao jabuka Hesperida. Ushićen, on utrča u svoj dvorac. Ali tek što su mu prsti dodirnuli dovratak, kad stubovi zasjaše kao plamen. U zlato se pretvorila čak i

voda u koju je umočio ruke. Van sebe od radosti, naredi slugama da spreme izvrstan ručak. Ubrzo je sto bio postavljen, i na njemu ležalo ukusno pečenje i beli hleb. On se maši za hleb — a sveti poklon Demetrin pretvori se u tvrdi metal; stavi komad mesa u usta — a među zubima mu zazveča komađe bleštavog metala; dohvati pehar da srkne mirisnog vina — a grlom kao da mu je poteklo tečno zlato. Tada mu ipak bi jasno kakvo je strahovito dobro izmolio. Toliko bogat, pa ipak tako siromašan, on proklinjaše svoju ludost, jer nije mogao da utoli ni glad ni žeđ, i užasna smrt bila je neizbežna. Očajan, poče on da se lupa pesnicom po čelu — o, užasa, i lice mu poče bleštati kao zlato. Tada, prestrašen, podiže ruke k nebu i preklinjaše: „Milost, milost, oče Dionise! Oprosti meni, maloumnom grešniku, i oduzmi mi ovo bleštavo zlo."

Bah, milostivi bog, usliši molbu ludaka koji se kajao, skide mađiju i reče: „Pođi uz reku Paktol, sve dok u brdima ne nađeš njen izvor. Tamo gde zapenušena voda izbija iz stene, zaroni glavu u hladne talase, pa će ti spasti s lica sjajni premaz. Sa zlatom speri ujedno i svoj treh." Mida posluša božju zapovest, i gle, istoga časa mađija ustuknu. Ali zlatonosnost pređe na reku, koja otada nosi u sebi dragoceni metal u velikoj količini.

Od toga vremena Mida je omrzao svako bogatstvo; napustio je ovoj velelepni dvor i rado odlazio u polja i šume, poštujući Pana, boga polja, čija su omiljena boravišta senovite pećine u stenama. Ali kraljevo srce osta suludo kao i ranije, i ubrzo mu donese novi poklon, koga više nije mogao da se otrese.

Na brdima Tmola uobičajio je kozonogi bog Pan da na svirali od trske izvija nimfama vragolaste pesme. Jednom se usudio da se takmiči čak i sa Apolonom. Ostareli bog brda Tmol, plavkaste kose i sa slepoočnicama ukrašenim hrastovim lišćem, sedeo je na jednoj steni, kao sudija pri ovom takmičenju. Oko njega sedele su ljupke nimfe i smrtni ljudi i žene, slušajući pesmu, a među njima bio je i kralj Mida.

Pan otpoče svoju svirku izvijajući na siringsu nestašne, varvarske zvuke. Mida ga je slušao s ushićenjem. Kada je Pan završio, nastupi Apolon u dugom purpurnom ogrtaču, s kovrdžavom kosom, ovenčanom lovorovim lišćem; s licem i stasom punim božanstvene uzvišenosti, držao je u levoj ruci liru od slonovače. Tako je dodirivao žice da su sa njih odjekivali nebeski zvuci, koji su sve slušaoce ispunjavali uživanjem i strahopoštovanjem. I Tmol, vični sudija, njemu dodeli nagradu. Dok su oni ostali jednodušno odobravali Tmolovu odluku, Mida nije mogao zadržati svoj brbljivi jezik, i glasno je osuđivao odluku, tvrdeći da nagrada treba da pripadne Panu. Tada Apolon, nevidljiv, priđe budalastom kralju i obema rukama dohvati ga za uši. Jednim lakim pokretom istegli ih u visinu, i, da vidiš čuda, one oe zašiljiše i osuše sivim dlakama. Bog učini da njihov koren postane lako pokretan, jer nije mogao dozvoliti da tako glupave uši zadrže ljudski oblik. Dva duga magareća uha ukrašavala su sad glavu jadnoga kralja, koji se užasno stideo zbog tog sramnog priveska.

Svoju sramotu Mida je pokušao da prikrije od sveta ogromnim turbanom. Ali uši se nisu mogle sakriti od onoga njegovog sluge koji ta je obično šišao. Čim je ovaj na gospodaru spazio novi ukras, oseti žarku želju da tajnu izbrblja. Samo, nije se usudio da je oda nekome čoveku. Da bi ipak olakšao srcu, siđe na obalu reke, iskopa u zemlji rupu i u nju prošaputa ovoju neobičnu tajnu.

TANTAL

Tantal, Zevsov sin, vladao je u Sipilu u Lidiji, i bio je neobično bogat i slavan. Ako su olimpski bogovi ikada poštovali nekog smrtnog čoveka, onda je to bio Tantal. Poklanjali su mu svoje verno prijateljstvo zbog njegovog visokog porekla, i on je smeo da jede za Zevsovom trpezom i da sluša sve što su besmrtnici među sobom razgovarali. Ali njegov tašti ljudski duh nije mogao da podnese tu nadzemaljsku sreću, i on poče mnogostruko da se ogrešuje o bogove. Smrtnima je odavao tajne besmrtnika, krao je sa njihovog stola nektar i ambroziju i delio svojim prijateljima na zemlji, prikrivao skupocenog zlatnog psa, koga je neko drugi ukrao iz Zevsovog hrama na Kritu, a kada je taj drugi zahtevao psa natrag, on je uz zakletvu poricao da ga je ikada primio.

Najzad je iz obesti pozvao bogove u goste i da bi iskušao njihovo sveznanje, zaklao je svog rođenog sina Pelopa i dao bogovima da jedu. Jedino je Demetra, utonuv u brižne misli zbog svoje otete kćeri Persefone, pojela od tog užasnog jela jednu plećku, dok su ostali bogovi, primetivši ovu strahotu, bacili raskomadano dečakovo telo u kotao, a parka Kloto izvadila ga odatle još lepšeg nego što je bio. Namesto pojedene plećke bila je stavljena druga, od slonovače.

Tantal je tako prevršio meru svojih zločina, pa su ga bogovi gurnuli u pakao, da se tamo muči najcrnjim mukama. Stajao je sred jednog jezerca, voda mu je poigravala do samog podbratka, a on je ipak trpeo silnu žeđ i nikada nije mogao dohvatiti piće koje mu je bilo toliko blizu. Koliko god bi se puta sagnuo i žudno hteo da prinese usta vodi, ona bi pred njim nestala, i tamno dno jezera pojavilo bi se pred njegovim nogama. Izgledalo je kao da je neki demon isušio jezerce. Pri tom je Tantal patio i od užasne gladi. Na obali jezerca, iza njega, uzdizale su se divne voćke i od svojih grana pravile svod nad njegovom glavom. Kad se on Ispravljao, u lice su mu se smejale sočne kruške, crvene jabuke, žarki narovi, ukusne smokve i zelene masline; ali čim bi posegnuo da ih dohvati rukom, oluja bi iznenada naišla i podizala grane visoko pod oblake. Ovim paklenim mukama pridruživao se i stalan samrtni strah, jer je nad njegovom glavom visila u vazduhu ogromna stena i neprestano pretila da se sruši na njega. Tako je potcenjivaču bogova, bezbožnom Tantalu, bilo u podzemnom svetu dosuđeno trostruko mučenje, koje nikada nije prestajalo.

NIOBA

Nioba, kraljica Tebe, ponosila se mnogim stvarima. Amfion, njen muž, dobio je od muza prekrasnu liru od čije se svirke kamenje na tebanskim zidovima sastavljalo samo od sebe; otac joj je bio Tantal, gost bogova; ona je vladala moćnom državom i bila je duhovno uzvišena i veličanstveno lepa. Ali ništa od svega toga nije joj laskalo toliko kao zavidan broj njeno četrnaestoro vanredno napredne dece, od kojih su polovina bila muškarci, a polovina kćeri. Zbog toga su Niobu smatrali za najsrećniju među majkama. Ona bi to svakako i bila, samo da samu sebe nije smatrala takvom. A ovako joj je svest o njenoj vlastitoj sreći donela propast.

Jednom je vidovita Manto, kći proroka Tiresije, podstaknuta božanskim nadahnućem, nasred ulice u Tebi pozvala žene da ukažu poštovanje Leti (Latoni) i njenim blizancima, Apolonu i Artemidi; naredila im je da kosu ukrase lovorovim vencima i prinesu miro na žrtvu, uz pobožnu molitvu. Kada su Tebanke povrvele, odjednom im se približi nagizdana Nioba sa kraljevskom pratnjom svojih dvorjana, obučena u zlatotkanu odeću. Zračila je lepotom, ukoliko joj je srdžba go dozvoljavala, a vrtela je ukrašenom glavom, sa koje se kosa talasasto spuštala niz oba ramena. Tako se našla pod vedrim nebom, sred žena koje su bile zauzete prinošenjem

žrtve. Njen pogled, ispunjen svešću o nadmoćnosti, zaustavi se na okupljenim ženama i ona im reče: „Zar ste sišle s uma da poštujete bogove o kojima vam se pričaju bajke, dok se među vama nalaze stvorenja koja je nebo mnogo više obdarilo? Ako podižete već oltare Leti, zašto ne prinosite miro mome božanskom imenu? Zar nije moj otac, Tantal, jedini smrtnik koji je sedeo za stolom bogova, a moja mati, Diona, sestra Plejada koje se sjaje na nebu kao jasne zvezde? Zar nije jedan od mojih predaka, snažni Atlant, koji na plećima nosi nebeski svod, a moj ded Zevs, otac bogova? Meni se pokoravaju čak i narodi Frigije, ja i moj muž vladamo Kadmovim gradom i njegovim zidovima koji su se sagradili na zvuke lire. Svaki deo moga dvorca pokazuje mi neizmerna blaga, a sem toga imam lice dostojno boginje. Pa broj dece kakav ne može da pokaže nijedna mati: sedam divnih kćeri, sedam snažnih sinova, a uskoro isto toliko i zetova i snaha! Upitajte se nemam li razloga da budem ponosita! Samo se usudite da i dalje dajete prvenstvo Leti, nepoznatoj kćeri Titanovoj, kojoj nekada ni prostrana zemlja nije htela da pruži mesta gde bi Zevsu mogla roditi decu, sve dok joj, lutalici, ploveće ostrvo Del iz samilosti nije pružilo svoje nesigurno sklonište. Tamo je, jadnica, postala mati dvoje dece. To je samo sedmi deo moje materinske radosti! Ko mi može osporiti da sam srećna, ko može sumnjati da ću ostati srećna? Boginja sudbine imala bi mnogo posla kada bi htela osetno da naškodi svemu onome što imam! Kad bi mi oduzela ovo ili ono, pa čak i nekog od moga poroda, kada će se njihov broj spustiti do jadnog broja Letinih blizanaca? Zbog toga uklonite te žrtvenike, skinite sa kose lovorove vence! Raziđite se kućama i nemojte se više skupljati zbog ovakvih ludosti!“

Preplašene žene skinuše vence sa glave, napustiše prinošenje žrtve i odoše svojim kućama, odajući tihim molitvama poštovanje uvređenom božanstvu.

Na vrhu delskog brda Kinta stajala je Leta sa svojim blizancima, i božanskim očima posmatrala šta se događa u

dalekoj Tebi. „Vidite, deco: mene, vašu majku, koja se toliko ponosi vašim rođenjem, koja ne uzmiče ni pred kojom boginjom osim pred Herom, vređa jedna drska smrtnica. Odgurnuće me, deco moja, sa starih svetih oltara ako mi vi ne pomognete! Da, Nioba će i vas grditi, stavljaće vas iza gomile svoje dece!“ Leta je svome pričanju htela da doda i molbu, ali je prekide Feb Apolon govoreći: „Ne kukaj, majko, to samo zadržava kaznu!“

Njegova sestra složi se s njim: oboje se zaviše u ogrtač od oblaka i, lebdeći brzo kroz vazduh, dospeše u Kadmov grad i tvrđavu. Tu se ispred zidova pružala prostrana ravnica koja nije bila zasejana, nego je bila namenjena za utakmice u trčanju i konjske i kolske trke. Tu se baš zabavljalo sedam Amfionovih sinova; jedni su jahali srčane konje, drugi su uživali u igri s halkama. Najstariji, Ismen, baš je sa sigurnošću terao svota konja sitnim kasom ukrug, pritežući mu zapenušene žvale, kad odjednom viknu: „Jao!“ ispusti dizgine iz omlitavele ruke, i sa strelom sred srca skliznu polako konju niz desnu plećku. Njegov brat Sipil, koji je poigravao konja za njim, ču zveckanje tobolca u vazduhu i, opuštajući dizgine, poče bežati, isto onako kao što krmar pred buru svaki i najmanji dah vetra hvata u jedra da bi se sklonio u pristanište. Pa ipak ga dohvati koplje koje je zazujalo kroz vazduh. Podrhtavajući, koplje mu se svojim vrhom zari visoko u potiljak, a golo gvožđe izviri kroz grlo napolje. Smrtno ranjeni Sipil, ispružena vrata, skliznu preko konjske grive na tlo, i poprska zemlju svojom toplom krvlju.

Druga dvojica — jedan se zvao, kao i njegov ded, Tantal, a drugi Fedim — rvali su se ležećki, snažno se uhvativši ukoštac. Tada ponovo zazuja luk, i kako su oni bili pripijeni, obojicu prostreli jedna strela. Obojica istovremeno uzdahnuše, zgrčiše se od bola, zakolutaše očima koje su se gasile, i jednim dahom izdahnuše tu u prašini. Peti sin, Alfenor, videvši kako ovi padoše i busajući se u grudi, priskoči im i htede svojim zagrljajem da ponovo oživi ohlađeno telo svoje braće, ali pri

tom uzaludnom nastojanju klonu i on tamo, jer mu Feb Apolon zari smrtonosno gvožđe duboko u srce, a kada ga ponovo izvuče, sa dahom pokulja i krv i utroba samrtnika. Šestog, Damasihtona, nežnog mladića sa dugim uvojcima, strela pogodi u koleno, i dok se on povi unazad da izvuče neočekivanu strelu, druga mu uleti kroz usta i zari se sve do kose na vratu, a mlaz krvi šiknu iz grla visoko kao vodoskok. Najmlađi sin, dečak Ilionej, koji je sve to gledao, baci se na kolena, raširi ruke i poče da preklinje: „O, svi bogovi zajedno, poštedite me!“ Čak i strašni strelac beše tronut, ali strelu niko više nije mogao da vrati. Mladić klonu. On pogibe ipak od najlakše rane, koja je doprla jedva do srca.

Glas o nesreći ubrzo se raširi po gradu. Kada otac, Amfion, sazna za nesreću, zari sebi mač u grudi. Glasno kukanje njegovih slugu i celoga naroda ubrzo dospe i do ženskih odaja. Nioba dugo vremena ne mogaše da shvati sav taj užas. Ne htede da poveruje da bogovi imaju toliko prava, da se usuđuju, da su sposobni da učine tako nešto. Ali ubrzo više nije mogla da sumnja. Kako je ova Nioba sada malo ličila na onu pređašnju, koja je odvraćala narod od oltara moćne boginje i koja je uzdignute glave koračala kroz grad! Onoj su mogli da zavide i najbolji prijatelji, a ovu sada morali su da sažaljevaju čak i neprijatelji. Ona pojuri u polje i baci se na već hladne leševe, deleći svoje poslednje poljupce čas jednom, čas drugom sinu. Zatim podiže . nemoćne ruke k nebu i uzviknu: „Uživaj u mome bolu, zasiti svoje jarosno srce, nemilosrdna Leto, smrt ove sedmorice baca me u grob. Likuj, neprijateljice, pobedila si!“

Dođe tada i sedam njenih kćeri. Odevene u crninu i raspuštene kose, stajale su one oko poginule braće. Kada ih ugleda, zračak zluradosti prelete bledim licem Niobinim. Ona se zaboravi, podsmešljivo pogleda prema nebu i reče: „Pobedila!? De, i u nesreći ostaje mi još uvek više nego tebi u sreći. Nadmašujem te N posle toliko leševa!“

Tek što je to izgovorila, kada se ču zvuk tetive, kao zvuk jako zategnute žice na liri. Svi se preplašiše, samo Nioba ne trepnu; nesreća je beše očeličila. Tada se jedna od kćeri iznenada uhvati za srce, pa izvuče strelu koja ju je prostrelila. Pavši onesvešćena na zemlju, ona spusti svoje samrtničko lice na najbližeg umrlog brata. Druga požuri k nesrećnoj majci, da je uteši; ali, presamitivši se od neke nevidljive rane, iznenada zaneme. Treća se stropošta na zemlju u bekstvu, a ostale popadaše kada su se nagnule nad sestru koja je umirala.

Preostala je samo još poslednja, koja je pobegla majci u naručje i kao dete pripijala se uz nju, sakrivši se u nabore njene haljine. „Ostavi mi samo jednu“, viknu Nioba preklinjući nebo, „samo najmlađu od tolikih!“ Ali dok ona još preklinjaše, dete pade iz njenog naručja, i Nioba osta usamljena sred leševa svota muža, sinova i kćeri. Tada se ona ukoči od jada; ni vetrić joj ne pokrenu kosu; krvi joj nesta iz obraza; oči joj se ukočiše na ucveljenom licu. Na celome liku ne beše više života; krv joj zasta u žilama, vrat se ukoči, ruke joj se ukrutiše, noga se više ne pomače; i utroba joj se pretvori u ljudskih očiju. Pronalazački duh Dedalov sagradi tada lavirint, zgradu sa puno zavojitih krivina, koje bi zbunjivale oči i noge svih onih koji bi ulazili u nju. Nebrojeni hodnici prepletali su se, kao zapleteni tok vijugave frigijske reke Meandera, koja kolebljivo teče čas napred čas natrag, i često ide u susret vlastitim talasima. Kada je zgrada bila završena i Dedal je pregledao, sam neimar s teškom mukom ponovo nađe izlaz, toliko je varljiv lavirint bio izgradio. Minotaura smestiše sasvim duboko u tom lavirintu, a hrana su mu bili sedam mladića i sedam devojaka koje je, prema staroj obavezi, Atina morala svakih devet godina da šalje kritskome kralju.

Međutim, Dedalu je dugo izgnanstvo iz mile otadžbine postojalo sve teže, i mučila ga je misao da mora ceo život provesti u zemlji okruženoj morem, kod kralja tiranina koji je bio nepoverljiv čak i prema svojim prijateljima. Njegov pronalazački duh smišljao je kako da se spase. Pošto je dugo

razmišljao, kliknu najzad radosno: „Pronašao sam kako da se spasem; ma koliko da me je Minej ogradio zemljom i vodom, vazduh mi ipak ostaje otvoren: ma koliko Minoj bio moćan, nad vazduhom nema nikakve vlasti. Pobeći ću vazduhom.“ Rečeno — učinjeno. Dedal je pobedio prirodu svojim pronalazačkim duhom. Počeo je da ređa ptičije perje razne veličine, počevši od najmanjeg, i uz kraće pero stavljao je duže, te je izgledalo kao da su u takvom srazmeru izrasla sama od sebe. Ovo perje spojio je u sredini platnenim koncem, a na donjem kraju voskom. Tako spojeno savio ga je, jedva primetno, tako da je dobilo potpuno izgled krila.

Dedal je imao sina po imenu Ikara. Ovaj je stajao pored oca i radoznalo detinjim rukama baratao po umetničkom radu očevom: čas je dirao perje, čije je paperje pomerala promaja, čas je opet palcem i kažiprstom gnječio žuti vosak kojim se umetnik stalno nanovo, da gura stenu uzbrdo, tako da mu je s tela lio hladan znoj.

Sizifov unuk bio je Belerofont, sin korintskog kralja Glauka. Zbog nehotičnog ubistva on pobeže u Tiranu, gde je vladao kralj Pret. Ovaj ga lepo primi i očisti od greha. Belerofont je dobio od bogova lep stas i muževne vrline. Zbog toga se kod kraljeve žene, Anteje, raspali nečista ljubav prema njemu, i ona htede da ga navede na zlo. Ali plemeniti Belerofont ne posluša. Tada se njena ljubav pretvori u mržnju, ona smisli da ga upropasti lažima, pa reče mužu: „Ubi Belerofonta, mužu moj, ako ne želiš da pogineš neslavnom smrću, jer verolomnik mi je izjavio svoju kažnjivu ljubav i hteo da me navede na neverstvo prema tebi.“

Kada kralj to ču, obuze ga slepa ljubomora. Ali pošto je mnogo voleo razumnog mladića, odustade od namere da ga on ubije, jer se grozio toga. Međutim, ipak smisli da ga upropasti. On posla nevinog mladića svome tastu, Jobatu, kralju Likije, i dade mu jednu savijenu pločicu, koju će, kad dođe u Likiju, predati kralju kao pismenu preporuku. Na njoj su bili ubeleženi izvesni znaci koji su sadržavali uputstvo da treba

ubiti donosioca pisma. Belerofont bezbrižno pođe na put, ali svemoćni bogovi ga uzeše pod ovoju zaštitu. Kada je on, prešavši preko mora, stigao u Aziju, dospe na lepu reku Ksant i stiže u Likiju, pa izađe pred kralja Jobata. Ovaj dobroćudan i gostoljubiv vladar primi plemenitog stranca po starinskom običaju, ne pitajući ga ni ko je ni otkuda dolazi. Njegov dostojanstveni izgled i njegovo otmeno ponašanje dovoljni su bili da ubede Jobata da nije ukazao gostoprimstvo običnom gostu. On ukaza mladiću poštovanje na razne načine. Svakoga dana priređivao je u njegovu čast gozbe i iz dana u dan prinosio bogovima na žrtvu po jednoga vola.

Tako prođe devet dana, i tek kad nebom zarudi deseta zora upita on gosta za poreklo i cilj dolaska.

Tada mu Belerofont reče da dolazi od njegovog zeta Preta, i pokaza mu kao dokaz pločicu. Kada kralj Jobat razazna smisao onih znakova koji su govorili o ubistvu, preplaši se u dubini duše, jer je mnogo zavoleo plemenitog mladića. Ipak pomisli da njegov zet nije bez stvarnog razloga izrekao smrtnu kaznu za mladića, i poverovao da je ovaj svakako učinio neki zločin koji tu kaznu i zaslužuje. Samo, ni on se nije mogao odlučiti da ubije čoveka koji je bio toliko vremena njegov gost i koji je svojim držanjem umeo da stekne njegovu naklonost. Stoga naumi samo da Belerofontu stavi u zadatak da učestvuje u nekim borbama u kojima će neminovno morati da propadne.

Pre svega naloži mu da ubije čudovište Himeru, koja je pustošila Likiju, a koja je bila rođena onako kako se rađaju bogovi, a ne ludi. Užasni Tifon rodio je Himeru sa ogromnom zmijom Ehidnom. Prednji deo Himere bio je lav, zadnji aždaja, a srednji koza. Iz ždrela joj je izbijala vatra i užasna jara. Sami bogovi osetiše saučešće prema nevinom mladiću kad su videli kakvoj je opasnosti izložen. Oni mu, dok je išao ka čudovištu, poslaše besmrtnog krilatog konja Pegaza, koga je rodio Posejdon sa Meduzom. Ali kako mu je ovaj mogao

pomoći? Božanski konj nije nikada nosio smrtnog jahača. On se nije dao ni uhvatiti ni ukrotiti.

Umoran od uzaludnih napora, Belerofont zaspa kod izvora Pirene, gde je i našao konja. Tada mu se u snu javi njegova zaštitnica Atena. Ona se stvori pred njim, držeći skupocene uzde sa zlatnim ukrasima, i reče mu: „Zašto spavaš, Eolov potomče? Uzmi ovu napravu za ukroćavanje konja; prinesi Posejdonu na žrtvu lepog bika i upotrebi uzde.“ Tako je ona rekla junaku u snu, zatresla svojim tamnim štitom i nestala. Belerofont se probudi, skoči i maši se rukom za uzde. I, gle čuda — uzde za kojima se mašio u snu na javi mu se nađoše odista u ruci. Belerofont potraži proroka Poliida, pa mu ispriča svoj san i čudo koje se dogodilo za vreme toga Sna. Prorok mu posavetova da neodložno ispuni boginjinu želju, da prinese Posejdonu bika na žrtvu, a svojoj zaštitnici boginji Ateni sagradi oltar. Kad je sve to svršio, Belerofont bez muke uhvati i zauzda krilatog konja, metnu na njega zlatne uzde, pa ta u čeličnom oklopu uzjaha. Sada je mogao gađati s visine, i strelama je ubio Himeru.

Posle toga Jobat ga posla protiv Solima, ratobornog naroda koji je živeo na granici Likije. Kada Belerofont, protivu očekivanja, srećno izdrža najžešće borbe, kralj ga uputi protivu čete Amazonki, koje su bile vrlo slične muškarcima. I iz ove bitke vrati se on nepovređen i kao pobednik.

Da bi najzad ispunio zahtev svoga zeta, kralj mu pri povratku postavi zasedu, za koju je izabrao najhrabrije ljude likijske zemlje. Ali nijedan se od njih ne vrati, jer Belerofont uništi napadače, sve do poslednjeg. Kralj sada uvide da gost koga je on primio nije razbojnik, nego ljubimac bogova. Mesto da ga progoni, on ga zadrža u svojoj državi, podeli s njim presto i dade mu za ženu svoju divnu kćer Filonoju. Stanovnici Likije dadoše mu najlepše njive i livade da ih obrađuje. Žena mu rodi tri deteta, dva sina i jednu kćer.

Ali Belerofontovoj sreći sada beše kraj. Istina, njegov stariji sin, Isandar, izraste u snažnog junaka, ali pogibe u

jednoj bici protivu Solima. Njegovu kćer Laodamiju, pošto je Zevsu rodila junaka Sarpedona, strelom ubi Artemida. Samo njegov mlađi sin, Hipoloh, doživе slavnu starost i u ratu Trojanaca protivu Grka posla Trojancima u pomoć svoga junačkog sina Glauka, koga je pratio i njegov bratić Sarpedon, sa četom naočitih Likijaca.

Sad Belerofont, ohol zbog svog besmrtnog krilatog konja, htede na njemu da se vine do Olimpa i da on, smrtnik, silom uđe u skup besmrtnika. Ali sam božanski konj usprotivi se tom smelom pothvatu, prope se i zbaci smrtnog jahača na zemlju. Belerofont se, doduše, oporavi od pada, ali je otada, omražen od bogova i stideći se ljudi, lutao usamljen, izbegavao da sretne ljude i polako umirao u neslavnoj starosti ispunjenoj brigama.

ORFEJ I EURIDIKA

Nenadmašni pevač Orfej bio je sin tračanskog kralja i boga reka Eagra i muze Kaliope. Sam Apolon, bog pesme, poklonio mu je jednu liru, i kada je Orfej na njoj zasvirao i kada se uz nju razlegao divni glas pesme kojoj ga je učila njegova mati, onda su k njemu sletele ptice iz vazduha, prilazile ribe iz vode i zveri iz šume, pa čak i drveće i stene, da bi slušali čarobne zvuke. Žena mu je bila ljupka najada Euridika, i oni su se najiskrenije voleli. Ali avaj, prekratka beše njihova sreća, jer tek što zamuknuše svadbene pesme, prerana smrt ote mladu ženu.

Lepa Euridika šetala je oa svojim drugaricama, nimfama, pitomom ravnicom; otrovna zmija koja je ležala skrivena u travi ujede je za nežnu petu. Umirući, ljupka žena sruši se u naručje preplašenih prijateljica. Brda i planine neprekidno odjekivahu od jecanja i naricanja nimfi, a među njima jadikovaše i Orfej, opevajući svoj bol u tužnim pesmama. Sa ostavljenim mužem tugovahu i ptičice i mudri jeleni i košute. Ali njegov plač i preklinjanje ne vrati pokojnicu.

Zbog toga se on odluči na nešto nečuveno: reši se da siđe u užasno carstvo senki, i da od sumornog kraljevskog para izmoli Euridikin povratak. On siđe u podzemni svet kroz kapiju kod Tenerona. Senke pokojnika jezivo okružavahu

Orfeja, ali on prođe kroz užase Orka, sve dok ne dođe do prestola bledoga Hada i njegove prestroge supruge. Tada dohvati svoju liru i zapeva uz nežne zvuke njenih struna: „O, vi vladari podzemnog sveta, dozvolite mi da govorim istinu i milostivo saslušajte moju molbu! Nisam sišao gonjen radoznalošću da gledam Tartar, niti da sputam troglavog psa. Ne, približio sam se iz ljubavi prema svojoj supruzi. Otrovana ujedom podle zmije, umrla mi je dragana u cvetu mladosti, a samo je malo dana bila ponos i radost mojoj kući. Vidite, hteo sam da podnesem ovaj neizmerni bol, dugo sam se borio oa sobom, kao muškarac. Ali ljubav mi razdire srce, ne mogu da živim bez Euridike. Zbog toga vas, veliki, sveti bogovi smrti, preklinjem jezivošću ovoga mesta, ćutljivom pustinjom vaših polja, vratite mi dragu suprugu; oslobodite je i ponovo joj poklonite prerano oduzeti život! A ako to ne može biti, oda uzmite i mene meću mrtve, jer bez nje se nikada neću vratiti.“

Tako je Orfej pevao i prstima dodirivao strune. Gle, beskrvne senke su slušale i plakale. Ni zlosrećni Tantal nije više pohlepno žudeo za vodom koja mu je izmicala. Zastao je Iksionov zamahnuti točak, kćeri Danajeve odustale su od uzaludnog truda i slušajući naslonile se na svoje ćupove, sam Sizif zaboravio je na svoje mučenje i seo na podmuklu stenu da bi oslušnuo nežne zvuke pesme tugovanke. Tada, kako vele, potekoše suze i niz lica užasnih Eumenida, a jezivi kraljevski par prvi put oseti sažaljenje. Persefona pozva Euridikinu senku, koja se približi nesigurnim korakom. „Uzmi je sa sobom“, reče kraljica mrtvih, „ali znaj, ona će biti tvoja samo ako, pre nego što pređeš kapiju podzemnot sveta, ne baciš pogled na onu koja ide za tobom. Ako se ranije obazreš na nju, milost će ti biti uskraćena.“

Ćutke i ubrzana koraka, okruženi noćnom tamom, peli su se oboje mračnim putem. Tada Orfeja obuze neizreciva čežnja. On oslušnu ne bi li čuo dah voljene žene ili šuštanje njene odeće, ali tišina, mrtva tišina vladala je svud oko njega. Nadvladan strahom i ljubavlju, jedva svestan samoga sebe,

usudi se da se brzo obazre ka toliko željenoj Euridici. O, Jada! Upravivši na njega oči tužne i pune nežnosti, poče ona da leti nazad u jezivu dubinu. Očajan, Orfej pruži ruke ka dragoj, koja je nestajala. Ah, uzalud! Ona umre po drugi put, ali bez jadikovke — zar je mogla da jadikuje što je tako iskreno voljena? Već mu se skoro izgubila iz vida: „Zbogom, zbogom!“ odjeknu tiho iz daljine.

Orfej je stajao isprva ukočen od užasa i jada, a zatim jurnu natrag u mračni bezdan. Ali sada ga zaustavi Haron i odbi da ga preveze preko crnog Stiksa. Sedam dana i sedam noći sedeo je jadni Orfej na obali, bez jela i bez pića, lijući suze i preklinjući podzemna božanstva za milost; ali ova su neumoljiva, i nemoguće je omekšati ih po drugi put. Tako se on ojađen vrati na gornji svet, u usamljene šume Trakije. Tri godine je živeo u njima izbegavajući društvo ljudi. Mrsko mu je bilo i da pogleda žene, jer ga je stalno pratila ljupka slika njegove mile Euridike. Njoj su bili upućeni sni njegovi uzdasi i pesme, njenoj uspomeni svi umilni, tužni zvuci koje je izmamljivao iz harfe.

Jednom je tako božanstveni pevač sedeo na brežuljku na kome nije bilo senki, i otpočeo da peva. Smesta se pokrenu šuma; snažna stabla prilazila su sve bliže i bliže, dok svojim granama nisu osenčavala pevača. Približile su se i šumske zveri i vesele ptičice, pa su okupljene slušale vanredne zvuke. Tada se brdom sjuriše tračanske žene, slaveći divlji praznik Dionisov. One su mrzele pevača koji je posle smrti ovoje Euridike prezirao sve žene. Sada spaziše čoveka koji ih je prezirao. „Vidite li tamo onoga koji nas prezire!“ uzviknu prva od sumanutih Menada, i u tren oka jarosno se stuštiše na njega, gađajući ga kamenjem i tirzovim palicama, Dugo je verno zverinje branilo omiljenog pevača; ali što se glas njegove pesme više gubio u jarosnom žagoru pomahnitalih žena, zverinje je, prestrašeno, sve više bežalo u šumski čestar. Tada jedan zavitlan kamen pogodi nesrećnog pevača u slepoočnicu

i on krvav pade na zelenu travu, i ispusti dušu kroz raspevana usta, koja su pokretala brda i planine.

Tek što se ubilačka rulja izgubi, ptičice doleпršaše uzdišući, stene i ove životinje žalosno se približiše, a nimfe izvora i drveta žurno se skupiše, obučene u crninu. Sni oni oplakaše Orfeja i sahraniše njegovo osakaćeno telo. Ali glavu i liru ugrabiše nabujali talasi Hebra i odnesoše ih nasred reke. Još je sa žica i mrtvoga jezika brujao tihi glas tugovanke, a obale su odgovarale setnim odjekom. Tako je reka nosila glavu i liru do morskih talasa, i sve do obale ostrva Lezba, gde su ih izvadili dobri stanovnici. Glavu su ukopali, a liru položili u jedan hram. Otuda je ovo ostrvo i rađalo tako sjajne pesnike i pevače. Čak i sami slavuji, da bi odali poštovanje grobu božanskog Orfeja, pevaju tamo milozvučnije nego na drugom mestu. Ali njegova duša odlepršala je dole u carstvo senki. Tamo je Orfej ponovo našao svoju dragu, i sada, nerazdvojni i srećno zagrljeni, borave oni večno sjedinjeni u jelisejskim poljima.

BAJKA O ARGONAUTIMA

JASON I PELIJA

Jason je vodio poreklo od Esona, sina Kretejeva. Njegov ded osnovao je u jednom zalivu zemlje Tesalije grad i kraljevinu Jolk, i ostavio je u nasleđe svome sinu Esonu. Ali mlađi sin, Pelija, uspeo je da se dočepa prestola. Kada je Eson umro, njegov sin Jason pobegao je kentauru Hironu, vaspitaču mnogih velikih junaka, gde je odrastao učeći se junaštvu. Kada je Pelija već ostareo, uplašilo ga je nejasno proročanstvo koje ga je opominjalo da se čuva čoveka sa jednom cipelom. Uzalud je on dugo premišljao o smislu tih reči, kad se Jason, koji je tada već dvadeset godina bio u Hironovoj školi, krišom pripremi da ode u svoju postojbinu Jolk i tamo pokuša da ostvari svoje pravo na prosto koji mu je oteo Pelija. Po običaju starih junaka bio je naoružan sa dva koplja: jednim džilitom za bacanje i, drugim, kopljem za bodenje. Imao je na sebi putničko odelo, a preko njega kožu od pantera koga je sam zadavio; duga kosa spuštala mu se niz ramena. Uz put je dospeo do široke reke, i tu video neku staricu, koja je stajala i preklinjala ga da joj pomogne da pređe na drugu stranu. To je bila Hera, mati bogova, neprijateljica kralja Pelija. Jason je onako perušenu nije poznao, već ju je sažaljivo uzeo na ruke i s njom zagazio u reku. Tom prilikom zaglibila mu se u blatu jedna cipela.

Ali on je išao dalje i stigao u Jolk baš u trenutku kada je njegov stric Pelija, okružen narodom na gradskom trgu, prinosio svečanu žrtvu Posejdonu, bogu mora. Sav narod divio se Jasonovoj lepoti i njegovom veličanstvenom stasu. Mislili su da se iznenada među njima pojavio Apolon ili Arej. Tada je i pogled kralja, koji je prinosio žrtvu, pao na stranca i on je s užasom primetio da je ovome obuvena samo jedna noga. Kada je završio žrtveni obred, pristupio je došljaku i sa pritajenim zaprepašćenjem upitao ga za njegovo ime i rodni kraj. Jason mu je odgovorio hrabro, ali blago: da je sin Esonov, da je vaspitan u Hironovoj pećini, i da sada dolazi da vidi roditeljski dom.

Lukavi Pelija posle ovih reči primio ga je prijateljski i nije dozvolio da se primeti njegov strah. Naredio je da ga vode po celom dvoru, i Jason je naslađivao svoje čežnjive oči razgledajući prvo obitavalište svoje mladosti. Zatim je pet dana u veselim gozbama proslavljao ponovno viđenje sa svojim bratićima i rođacima. Šestoga su dana napustili šatore, koje su za goste bili razapeli, i zajedno su izašli pred kralja Peliju. Jason je smireno i skromno rekao stricu: „Ti znaš, kralju, da sam ja sin zakonitog kralja, i da je moja svojina sve što ti poseduješ. Pa ipak, prepuštam ti sva stada ovaca i goveda, i sve zemlje koje si oteo od mojih roditelja, i ne tražim od tebe natrag ništa osim kraljevski skiptar i presto na kome je nekada sedeo moj otac.“ Pelija je u sebi brzo doneo odluku. Odgovorio je ljubazno: „Gotov sam da ispunim tvoj zahtev, ali i ti treba da mi ispuniš jednu molbu i da za mene učiniš nešto što će dobro pristati uz tvoju mladost, a za šta ja, zbog starosti, nisam više sposoban. Već odavno mi se u snovima javlja Friksova senka i traži od mene da umirim njegovu dušu, da otputujem kralju Ejetu u Kolhidu i odande donesem njegove kosti i runo zlatnoga ovna. Tebi sam namenio slavu ovoga podviga: ako se vratiš sa veličanstvenim plenom, neka i skiptar i država budu tvoji.“

UZROK I POČETAK POHODA ARGONAUTA

Ovako je to bilo sa zlatnim runom: Friks, sin beotskog kralja Atamanta, mnogo je patio od ovoje maćehe Inone. Rođena mati, Nefela, da bi ga sačuvala od Inoninih zaseda, ukrala ga je uz pomoć njegove sestre Hele. Decu je stavila na krilatog ovna, čije je runo bilo od suvoga zlata i koga je dobila na poklon od boga Hermesa. Brat i sestra jahali su na toj čudesnoj životinji kroz vazduh, nad kopnom i morem. Uz put je devojčicu uhvatila vrtoglavica, pa se stropoštala u dubinu i našla smrt u moru, koje je po njoj dobilo ime Helino more ili Helespont. Friks je, pak, srećno stigao u zemlju Kolhiđana, na obali Crnog mora. Tu ga je gostoljubivo dočekao kralj Ejet, i dao mu svoju kćer Halkiopu za ženu. Ovna je Friks prineo na žrtvu Zevsu, koji im je pomogao u bekstvu, a runo je poklonio kralju Ejetu. Ovaj je opet posvetio runo Areju i razapeo ga u gaju posvećenom tom bogu. Ejet je postavio gorostasnu aždaju da čuva zlatno runo, jer je jedno proročanstvo navestilo da mu život zavisi od posedovanja toga runa.

U celom svetu runo je smatrano kao veliko bogatstvo, i u samoj Grčkoj o njemu se mnogo pričalo. Za njim su žudeli mnogi junaci i vladari, i Pelija se nije prevario u računu kad je poverovao da će podstaknuti svoga nećaka Jasona, ako mu stavi u izgled tako veličanstven plen. Jason se s tim saglasio,

pošto nije provideo namere svoga strica, koji je hteo da ga tim pothvatom uništi; zbog toga se svečano obavezao da će izvršiti taj podvig. Za taj odvažni pothvat pozivani su najčuveniji junaci Grčke. U podnožju brda Pelike, pod nadzorom Ateninim, najveštiji grčki brodograditelj sagradio je, od drveta koje ne trune u morskoj vodi, veličanstven brod sa pedeset vesala, koji je, po svome graditelju Argu, sinu Arestorovom, nazvan Argo. Bio je to prvi dugački brod kojim su se Grci usudili da plove po moru. Boginja Atena poklonila je brodu proročku dasku sa hrasta koji je imao moć govora, uzevši ga iz Dodoninot proročišta. Daska je bila pričvršćena na drvenoj zidnoj oblozi. Brod je spolja bio ukrašen mnogim rezbarijama, ali je ipak bio toliko lak da su ga junaci mogli na ramenima nositi dvadeset dana.

Kada je brod bio sagrađen i junaci okupljeni, mesta su Argo-brodarima (Argonautima) određena kockom: Jason je bio zapovednik celog pohoda, Tifij krmanoš, Linkej brodovođa. Na prednjem delu broda zauzeo je mesto divni junak Herakle, a u zadnjem delu Pelej, otac Ahilov, i Telamon otac Ajaksov. U unutrašnjosti broda među ostalima nalazili su se Zevsovi sinovi Kastor i Polideuk, Helej, otac Nestorov, Admet, suprug pobožne Alkeste, Meleagar, pobednik nad kalidonskim veprom, čudotvorni pevač Orfej, Menetije, otac Patroklov, Tezej, potonji kralj Atine, i njegov prijatelj Piritoj, Hil, mladi prijatelj Heraklov, Posejdonov sin Eufem, i Silej, otac maloga Ajanta. Jason je svoj brod posvetio Posejdonu, pa je pre polaska prineta njemu i svima morskim božanstvima svečana žrtva sa molitvama.

Kad su na brodu svi zauzeli mesta, podigoše kotve, i pedeset vesala ravnomerno zaveslaše. Povoljan vetar nadimao je jedra, i ubrzo brod ostavi za sobom pristanište Jolka. Orfej je umilnim zvucima harfe i oduševljenim pevanjem oživeo raspoloženje moreplovaca na Argu, i oni su razdragano plovili pored credgorja i ostrva...

ARGONAUTI U ZEMLjI DOLIONA

Trački vetrovi dognaše brod u blizinu frigijske obale, gde su na Kizikovom ostrvu jedni pored drugih živeli na zemlji rođeni, vrlo divlji džinovi i miroljubivi Dolioni. Džinovi su imali šest ruku, po dve na snažnim ramenima, a ostale četiri na obema stranama tela; Dolioni su vodili poreklo od boga mora, koji ih je štitio od ovih grdosija. Kralj Doliona bio je pobožni Kizik. Kada su saznali za dolazak broda i čuli kakvi se ljudi nalaze na njemu, on i ceo njegov narod radosno izađoše pred Argonaute, dočekaše ih gostoljubivo i nagovoriše da veslaju još malo i brod ukotve u gradskom pristaništu.

Kralju je već odavno bilo javljeno preko proroštva da ljubazno dočeka božansku družinu heroja kad ona naiđe, i da ni u kom slučaju s njima ne ratuje. Zbog toga ih on bogato snabde vinom i stokom. Kizik je bio još vrlo mlad, brada je tek počela da mu raste. U kraljevskom dvoru ležala mu je teško obolela žena, ali on je ipak ostavi, da bi, veran proročanstvu, mogao da bude na gozbi zajedno sa strancima. Oni mu tada ispričaše o cilju svoga putovanja, a on im pokaza pravac kojim treba da plove. Drugoga jutra popeše se oni na visoko brdo da bi mogli i sami osmotriti položaj ostrva i mora. Za to vreme s druge strane ostrva prodreše džinovi i gromadnim stenama zatvoriše pristanište. Tamo se nalazio brod Argo; čuvao ga je

Herakle, koji ni ovoga puta nije sišao na obalu. Kad Herakle vide da džinovi počinju da ostvaruju svoju zlu nameru, on mnoge od njih obori svojim strelama. Uto se vratiše i ostali junaci, pa strelama i kopljima užasno poraziše džinove, tako da su oni ležali u tesnom pristaništu kao ogromna šuma, jedni sa glavom i grudima u vodi, a nogama na peščanoj obali, drugi s nogama u moru, glavom i grudima na obali, prepušteni kao plen ribama i pticama.

Kada junaci srećno izvojevaše ovu bitku, podigoše pri povoljnom vetru kotve i isploviše na otvoreno more. Noću se stiša vetar, ali se uskoro sa suprotne strane podiže bura, i oni su bili primorani da još jednom bace kotve na gostoljubivoj obali Doliona, ali to nisu ni znali, jer su verovali da su već na frigijskoj obali. Isto tako ni Dolioni, koje je žagor pri iskrcavanju podigao iza sna, ne prepoznaše svoje prijatelje sa kojima su se juče tako veselo gostili. Oni se latiše oružja, i između domaćina i gostiju zapodenu se nesrećna bitka. Sam Jason zari dobrodušnom kralju Kiziku mač u grudi, i oni ne prepoznaše pri tom jedan drugoga. Dolioni su najzad bili naterani u bekstvo i zatvorili se u utvrđenje svoga grada. Drugoga jutra bi jasna zabluda i jednima i drugima.

Težak bol obrva vođu Argonauta Jasona i sve njegove junake kad videše da dobri kralj Doliona leži u svojoj krvi. Tri dana su Argonauti zajedno sa Dolionima žalili, čupali kose, i u počast izginulih priređivali posmrtne viteške igre; zatim junaci odjedriše dalje. Klejta, supruga poginulog kralja Doliona, oduze sebi život vešanjem.

OSTAVLjENI HERAKLE

Posle plovidbe po najvećoj buri, junaci se iskrcaše u jednom zalivu Bitinije, kod grada Kija. Misijci koji su onde stanovali, dočekaše ih vrlo srdačno. Nagomilaše suvog drveta da načine vatru koja će zagrejati Argonaute, načiniše im meku postelju od zelena lišća, i još u sumrak izneše im u dovoljnim količinama vina i jela.

Herakle, koji je prezrivo odbijao sve ugodnosti za vreme putovanja, ostavi drugove da večeraju i pođe da prokrstari šumom, kako bi tamo od jelovog stabla načinio bolje veslo za sutra. Ubrzo nađe jednu jelu koja mu je bila po volji; nije bila mnogo opterećena granama, a po veličini i obimu ličila je na granu vitke topole. On odmah stavi na zemlju tobolac i luk, skide svoje lavlje krzno, baci tučanu topuzinu na zemlju, pa obuhvati stablo rukama i izvuče ga zajedno sa korenom i zemljom koja je ležala na žilama, tako da je sada jela ležala kao da ju je oluja iščupala iz korena.

Heraklov mladi prijatelj Hil isto se tako udaljio od drugarskog stola. Pošao je sa bronzanim kondirom da donese svome gospodaru i prijatelju vode za večeru i da mu pripremi sve drugo što je potrebno za povratak. Herakle je prilikom svoga pohoda protivu Driopa ubio u svađi Hilovog oca, ali je dečaka uzeo iz roditeljske kuće i vaspitao ga za svoga slugu i

prijatelja. Kada je lepi mladić na izvoru zahvatao vodu, svetleo je pun mesec. Kako se on s kondirom nagnuo nad vodeno ogledalo, opazi ga nimfa izvora. Zaneta njegovom lepotom, obgrli ga levom rukom oko vrata a desnom uhvati za lakat i povuče k sebi u dubinu. Jedan od junaka, Polifem, koji nedaleko od tog izvora očekivaše Heraklov povratak, ču dečakovo dozivanje u pomoć. On ga ne nađe, ali zato srete Herakla, koji se vraćao iz šume. „Nesrećniče“, reče mu on, „zar moram da budem prvi koji će ti saopštiti tužnu vest! Tvoj Hil otišao je na izvor i nije se više vratio! Razbojnici su ga odveli odande, ili ga možda rastržu divlje zveri; čuo sam njegovo zapomaganje.“ Kada Herakle to ču, znoj mu obli čelo, a krv mu se uzburka u grudima. Razjaren, baci jelovo stablo na zemlju i kroz šipražje odjuri k izvoru uz prodorne uzvike, kao što bik napušta pastira i krdo kada ga ujede obad.

Zornjača je već stajala nad vrhom brega; povoljan vetar poče da duva. Krmar opomenu junake da iskoriste vreme i da se ukrcaju na brod. Već su zadovoljno plovili na jutarnjem suncu, kad se kasno setiše da su na obali ostavili dva svoja druga, Polifema i Herakla. Među junacima nasta žučna prepirka oko toga da li da jedre dalje bez najhrabrijih saputnika. Jason ne progovori ni reči; mirno je sedeo, a zebnja mu je stezala srce. Ali Telamona nadvlada jarost. „Kako možeš da sediš tako mirno“, uzviknu on vođi puta. „Svakako se bojiš da bi Herakle mogao da ti pomrači slavu! Ali šta pomažu reči? Čak ako se svi drugovi slože s tobom, sam ću se vratiti ostavljenom junaku.“ Rekavši to, Telamon dohvati krmara Tifona za grudi, oči mu zasjaše kao plamen, i on bi ih svakako prisilio da se vrate ka obali Misijaca da mu dva sina Borejeva, Kalej i Zetos, ne padoše na obe mišice i ne zadržaše ga uz psovke. U ispi mah iz zapenušenih talasa izroni bog mora Glauko, dohvati čvrstom rukom kraj broda i viknu putnicima, koji su žurili: „Junaci, što se prepirete? Što želite da protivu volje Zevsove povedete sa sobom u Ejetovu zemlju hrabroga Herakla? Njemu je sudbina dosudila da izvrši druge poslove.

Hila je otela zaljubljena nimfa, a Herakle je zaostao iz čežnje za njim.“

Pošto im je to otkrio, Glauko ponovo zaroni u dubinu, a tamna voda zapenuši se u virovima oko njega. Telamon se postide, priđe Jasonu i stavi svoju ruku u ruku junakovu, govoreći: „Nemoj se žestiti, Jasone. Bol me je prevario da izgovorim nerazumne reči! Predaj moju grešku vetrovima i budimo blagonakloni jedan drugome kao i pre!“ Jason vrlo rado prihvati pomirenje, i tako zaploviše dalje terani snažnim i povoljnim vetrom. Polifem se dobro snađe kod Misijaca i sagradi im jedan grad. Herakle, pak, pođe dalje kuda ga je pozvala Zevsova odluka.

POLIDEUK I KRALj BEBRIKA

Drugoga jutra kada se sunce rodilo, spustiše oni kotvu kod jednog rta duboko zarivenog u more. Tamo su se nalazile staje i poljska kuća divljeg bebričkog kralja Amika. Amik je svakome strancu nametao teže uslove, i niko nije mogao proći njegovom oblašću pre nego što se s njim ogleda u pesničanju. Tako je on poubijao već mnoge susede. Brodu koji je pristajao približi se on i sada s prezrivim rečima: „Vi, morske skitnice, čujte šta treba da znate! Nijedan stranac ne sme napustiti moju zemlju dok se ne bori sa mnom. Izaberite, dakle, najboljeg junaka i pošaljite ga; inače ćete zlo proći.“

Među putnicima broda Arga nalazio se najbolji pesničar iz cele Grčke, sin Ledin, Polideuk. Njega razdraži Amikovo izazivanje, i on doviknu kralju: „Ne galami, pokorićemo se tvojim zahtevima, a u meni si našao čoveka kojeg tražiš!“ Bebrik pogleda hrabroga junaka kolutajući očima, kao ranjen gorski lav lovca koji ga je ranio, Mladi junak Polideuk izgledao je veseo kao zvezda na nebu; on mahnu kroz vazduh rukama da se uveri nisu li se od silnog veslanja ukočile. Kada su junaci napustili brod, borci stadoše jedan prema drugome.

Jedan od kraljevih robova baci na zemlju među njih dva para rukavica za pesničanje.

„Biraj koji par hoćeš“, reče Amik, „neću te pustiti dugo da biraš! Iz iskustva ćeš saznati da sam dobar štavljač kože i da umem deliti krvave šamare po licu!“ Polideuk se nasmeši ćutke, uze najbliži par rukavica i dozvoli da mu ih prijatelji privežu za ruke. To isto učini i bebrički kralj.

Tada otpoče pesničanje. Kao morski val koji se kotrlja prema brodu i koji s mukom može izbeći čak i umešni krmar, ustremi se strašni borac na Grka i ni za trenutak mu ne dade mira. Ali je ovaj sa velikom umešnošću izbegavao njegove napade i ostajao nepovređen. Ubrzo Polideuk uvide slabe strane svoga protivnika i zada mu dosta neodbranjivih udaraca. Međutim, i kralj uvide svoje prednosti, pa su tako podbraci prštali, a zubi škripali od uzajamnih udaraca. Borci ne prestadoše da se bore dok obojica ne izgubiše dah. Tada se skloniše u stranu, da predahnu i osuše znoj koji ih je probijao. U ponovljenom susretu Amik promaši glavu svoga protivnika i rukom mu dohvati samo rame, ali Polideuk pogodi kralja po uhu, tako mu slomi kosti u glavi i on pokleknu od bola.

Tada Argonauti kliknuše od radosti; ali i Bebrici priskočiše u pomoć svome kralju, okrenuše močuge i lovačka koplja protivu Polideuka i jurnuše na njega. Pred njim se postaviše drugovi, štiteći ga golim mačevima. Otpoče krvav boj. Bebrici najzad behu potučeni i moradoše se povući u unutrašnjost zemlje. Junaci se baciše na njihova stada i zadobiše bogat plen. Preko noći ostadoše na obali, previjajući rane, prinoseći žrtve bogovima i uz vino bdijući cele noći. Ovoja čela okitiše obalskim lovorikama za koje je njihov brod bio privezan, i uz Orfejevu liru pevahu milozvučnu himnu. Izgledalo je kao da ih ćutljiva obala sluša s uživanjem, a njihova pesma opevala je Polideuka, pobedonosnog Zevsovog sina.

FINEJ I HARPIJE

Posle još nekih doživljaja ukotviše se oni prema bitinskoj zemlji, na obali gde je živeo kralj Finej, sin junaka Agenora. Ovoga je mučila velika nevolja. Pošto je zloupotrebio moć proricanja koju mu je podario Apolon, pogodilo ga je slepilo u dubokoj starosti, a Harpije, užasne i čudovišne ptice, nisu mu davale da pojede na miru nijedno jelo. Krale su sve što su mogle; ono što bi posle njih preostalo tako bi zaprljale da ne samo što to jelo niko nije mogao ni taći, nego mu se čak nije moglo ni blizu prići.

Fineju je ipak Zevsovo proročište izreklo utehu: kada naiđu Borejevi sinovi na grčkim lađama, moći će ponovo da jede. Tako starac na vest o dolasku broda napusti svoju odaju. Izmršaveo toliko da je bio sama kost i koža, izgledao je kao senka. Udovi su mu drhtali od staračke iznemoglosti, pred očima mu se vrtelo, palica mu je podupirala slabačka kolena, kada je stigao do Argonauta, srušio se iznemoglo na zemlju. Ovi okružiše nesrećnog starca, užasavajući se zbog njegova izgleda. Kad se Fineju ponovo vrati svest i on oseti njihovu blizinu, poče da ih preklinje: „O, dragi moji junaci, ako ste vi odista oni koje mi je proročanstvo označilo, pomozite mi, jer boginje osvete ne samo što su mi oduzele vid nego mi šalju užasne ptice koje mi uskraćuju i hranu u mojoj starosti! Ne

ukazujete vi pomoć nekome strancu ja sam Finej, sin Agenorov, Grk. Nekada sam vladao nad Tračanima, a sinovi Borejevi, koji su svakako učesnici u ovom vašem pohodu i koji treba da me spasu, mlada su braća Kleopatrina, koja je tamo bila moja žena.

Posle toga otkrića baci mu se u naručje Borejev sin Zetes, i obeća mu da će ga uz pomoć bratovu osloboditi daljeg mučenja Harpija. Smesta mu pripremiše ručak, grabljivim pticama svakako poslednji. Tek što je kralj dodirnuo jelo, ptice se spustiše iz oblaka kao iznenadna oluja i požudno navališe na jelo. Junaci povikaše, ali se Harpije na to nisu ni najmanje obazirale, nego ostadoše dok nisu sve pojele. Zatim se ponovo vinuše u vazduh a ostaviše za sobom neizdrživ zadah. Borejevi sinovi, Zetes i Kalej, ipak pojuriše za njima s isukanim mačevima. Zevs im podari krila i neumornu snagu, koja im je odista bila potrebna, jer su Harpije u letu prestizale i najbrži zapadni vetar. Ali Borejevi sinovi živo ih pognaše, nekoliko puta već pomisliše da čudovišta mogu dohvatiti rukama. Najzad im se toliko približiše da bi ih bez sumnje ubili, ali se Zevsova glasnica Irida iznenada spusti sa visine i ovako oslovi dvojicu junaka: „Nije vam dozvoljeno, sinovi. Borejevi, da lovačke pse velikoga Zevsa, Harpije, oborite mačem. Zaklinjem vam se Stiksom, velikom zakletvom bogova, da ptice grabljivice neće više uznemiravati Agenorovog sina.“ Borejevi sinovi ustuknuše pred zakletvom i vratiše se na brod.

U međuvremenu grčki junaci otpočeše da leče staroga Fineja. Prirediše žrtvenu gozbu i pozvaše na nju i izgladnelog starca. Ovaj je žudno jeo čista jela, kojih je bilo u izobilju, i činilo mu se kao da u snu utoljuje glad. Dok su oni tokom noći čekali na povratak Borejevih sinova, stari kralj Finej u znak zahvalnosti objavi im neka ovoja proročanstva. „Pre svega“, reče im on, „u jednom morskom tesnacu srešćete Simplegade. To su dva strma stenovita ostrva, čiji donji koreni ne dosežu do morskog dna, nego plove po moru. Ova se ostrva često primiču jedno drugome, a tada u sredini more naraste, besneći

užasno. Ako ne želite da budete potpuno zgnječeni, veslajte između njih brzo kao što golub leti. Tada ćete moći na obalu Marijandina, gde se ulazi u podzemni svet. Posle toga ćete ploviti pored mnogih predgorja, reka i obala, pored gradova sa ženama Amazonkama, pored zemlje Halibejaca, koji u znoju lica svoga kopaju gvožđe iz zemlje, Najzad ćete doploviti do kolhidske obale, gde reka Fasa svoj široki tok uliva u more. Tamo ćete ugledati Ejetovu tvrđavu sa kulama. U njoj zmaj, koji nikada ne spava, čuva zlatno runo rašireno na krošnji hrastovog drveta"...

Kolhiđani su bili mnogobrojan narod. Da Jason i njegovi pratioci ne bi bili izloženi opasnosti od njih ili od nepoverenja kralja Ejeta, zaštitnica Argonauta, Hera, navuče na grad, dok su oni prolazili, guste oblake magle, i rasturi ih tek kada su junaci srećno prispeli u kraljev dvor. Tu se nađoše u predvorju i zadiviše debelim zidovima kraljevskog doma, visoko zasvođenim kapijama i jakim, mestimično izbočenim jakim stubovima. Oko cele zgrade beše jedan ispupčen kameni venac, zarubljen čeličnim trouglim šiljcima. Bez reči pređoše oni prag predvorja. Prag je bio okružen visokim vinjagama, između kojih su prskala četiri vodoskoka. Iz jednog je izviralo mleko, iz drugog vino, iz trećeg mirisno ulje, a iz četvrtog voda, koja je zimi bila topla a leti hladna kao led. Ove dragocene uređaje stvorio je veliki umetnik Hefest. On je kralju Ejetu salio i bikove od tuča, iz čijih je usta izbijao užasan ognjeni dah, i iskovao mu plug od čistoga gvožđa. Hefest je sve to učinio iz zahvalnosti prema Ejetovom ocu, bogu sunca, koji ga je jednom prilikom u ratu sa Gigantima poneo na svojim kolima i tako spasao. Iz ovoga predvorja dolazilo se do hodnika na stubovima u srednjem dvorištu, koje se protezalo s desne i s leve strane, a iza kojeg su se mogli videti mnogobrojni ulazi i odaje. Dva glavna dvorca stajala su popreko; u jednome od njih stanovao je sam kralj Ejet, a u drugome njegov sin Apsirt. U ostalim odajama živele su kraljeve kćeri, Halkiopa i Medeja, i njihove dvorkinje. Medeja,

mlađa kći, retko se mogla videti. Ona je skoro sve vreme provodila u Hekatinom hramu, gde je bila sveštenica. Ali ovoga puta ju je Hera, zaštitnica Grka, navela da ostane u dvoru. Medeja baš beše napustila svoje odaje i uputila se u sobu svoje sestre, kada susrete junake, koji joj se neočekivano približiše. Spazivši divne junake, ona glasno uzviknu. Na njen uzvik i Halkiopa pojuri vratima svoje odaje, zajedno sa ovima svojim dvorkinjama...

MEDEJA I EJET

Najzad iziđe i Ejet sa svojom ženom, Idijom, jer su ih izmamili radost i suze njihovih kćeri.

Ubrzo poče celo predvorje da vri: ovde su robovi bili zauzeti klanjem lepog bika za nove goste; onde su cepali suha drva za ognjišta; neki su opet grejali vodu u kotlovima — svak se latio nekog posla služeći kralja. Ali bog ljubavi sasvim neopaženo lebdeo je visoko u vazduhu, izvukao strelu što nanosi bol, spustio se s njom, nevidljiv, na zemlju i, skriven iza Jasona, odapeo je sa luka na kraljevsku kćer Medeju. Strela, koju nije primetio niko, pa ni sama Medeja, ubrzo joj se rasplamte u grudima kao plamen. Kao kakav težak bolesnik morade ona više puta duboko da uzdahne: s vremena na vreme bacala je skriven pogled na divnoga junaka Jasona. Sve drugo iščeze iz njene svesti: dušu joj obuze jedna jedina slatka briga, a na licu joj se bledilo smenjivalo sa purpurnim rumenilom.

U radosnoj pometnji niko ne obrati pažnju na promenu koja se dogodila sa devojkom. Robovi su pronosili spremljena jela, a moreplovci s Arga, koji su u toplom kupatilu sprali znoj od veslanja, sedeći veselo za stolom krepili su se jelom i pićem. Za večerom Ejetu su njegovi unuci pričali šta ih je uz put zadesilo, a sad je i on njih tiho pitao za strance.

„Neću da krijem pred tobom, deda“, šapnu mu Argos, „ovi ljudi dolaze da od tebe izmole zlatno runo što je ostalo od našeg oca, Friksa. Neki kralj koji bi hteo da ih istera iz njihova kraljevstva i da ih liši imovine dao im je ovaj opasan zadatak. On se nada da ih neće mimoići Zevsova ljutnja ni Friksova osveta, pre nego što se sa zlatnim runom vrate u otadžbinu. Palada Atena pomogla im je oko građenja broda; on nije onakav kakve upotrebljavamo mi Kolhiđani, a od kojih smo mi, tvoji unuci, dobili zaista najgori, jer je propao pri prvom naletu vetra. Ne, ovi stranci imaju brod tako čvrsto sagrađen, da se na njega uzaludno ustremljuju sve bure, dok oni neprestano sede za veslima. U ovom brodu sakupili su se najhrabriji junaci Grčke.“ Zatim mu nabroja najpoznatija imena, pomenuvši mu i svoga rođaka Jasona.

Kada je kralj to čuo, uplaši se u sebi i naljuti na svoje unuke, jer je verovao da su oni naveli strance da dođu u njegov dvor. Oči mu sevnuše pod gustim veđama i on glasno reče: „Sklanjajte mi se s očiju sa svojim spletkama, vi zločinci! Niste vi došli ovamo da uzmete zlatno runo, neto da mi preotmete skiptar i krunu! Da ne sedite kao gosti za mojim stolom, odavno bih vam iščupao jezik i odsekao ruke, a poštedeo samo noge da biste mogli otići odavde!“

Kada je to čuo Telamon, Ejakov sin, koji je sedeo najbliže kralju, razjari se u duši, pa htede da ustane i odbrusi kralju istom merom. Ali ga Jason zadrža i sam odgovori blagim rečima: „Umiri se, Ejete, nismo mi došli u tvoj dvor da te opljačkamo. Ko bi prešao ovako široko i opasno more da uzme tuđu imovinu? Samo sudbina i nemilosrdno naređenje jednog opakog kralja nagnali su me na ovu odluku. Pokloni nam zlatno runo i na našu molbu učini dobro delo; zbog toga će te veličati u celoj Grčkoj. A mi smo spremni da ti brzo uzvratimo zahvalnošću: ako u blizini bude rata, ili ako želiš da pokoriš neki susedni narod, uzmi nas za saveznike, poći ćemo s tobom.“ Tako je govorio Jason sa željom da umiri kralja, ali kralj u srcu još ne beše odlučio da li da naredi da se oni odmah

ubiju ili da prvo iskuša njihovu snagu. Posle kraćeg premišljanja ovo drugo mu se učini mnogo bolje, i on odgovori mirnije nego malopre: „Čemu te plašljive reči, stranče? Ako ste zbilja božanski sinovi, ili inače niste gori od mene, i ako čeznete za tuđom imovinom, uzmite sa sobom zlatno runo, jer sam hrabrim ljudima spreman sve da učinim! Ali prethodno mi morate dati dokaza o svome junaštvu i obaviti jedan posao koji inače ja sam izvršujem, ma koliko bio opasan. Na Arejevom polju pasu moja dva bika tučanih nogu koja bljuju plamen. S njima orem neravno polje, a kad ga celo preorem, onda u brazdama ne sejem Demetrino žuto zrnevlje, nego užasne zube jednog zmaja. Iz njih niknu ljudi, koji me okruže i koje ja poubijam svojim kopljem. Bikove uprežem rano ujutro, i pozno uveče odmaram se od žetve. Ako ti učiniš to isto, vođo, još istoga dana možeš poneti zlatno runo kući tvoga kralja. Ali pre toga ne, jer hrabar čovek ne sme da ustukne pred gorim.“

Za vreme ovoga govora Jason je sedeo nem i neodlučan; nije se usuđivao da smelo prihvati tako opasan pothvat. U međuvremenu se sabra i odgovori: „Ma koliko da je to velik zadatak, ipak ću pokušati, o, kralju, pa makar pri tome propao. Jednog smrtnika ne može da očekuje ništa gore od smrti. Pokoravam se sudbini koja me je uputila ovamo.“ „Dobro“, odgovori kralj, „vrati se svojoj družini, ali dobro razmisli. Ako smatraš da nećeš moći da izvršiš, onda prepusti to meni, a ti gledaj da se što pre izgubiš odavde.“

ARGOSOV SAVET

Jason i njegova dva druga ustadoše sa svojih sedišta, a od Friksovih sinova s njima pođe jedino Argos, jer je svojoj braći dao znak da ostanu. Oni napustiše dvor. Esonov sin zračio je lepotom i hrabrošću. Mlada Medeja je kroz veo upirala oči u njega, a njen duh sledio ga je u stopu, kao u snu. Kada je ponovo ostala sama u svojoj odaji, poče da plače; zatim reče sama sebi: „Što se ja kidam u svome bolu? Šta me se tiče ovaj junak? Neka je i najveličanstveniji od svih polubogova, ili najgori — ako mora propasti, neka propadne. A ipak... o, kada bi on mogao da izbegne tu propast! Pusti ga, poštovana boginjo Hekato, da se vrati svojoj kući! Ali ako ga bikovi moraju uništiti, neka bar zna da se ne radujem njegovom žalosnom udesu!“

... Medeja ležaše u nemirnom polusnu na postelji, i usni strašan san. Učini joj se kao da se Jason već pripremio za borbu sa bikovima. Ali on tu borbu nije preduzeo zbog zlatnog runa, već da bi nju kao ženu poveo u svoju otadžbinu. U snu joj se činilo kao da je ona sama izdržala borbu i savladala bikove, ali roditelji nisu hteli da održe svoje obećanje, i nisu hteli dati Jasonu borbenu nagradu, jer se nije od nje zahtevalo da upregne bikove, neto od njega.

Oko toga se između njenoga oca i stranca zapodela žučna raspra, i obe strane izabrale su nju za sudiju. Ona je u snu presudila u korist strančevu; gorak bol obrvao je njene roditelje, oni su glasno uzviknuli — i od tog uzvika Medeja se probudi.

Taj san je potera ka odajama sestrinim, ali stid je dugo zadrža neodlučnu u predvorju. Četiri puta je izlazila iz njega i četiri puta se vraćala, i najzad plačući baci se na svoju postelju. Tako je i zateče jedna od njenih mladih dvorkinja, koja je uživala njeno osobito poverenje. Ona se sažali na gospodaricu i javi Medejinoj sestri šta je videla. Halkiopa primi tu vest okružena svojim sinovima, baš kada se s njima savetovala kako da pridobije Medeju. Ona požuri u odaju svoje sestre i zateče je kako noktima razdire lice obliveno suzama. „Šta ti se dogodilo, jadna sestro?“ upita je ona sa iskrenim saučešćem. „Kakav to bol muči tvoju dušu? Da li ti je nebo poslalo kakvu iznenadnu bolest? Je li ti otac govorio nešto strašno o meni i mojim sinovima? O, kad bih samo mogla biti daleko od roditeljske kuće, tamo gde se ne čuje ime Kolhiđana!“

MEDEJA OBEĆAVA ARGONAUTIMA POMOĆ

Na to sestrino pitanje Medeja pocrvene, a stid je opreči da na njega odgovori. Čas joj je reč bila gotovo navrh jezika, a čas opet bežala natrag u dubinu grudi. Najzad je ljubav ohrabri, i ona lukavo odgovori: „Halkiopa, srce mi je ucveljeno zbog tvojih sinova. Otac hoće da ih ubije zajedno sa strancima. To mm je objavio jedan teški san, i samo bog može sprečiti da se to ne izvrši.“

Sestru obuze neizdrživ strah. „Baš sam zbog toga i došla k tebi“, reče ona, „preklinjem te da mi pomogneš protivu našeg oca. Ako se ustručavaš, znaj da ću te sa mojim ubijenim sinovima progoniti čak iz Orka (donjeg sveta) kao Furija!“ Ona obuhvati obema rukama Medejina kolena i stavi joj glavu na krilo. Obe sestre gorko zaplakaše. Tada reče Medeja: „Šta ti to govoriš o Furijama, sestro? Kunem ti se nebom i zemljom: rado ću učiniti sve što mogu, samo da spasem tvoje sinove.“ „Znači“, nastavi Halkiopa, „ti ćeš, za ljubav mojoj deci, dati i strancu u ruke kakvu čaroliju da bi srećno mogao izdržati ovu strahovitu borbu, jer moj sin Argos, koga mi je on uputio, preklinje me da za dragoga gosta izmolim tvoju pomoć.“

Kada je devojka to čula, od radosti joj zaigra srce, lepo lice joj se zarumene, sjajne oči za trenutak se zamagliše, i ona odgovori ovako: „Halkiopa, neka zora ne obasja moje oči ako

mi tvoj život i život tvojih sinova nije prva briga. Kada sam bila malo dete, ti si me dojila zajedno s njima, kao što mi je majka često pričala. Zbog toga te ne volim samo kao sestra nego i kao kći. Sutra u ranu zoru poći ću u Hekatin hram i odande ću strancu doneti čaroliju koja će primiriti bikove.“...

JASON I MEDEJA

Tek što je zora zarudila nebom, a Medeja ustade iz postelje, skupi svoju plavu kosu, koja je dotle u znak žalosti bila raspletena, utre suze i tugu s lica i namaza se dragocenim mirisnim uljem. Obuče divnu haljinu, koju su pridržavale lepo izrađene zlatne pribadače, a preko ozarenog lica prebaci beli veo. Zaboravi sve bolove, i laka koraka brzo prođe kroz kuću i naredi svojim mladim dvorkinjama, kojih je u njenim odajama bilo dvanaest, da brzo upregnu mazge u kola koja će je odvesti do Hekatinog hrama. Za to vreme ona izvadi iz kovčežića melem zvani Prometejevo ulje. Onoga ko bi se prvo pomolio boginji podzemnog sveta, pa zatim namazao njime ovoje telo, toga dana nije mogao da rani udarac mačem, niti ga je vatra mogla opeći. Taj je odista celoga dana bio snagom nadmoćniji od svakog protivnika. Melem je bio načinjen od crnog soka korena izniklog iz krvi koja je na Kavkazu kapala iz izjedene jetre Titanova sina Prometeja. Sama Medeja sakupila je u školjci sok ove biljke, kao dragoceni melem.

Kola su već bila spremna: dve dvorkinje popeše se u njih zajedno sa Medejom; ona sama uze bič i uzde i pođe kroz grad u pratnji ostalih dvorkinja. Narod se svuda s puno poštovanja sklanjao s puta kraljevoj kćeri. Kada je preko polja dospela do hrama, hitro skoči s kola i lukavo reče dvorkinjama:

„Prijateljice, teško sam zgrešila što nisam ostala podalje od stranaca koji su došli u našu zemlju! Sada čak i moja sestra i njen sin Argos zahtevaju od mene da primim poklone od njihovog vođe, koji je obećao da će ukrotiti bikove, i da ga pomoću čarolija učinim neranljivim. Obećala sam da ću to tobož učiniti i pozvala sam ga ovamo u hram, gde hoću da razgovaram s njim nasamo. Tu ću primiti poklone od njega, i mi ćemo ih posle među sobom podeliti. Njemu ću dati jednu smrtnu tečnost koja će ga sigurno upropastiti! Zbog toga se udaljite čim se on pojavi, da ništa ne posumnja, i da ga mogu dočekati sama, kao što sam obećala."

Dvorkinjama se dopade ovo lukavstvo. Dok su one bile u hramu, krenu Argos sa svojim prijateljem Jasonom i Miopsom, koji je gatao po letu ptica. Nijedan smrtnik nije bio tako lep, pa čak ni bilo koji božji sin, kao što je toga dana Zevsova supruga ukrasila svoga štićenika Jasona svim darovima boginja ljupkosti. I sama njegova dva pratioca, koliko god su ga puta pogledala, morala su se diviti njegovoj veličanstvenosti.

Medeja je sa svojim dvorkinjama već bila u hramu, i mada su one vreme prekraćivale pevanjem, mlada kneginja bila je obuzeta potpuno drugim mislima i nijedna pesma joj se nije sviđala duže vremena. Oči joj se nisu zadržavale u krugu njenih dvorkinja, nego su žudno gledale kroz vrata hrama daleko na put. Pri svakom koraku ili povetarcu ona je željno podizala glavu. Uskoro stupi u hram sa svojim pratiocima i Jason, koračajući ponosito, lep kao Sirijus kad izgreje nad Okeanom. Medeji se učini da će joj srce iskočiti iz grudi, smrači joj se pred očima, a obraze joj preli žarko rumenilo. U međuvremenu, dvorkinje se behu udaljile.

Dugo su junak i kraljevska kći ćutke stajali jedno prema drugome, slični vitkim hrastovima ili borovima koji, duboko ukorenjeni, nepomično stoje u gori jedno pored drugoga u zatišju. Ali iznenada naiđe bura, i onda svi listovi zatrepere i pokrenu se šumeći.

Tako i oni, nadahnuti ljubavlju, ubrzo počeše da menjaju uzbudljive reči. „Zašto me se bojiš?“ tako Jason prvi prekide ćutanje, „kad vidiš da sam došao sam? Nisam ja kao drugi hvalisavi muškarci, a ni kod kuće nikada nisam bio takav. Nemoj se bojati da me pitaš i govoriš što ti je drago; ali ne zaboravi da smo u svetilištu, gde bi prevara bila zločin. Zbog toga me nemoj obmanjivati slatkim rečima. Dolazim da od tebe potražim zaštitu i zamolim te za lek koji si za mene obećala svojoj sestri. Teška nužda primorava me da tražim tvoju pomoć. Zahtevaj od mene zahvalnost kakvu hoćeš, i znaj da ćeš svojom pomoći razgoniti turobne brige majkama i suprugama naših junaka, koje nas možda već oplakuju sedeći na obali, znaj da ćeš u celoj Grčkoj steći besmrtnost.“

Devojka ga pusti da izgovori sve, pa obori oči uz blag osmeh; njegova pohvala obradova njeno srce; opet podiže pogled, reči joj navreše na usne, i ona bi najradije rekla sve odjednom. Ali ovako ostade sasvim nema; samo odvi mirisni zavoj sa kovčežića, koji joj Jason žurno i radosno uze iz ruku. Ona bi mu rado dala i srce iz grudi da ga je zatražio, takve joj je slatke plamenove potpirivao bog ljubavi sa Jasonove plavokose glave. Duša joj je bila zagrejana kao što je rosa na ruži prožeta žarom zrakova jutarnjeg sunca. Oboje postiđeni oboriše pogled k zemlji, a zatim oči opet upreše jedno u drugo i čežnjivo se pogledaše ispod trepavica. Tek kasnije i s mukom, otpoče Medeja da govori: „Čuj sada kako ću ti pomoći. Kada ti moj otac bude predao one kobne zmajevske zube za sejanje, okupaj se u rečnoj vodi, obuci u crno odelo, pa iskopaj okruglu jamu i u njoj podigni lomaču. Zakolji zatim žensko jagnje i potpuno ga sagori na lomači. Onda prinesi Hekati tečnu žrtvu od čistog meda i opet se udalji od lomače: ne okreći se ni na kakav bat koraka, niti na lavež pasa, jer ako to učiniš, žrtva će ti biti osujećena. Sutradan ujutru namaži se ovim čarobnim melemom koji sam ti dala. U njemu je neizmerna snaga i velika moć: osetićeš da si dorastao ne samo ljudima nego i besmrtnim bogovima. Moraš namazati i svoje koplje, ovoj mač

i štit, jer nikakvo gvožđe u ljudskoj ruci ni plamen čudovišnih bikova neće moći da ti naškode niti da ti odole. Ali nećeš dugo biti takav, nego samo tog jednog dana. Pa ipak, nipošto nemoj izbegavati borbu. Daću ti još nešto u pomoć. Kada budeš upregao silovite bikove i uzorao polje, i kada iznikne zmajevo seme koje si posejao, onda baci među njih velik kamen: pobesneli ludaci boriće se o njega kao psi o komad hleba. Za to vreme navali na njih i uništi ih.

Posle toga moći ćeš na miru da poneseš sa sobom zlatno runo iz Kolhide; tada ćeš moći da odeš! Da, idi samo kuda ti je volja!“

Tako je govorila Medeja, a potajne suze tekle su joj niz obraze, jer je pomislila na to kako će plemeniti junak otići daleko preko mora. Govorila mu je tužno uhvativši ga za deonicu, jer je obuzeta bolom zaboravila šta čini: „Kada stigneš svojoj kući, nemoj zaboraviti ime Medeja, a i ja ću pamtiti tvoje kada budeš već daleko. Reci mi još i gde je tvoja otadžbina u koju ćeš se vratiti svojim divnim brodom.“

Posle ovih devojčinih reči i junaka obuze neodoljiva ljubav, i on joj odgovori: „Veruj mi, uzvišena kneginjo, da te ja, ako izbegnem smrt, neću zaboraviti nijednog časa, ni danju ni noću. Moja je otadžbina Jolk u Emoniji, tamo gde je dobri Deukalion, sin Prometejev, osnovao mnogo gradova i sagradio mnoštvo hramova. Tamo vašu zemlju ne poznaju ni po imenu.“ „Znači, ti živiš u Grčkoj, stranče?“ upita devojka.

„Tamo su ljudi gostoljubiviji nego ovde kod nas. Zbog toga nemoj pričati na kakav si prijem naišao ovde, već me se samo u samoći sećaj. Ja ću se tebe sećati i kada te ovde svi zaborave. Ali ako ti se ipak dogodi da me zaboraviš, o, neka onda vetar donese neku pticu iz Jolka, po kojoj bih mogla da te podsetim na to da si mojom pomoći umakao odavde! Da, a bilo bi još mnogo bolje kada bih tada sama bila u tvojoj kući i mogla na to da te podsetim!“ Tako je govorila i plakala. „O, dobra moja“, odgovori Jason, „pusti neka lepršaju vetrovi i ptice sa njima, jer govoriš ono što je izlišno! Ali, kad bi ti sama došla u Grčku

i u moj zavičaj, o, kako bi te i ljudi i žene poštovali, kako bi ti služili kao božanstvu, jer su njihovi sinovi, njihova braća, njihovi muževi izbegli smrt i radosno se vratili zavičaju zahvaljujući tvojim savetima; a ti, ti bi onda bila potpuno moja, i ništa, sem smrti, ne bi moglo da razdvoji pašu ljubav." Tako je govorio Jason, a njena duša, dok je to slušala, topila se od miline. Odjednom, u svesti joj se javiše sve one strahote koje su joj pretile, ako se odvoji od otadžbine, pa ipak nešto ju je neodoljivom snagom vuklo Grčkoj, jer to joj je Hera ulila u srce. Hera je htela da Kolhiđanka Medeja napusti svoju otadžbinu i da, na Pelijevu propast, dođe u Jolk.

Za to vreme Medejine dvorkinje čekale su u daljini, pritajene i žalosne, jer je već odavno prošlo vreme kada je trebalo da se kneginja vrati kući. Ona bi svakako potpuno i zaboravila na povratak, jer joj se duša radovala prisnom razgovoru, da nije oprezniji Jason, mada i on sa zakašnjenjem, rekao: „Vreme je da se rastanemo, da se ne bi jutro pre rastalo od zore nego mi, a drugi saznali o tome. Sastanimo se ponovo na ovome mestu."

JASON IZVRŠUJE EJETOVU ŽELjU

Tako su se rastali. Jason se radosno vrati drugovima na brod, a devojka se uputi svojim dvorkinjama. Ove joj sve požuriše u susret, ali ih ona ne opazi, jer joj je duša lebdela visoko u oblacima. Laka koraka pope se na kola, potera mazge, koje su same od sebe žurile kući, i vrati se u dvor. Tu ju je Halkiopa, veoma strahujući za sinove, čekala već odavno. Sedela je na stolici, podbočivši spuštenu glavu levom rukom. Oči su joj pod trepavicama bile vlažne, jer je mislila na to u kakvo je to zlo uvučena.

Jason ispriča drugovima kako mu je devojka dala sjajnu mađiju, a istovremeno im pokaza i melem. Svi se obradovaše, samo je junak Ida sedeo po strani i od ljutine škripao zubima. Idućeg jutra pošalju oni dva čoveka da od Ejeta izmole zmajevske zube, a ovaj se tome nije dugo opirao. Dade im zube istoga onog zmaja koga je Kadmo ubio kod Tebe. Dade ih potpuno miran, jer je smatrao da je nemogućno da Jason dospe čak ni do sejanja zuba.

Te noći okupa se Jason i prinese žrtvu Hekati, tačno onako kao što mu je Medeja kazala. Sama boginja prihvati njegovu molitvu i iziđe iz svojih dubokih pećina, strašna, okružena čudovišnim zmajevima koji su u čeljustima nosili upaljene hrastove grane. Psi iz podzemnog sveta jurili su lajući oko nje

u čoporima. Pašnjak je drhtao pod njenim korakom, a nimfe reke Fasa su zavijale. Čak i Jasona uhvati strah kad se vraćao kući; ali, veran zapovesti voljene devojke, nije se osvrtao sve dok se nije našao među svojim drugovima. A zora je već rudila nad snežnim vrhovima Kavkaza.

Tada Ejet navuče na sebe jaki oklop koji je nosio u borbi sa Gigantima; na glavu stani ratni šlem sa četiri perjanice, i dohvati četvorostruki štit, koji sem Herakla nijedan drugi junak ne bi mogao da podigne. Njegov sin pridržavao mu je hitre konje upregnute u kola. Ejet se pope na njih, i držeći uzde, polete iz grada, a za njim Nebrojeni narod. Kako je i sam bio spreman za borbu, hteo je da prisustvuje Jasonovom uprezanju volova u plug.

Jason je, prema Medejinim uputstvima, namazao koplje, mač i štit čarobnim uljem. Njegovi su drugovi redom okušavali svoje oružje na tom koplju, ali koplje je izdržalo, i oni nisu uspeli da ga ma i najmanje iskrive. U Jasonovoj čvrstoj ruci ono kao da se skamenilo. Zbog toga se mnogo naljuti Ida, sin Afarejev, i udari držalje koplja ispod šiljka; ali čelik odskoči kao čekić od nakovnja, i junaci veselo kliknuše, zadovoljni zbog dobrih izgleda na pobedu. Tek tada Jason namaza i telo, i odmah u svima udovima oseti strahovitu moć: obe ruke mu nabrekoše od snage i zatražiše borbu. Kao što ubojni parip pred borbu ržući kopa nogom zemlju, propinje se i naćuljenih ušiju uzdiže glavu, tako se i Esanov sin isprsi, ispunjen osećanjem borbenosti, kroči i zavitla tučanim štitom i kopljem. Tada junaci doploviše sa svojim vođom do Drejevog polja, gde već zatekoše kralja Ejeta i mnoštvo Kolhiđana, i to prvoga na obali, a ove druge okupljene na isturenim grebenima Kankaza. Kada je brod bio privezan, iskoči iz njega Jason s kopljem i štitom, i odmah primi bleštavi metalni šlem pun šiljatih zmajevskih zuba. Zatim obesi o rame mač privezan kožnim pojasom i pođe, veličanstven kao Arej ili Apolon.

Pogledajući po njivi, prvo spazi na zemlji čelične jarmove za bikove, a zatim plug i raonik, sve to iskovano od gvožđa. Kad je ceo taj pribor pogledao izbliže, pričvrsti on gvozdeni šiljak na čvrsto držalje ovoga koplja i skide šlem. Zatim pod štitom pođe dalje, tražeći stope životinja. Ali oba bika, sipajući plamen iz nozdrva i obavijeni gustim dimom, neočekivano izbiše sa druge strane, iz podzemnog sveta, gde su im bile stalne staje. Jasonovi prijatelji pretrnuše kada im pogled pade na ta čudovišta, ali on stade, raskoračivši se, sa štitom pred sobom, i očekivaše njihov nalet kao što morska hridina očekuje udare talasa. Oni zaista dođoše, i bodući rogovima zaleteše se na njega, ali njihov nalet nije mogao pokrenuti nijedan deo njegovog tela. Kao što u kovačnici šište mehovi, čas potpirujući snažni plamen, a čas ga svojim dahom prigušujući, tako i bikovi, ričući i bljujući vatru, ponoviše svoje napade, i junaka okružiše žeravice kao svetle munje. Ali njega zaštiti mađija koju mu je dala devojka. Najzad on uhvati bika s desne strane za vrh roga i odvuče ga, svom snagom, do mesta gde je ležao čelični jaram. Tu udari bika po tučanim nogama, a bik, savivši kolena, pade na zemlju. Isto tako jednim jedinim udarcem obori Jason na zemlju i drugog bika, koji nalete na njega. Tada odbaci svoj široki štit i, obavijen plamenom koji su bikovi izbacivali iz nozdrva, čvrsto držaše oba savladana bika. Ejet je morao da se divi ogromnoj snazi ovoga junaka. Za to vreme, kao što je među njima bilo ugovoreno, Kastor i Polideuk pružiše Jasonu jarmove sa zemlje i on ih sigurnom rukom pričvrsti životinjama o vrat. Zatim diže tučanu rudu i uvuče je u prsten jarma. Blizanci brzo napustiše vatru, jer nisu bili zaštićeni mađijom kao Jason. Ali on ponovo uze svoj štit, pričvršćen za kožni pojas, prebaci ga preko leđa, pa se maši šlema punog zmajskih zuba, dohvati svoje koplje i njegovim ubodima prisili razjarene bikove, koji su bljuvali vatru, da vuku plug. Zahvaljujući snazi bikova i moćnoga orača, plug duboko zapara zemlju, tako da su ogromne grude zemlje prštale u brazdama. Jason je koračao čvrstim korakom i sejao

zube po uzoranoj zemlji, obzirući se oprezno da li se gigantsko seme, koje je počelo da proklijava, diže protivu njega; a bikovi su svojim tučanim kopitima grabili napred.

Kada je preostala još trećina dana, rano po podne, neumorni orač beše uzorao celu njivu, mada je ona iznosila četiri jutra, i bikovi su tek tada bili ispregnuti iz pluga. Junak ih je zaplašio svojim oružjem tako da su odjurili širokim poljem, a on se, videvši da su brazde još prazne i da džinovi još nisu iznikli iz zemlje, vrati na brod. Drugovi ga okružiše uz glasne uzvike, ali on ne reče ništa, neto zahvati pun šlem vode i ugasi preveliku žeđ. Zatim oproba kolena i srce ispuni novim borbenim žarom, kao što razjaren divlji vepar oštri zube protiv lovaca. Jer, već su širom celog polja nicali džinovi. Celo Arejevo polje bilo je načičkano štitovima i šiljatim kopljima, i sjalo se od šlemova tako da je odbleskivalo sve do neba.

Jason se tada seti reči lukave Medeje: dohvati sa zemlje veliki okrugli kamen — četiri snažna čoveka ne bi ga mogli pomaći s mesta, ali on ga lako dohvati rukom — i, skočivši, hitnu ga daleko među ratnike koji su nicali iz zemlje. On sam, bacivši se na kolena, skloni se omelo ali oprezno pod svoj štit. Kolhiđani su vikali glasno, kao što more šumi kada se razbija o šiljato stenje. Sam Ejet, pun divljenja, zagleda se u luk koji je u vazduhu napravio ogromni bačeni kamen. Smrtnici kao hitri psi odjednom počeše da skaču oko kamena; kidisahu jedni na druge i uništavahu se međusobno uz potmulo škrgutanje. Od svojih kopalja padahu oni na zemlju, kao borovi ili jele koje je oluja iščupala. Baš kad su bili u najžešćoj borbi, jurnu među njih Jason, poput zvezde padalice koja sune kroz mrklu noć kao neko čudno znamenje. Izvuče mač iz korica i poče desno i levo da zadaje rane, da seče kao travu jedne, koji su već izrasli, da kosi druge, koji au tek do ramena iznikli, a, onima koji već behu potegli u borbu rascepi glavu. Brazdama poteče krv kao potok; ranjeni i mrtvi padali su na sve strane, a mnogi krvavih glava ponovo utonuše u zemlju isto onoliko duboko koliko au iz nje iznikli.

Dušu kralja Ejeta poče da izjeda teška srdžba. Ne govoreći ni reči, on se okrenu i vrati u grad, misleći samo o tome na koji će se način što uspešnije boriti protivu Jasona. Dan se završi tim događajima, a junak, uz čestitanje prijatelja, odmaraše se od izvršenog pothvata.

MEDEJA KRADE ZLATNO RUNO

Cele noći kralj Ejet držao je u dvoru okupljene narodne glavare i savetovao se s njima o tome kako da nadmudri Argonaute, jer je već postalo jasno da se sve ono što se dogodilo toga dana nije odigralo bez pomoći njegove kćeri. Boginja Hera vide opasnost u kojoj se nalazi Jason, pa zbog toga ispuni Medejino srce nespokojnim strahom, tako da devojka zadrhta kao košuta kada je u dubokoj šumi uplaši lavež pasa. Odmah je naslutila da je otac saznao za njenu pomoć, a bojala se i onoga što su znale njene dvorkinje. Zbog toga su je oči pekle od suza i zujalo joj je u ušima. Kosu je rasplela kao u vreme žalosti, i da sudbina nije bila tome protivna, devojka bi začas svoj jad prekratila otrovom. Već je držala u ruci lončić pun otrova, kad Hera ponovo podstače njenu hrabrost i ona, promenivši odluku, vrati otrov u bočicu. Onda se pribra i odluči da beži. Svoju postelju i dovratak pokri oproštajnim poljupcima, rukama još jednom dodirnu zidove sobe, odseče pramen kose i ostavi ga na postelji, za uspomenu majci. „Zbogom, draga mati“, reče plačući, „zbogom, sestro Halkiopo, i cela kućo moja! O, stranče, bolje da te je more progutalo pre nego što si i došao u Kolhidu!“

I tako ona ostavi ovoj mili zavičaj, onako kao što odbegli zarobljenik ostavlja tamnicu u kojoj je robovao. Dvorske

kapije otvoriše se na njene mađijske reči. Bosonoga je žurila uskim sporednim puteljcima, pridržavajući levom rukom veo na licu, a desnom pazeći da joj se ne uprlja noćna odeća. Ubrzo se, neopažena od stražara, nađe van grada i udari jednom putanjom ka hramu, jer je, kao vračara i vidarica koja često traži korenje raznog bilja, poznavala vrlo dobro sve puteve po polju. Selena, boginja mesečine, kada je vide kako luta, smešeći se reče samoj sebi sijajući na zemlju: „Znači, ne muči samo mene ljubav prema lepom Endimionu! Često si me svojim basmama začaravala na nebu: sada i ti trpiš gorak jad zbog Jasona! Idi samo, ali ma koliko da si lukava, ne nadaj se da ćeš izbeći najteži bol!“

Tako je Selena govorila u sebi, a Medeju su noge hitro nosile dalje; najzad se ona uputi ka morskoj obali, dok joj je kao zvezda vodilja služila vatra koju su junaci u znak radosti zbog Jasonove pobede podsticali tokom cele noći. Došavši prema brodu, ona glasno dozva Frontida, najmlađeg sina svoje sestre. Ovaj zajedno sa Jasonom prepozna njen glas, i triput odgovori na njen poziv. Junaci, koji su sve to čuli, isprva se začudiše, a zatim joj zaveslaše u susret. Pre nego što je brod bio privezan za drugu obalu, skoči Jason sa palube na zemlju, a za njim Frontid i Argos. „Spasite me“, uzviknu devojka obuhvativši kolena svojih sestrića, „otmite i mene i sebe iz ruku mog oca! Sve je otkriveno i spasa više nema; bežimo na brod pre nego što otac pojaše brze konje. Dobaviću vam zlatno runo, jer ću uspavati zmaja. A ti, stranče, zakuni mm se bogovima pred svojim drugovima da me, siroticu, nećeš osramotiti u tuđini.“ To reče žalosno i obradova Jasonovo srce. On podiže sa zemlje devojku koja je klečala, zagrli je i reče: „Draga, Zevs i Hera, zaštitnici braka, neka budu moji svedoci da ću te po povratku u Grčku uvesti u svoju kuću kao zakonitu suprugu!“ Tako se on zakle i položi svoju ruku na njenu.

Tada Medeja naloži junacima da još iste noći odveslaju do svetoga gaja i tamo otmu zlatno runo. Junaci krenuše odmah

brodom, a Jason i Medeja pođoše ka gaju stazom preko livade. Onde potražiše visoki hrast na kome je visilo zlatno runo, blešteći u noći, slično jutarnjem oblaku obasjanom suncem što se rađa. Ali je preko puta besni zmaj, gledajući u daljinu oštrim pogledom, pružio dugi vrat prema onima koji su se približavali i skitao tako strahovito da se orila obala reke i veliki gaj. Neman se približavala, pokrivena bleštavim krljuštima, vijugajući u nebrojenim naborima, onako kao što se zapaljenom šumom talasa požar. Ali Medeja mu odvažno pođe u susret, nežnim glasom prizva san, najmoćnijeg od svih bogova, da uljuljka čudovište, a prizva i moćnu kraljicu podzemnog sveta da blagoslovi njen pothvat. Jason je sa strahom išao za njom. Ali, uspavan već čarobnjačkom pesmom devojke, zmaj spusti lukove svojih leđa i njegovo vijugavo telo poče da se izdužuje. Uspravna mu osta samo još jeziva glava, preteći da ih oboje ščepa široko razjapljenim čeljustima. Tada mu Medeja, izgovarajući basme, smrekovom grančicom poprska oči čarobnim uljem, od čijeg ga mirisa san potpuno obrva. Čeljust mu se zatvori i, zaspavši, on se ispruži po šumi celim telom.

Na njenu opomenu Jason skide sa hrasta zlatno runo, dok je devojka neprestano kropila zmajevu glavu čarobnim uljem. Onda oboje žurno napustiše senoviti Arejev gaj, a Jason već izdaleka radosno pokaza drugovima veliko ovčje runo, od čijeg odbleska zlatoliko zasja njegovo čelo i njegova plava kosa. Svetlost runa osvetljavala mu je nadaleko i stazu u noći. Tako je Jason išao, noseći zlatno runo na levom ramenu. Zlatni teret padao mu je od vrata pa sve do nogu; on ga onda ponovo savi, jer se stalno bojao da ga ne sretne neki čovek ili bog i ne otme mu blago.

U ranu zoru popeše se na brod; drugovi okružiše svoga vođu, diveći se runu koje je bleštalo kao gromovnikova munja. Svaki od njih hteo je da ga dodirne rukom, ali Jason to ne dozvoli, nego preko runa prebaci jedan nov ogrtač. Medeju smesti na zadnju palubu, pa svojim prijateljima progovori

ovako: „A sada, dragi prijatelji, hajdemo brzo natrag u otadžbinu. Zahvaljujući savetu ove devojke, izvršili smo ono zbog čega smo putovanje preduzeli. Za nagradu vodim je kući kao svoju zakonitu suprugu. Morate mi pomoći da zaštitim nju, koja je pomogla celoj Grčkoj, jer ne sumnjam da će Ejet uskoro biti ovde i pokušati da nam, zajedno sa celim svojim narodom, onemogući da isplovimo iz reke. Zbog toga neka naizmenično polovina od vas vesla, a druga polovina drži prostrane štitove od volujske kože prema neprijatelju i tako nas štiti pri povratku. Jer, odlazak kući i slava ili sramota Grčke nalazi se sada u našim rukama.“ S tim rečima diže on konopce kojima je brod bio privezan, skoči sa celom ubojnom opremom i stade pored devojke, uz krmara Ankeja. Pod zamasima vesala brod pojuri ka ušću reke.

KAKO SU ARGONAUTI POBEGLI SA MEDEJOM

U međuvremenu su Ejet i svi Kolhiđani saznali za Medejinu ljubav, za sve što je učinila i za njeno bekstvo. Oni se okupiše pod oružjem na trgu i uskoro uz bučne povike krenuše obalom reke. Ejet je bio na čvrsto okovanim kolima, u koja su bili upregnuti konji što mu ih je poklonio bog sunca. U levoj ruci nosio je okrugli štit, a u desnoj dugačku buktinju; uz njega je bilo naslonjeno ogromno koplje. Uzde je držao njegov sin Apsirt. Ali kad su stigli do ušća reke, brod, pokretan rukama neumornih veslača, plovio je već daleko na otvorenom moru, Kralju padoše iz ruku štit i buktinja; on podiže ruke k nebu i pozva Zevsa i boga sunca za svedoke ovom nedelu, a Kolhiđanima ljutito izjavi da će svi platiti glavom ako moju kćer ne uhvate bilo na moru bilo na suvu, i ne dovedu je, da bi joj se, ispunjujući želje svoga srca, mogao osvetiti. Preplašeni Kolhiđani izvuku još istoga dana svoje brodove u more, razapnu jedra i zaplove morem. Njihova flota, kojom je zapovedao kraljev sin Apsirt, ličila je na nepregledno jato ptica, koje zamračujući vazduh šumi iznad mora.

Argonautima je u jedra duvao najpogodniji vetar, jer je Herina želja bila da Kolhiđanka Medeja što pre unese propast u kuću Pelijinu. Već u treću zoru ukotve oni brod kod reke

Halide na obali Paflagonaca. Tu po Medejinom nagovoru prinesu žrtvu boginji Hekati koja ih je spasla. Tada se priseti i njihov vođ, a i ostali junaci, da im je stari prorok Finej savetovao da pri povratku pođu drugim putem; ali niko od njih nije poznavao okolinu. Argos, sin Friksov, koji je to znao iz sveštenićkih spisa, pouči ih da treba da pođu ka reci Isteru, čiji izvori žubore daleko u ripejskim brdima, a koji polovinu svoje vode izliva u Jonoko, a drugu polovinu u Sicilijanako more. Kada im je Argos go posavetovao, na širokom nebeskom svodu u pravcu kojim je trebalo da plove, pojavi se duga, a povoljan vetar duvao je neprekidno; duga nije prestajala da svetli ove dok nisu srećno stigli u jonsko ušće Istera.

Ali Kolhiđani nisu popuštali u svome gonjenju i, jedreći brže, stigli su svojim lakim brodovima još pre junaka na ušće Istera. Tu su na obali i na ostrvima kod ušća reke postavili zasedu i zatvorili izlaz junacima, kada su se ovi ukotvili na samom ušću reke. Argonauti se, bojeći se mnogobrodnih Kolhiđana, iskrcaše na najbliže rečno ostrvo; Kolhiđani pođoše za njima, i bitka se već spremala. Pritešnjeni Grci otpočeše tada pregovore, i obe strane se sporazumeše da Grci u svakom slučaju ponesu zlatio runo koje je kralj Ejet obećao Jasonu ako izvrši junačko delo, ali da kraljevu kćer Medeju ostave u Artemidinom hramu na drugom ostrvu, sve dok jedan nepristrastan kralj iz susedstva ne presudi da li će se ona vratiti ocu ili poći zajedno s junacima u Grčku.

Kad Medeja to ču, obrvaše je teške brige; odmah odvede svoga dragog na stranu, gde ih nijedan od njegovih drugova nije mogao čuti, i plačući reče; „Jasone, šta ste odlučili o meni? Zar si zbog sreće zaboravio sve ono što si mi, u nevolji, pod zakletvom obećao? U toj nadi sam ja, lakomislena, i zaboravljajući čast, napustila otadžbinu, dom i roditelje, ove što mi je bilo najdraže. Lutam po moru radi tvoga spasenja: moja luda smelost pribavila ti je zlatno runo; zbog tebe sam osramotila ženski rod, zato i idem s tobom u grčku zemlju, kao tvoja verenica, kao tvoja žena, kao tvoja sestra. I zato me

zaštiti sada, ne ostavljaj me ovde samu, nemoj me prepuštati kraljevima na osudu. Ako me onaj sudija dosudi mome ocu, onda sam izgubljena. Kako bi ti onda bio prijatan povratak? Kako bi to mogla odobriti Zevsova supruga, Hera, na koju si toliko ponosit? Ako me napustiš, setićeš me se jednom, kada te stigne nevolja. Neka ti zlatno runo iščezne u Had kao san! Neka te iz otadžbine izgone moji duhovi osvete, kao što sam tvojom dvoličnošću i ja izgnana iz svoje!“

Tako je govorila Mejdeja, obuzeta divljom strašću; nameravala je da zapali brod, da sve izgori, pa da se i ona strmoglavi u požar. Kada je Jason vide takvu, uplaši se, savest mu se uzbuni i on izgovori umirujuće reči: „Priberi se, dobra moja, ja ne kršim ovaj sporazum! Mi time želimo samo da odložimo bitku, jer nas zbog tebe opkoljavaju čitavi rojevi neprijatelja, pošto su sni koji ovde žive u prijateljstvu sa Kolhiđanima, i hoće da pomognu tvome bratu Apsirtu da te kao zarobljenicu vrati ocu. Ako sada započnemo borbu, svi ćemo bedno skončati, i tvoj položaj biće još beznadežniji; ako mi poginemo, tebe ćemo ostaviti neprijateljima kao plen. Uz to, ovaj je sporazum više jedna zamka koja će Apsirta gurnuti u propast; jer kada je vođ mrtav, onda ni susedi neće pružiti pomoć Kolhiđanima.“ Tako je on govorio umiljavajući se, a Medeja ga ovako užasno posavetova: „Čuj me. Jednom sam zgrešila i opčinjena udesom učinila zlo. Natrag više ne mogu, zbog toga moram gaziti i dalje u zločin. Pri susretu izbegni sukob s Kolhiđanima, a ja ću brata zaludeti da ti se preda u ruke. Dočekaj ga sjajnom gozbom; ja ću uspeti da nagovorim glasnike da ga puste samoga na razgovor sa mnom, a tada — pošto se ja neću protiviti — možeš ta ubiti i započeti bitku s Kolhiđanima.“

Tako oni zajedno postaviše Apsirtu opasnu zamku. Poslaše mu mnogo gostinskih poklona, između ostaloga divno purpurno odelo koje je Jasonu poklonila kraljica Lemnosa, a koje su nekada same Harite (Gracije) izradile za boga Dionisa. Odelo je bilo natopljeno nebesnim mirisom otkako je jednom

bog, opijen nektarom, na njemu zadremao. Lukava devojka reče glasnicima da Apsirt u mrkloj noći dođe na drugo ostrvo u Artemidin hram, gde će mu kazati neko lukavstvo pomoću kojeg će on ponovo dobiti zlatno runo, da bi ga mogao vratiti kralju, njenom ocu. Nju su — tako ih je ona lagala — Friksovi sinovi silom predali strancima. Pošto je tako obmanula glasnike, naprska u vetar Toliko mnogo svojih čarolijskih ulja da je njihov miris bio dovoljno snažan da privuče i zverku sa najviših brda.

I dogodi se onako kako je ona želela. Apsirt, obmanut najsvečanijim obećanjima, otplovi po mrkloj noći na sveto ostrvo. Sastavši se tamo sa sestrom, pokuša da je iskuša i da se uveri priprema li ona odista protivu stranca kakvo lukavstvo. Ali je sve to bilo kao kada slabašan dečak pokušava da pregazi nabujali gorski potok koji ne sme nekažnjivo da pređe ni snažan čovek. Jer, kada su bili usred razgovora, i sestra mu sve obećavala, iznenada izlete iz zasede Jason s isukanim mačem u ruci. Devojka okrete oči i lice pokri velom da ne gleda ubistvo ovoga brata. Kao životinja koju prinose na žrtvu pade Apsirt pod Jasonovim udarcima, poprskavši bratskom krvlju Medejino odelo i veo. Ali boginja osvete, koja ništa ne previđa, mračnim pogledom posmatrala je iz zaklona grozno delo koje se tu odigralo.

Pošto se Jason oprao od ubistva i sahranio leš, Medeja bakljom dade utvoreni znak sakrivenim Argonautima. Ovi se sada, pošto su se za vreme pregovora ponovo povukli na brod, iskrcaše na Artemidino ostrvo, pa se na Apsirtove pratioce, lišene vođe, baciše kao jastrebovi na golubove, ili lavovi na stada ovaca. Niko od ovih nije izbegao smrt. Jason je hteo da dođe svojima u pomoć, ali se pojavio suviše kasno, kada je pobeda bila već izvojevana.

DALjE PUTOVANjE ARGONAUTA U DOMOVINU

Po Pelejevu savetu, junaci isploviše iz ušća i brzo se udaljiše odatle, pre nego što su preostali Kolhiđani mogli da se snađu. Kada su ovi videli šta se dogodilo, prvo naumiše da neprijatelja progone, ali ih Hera uplaši nebesnim munjama kao opomenama, a kako su se kod kuće pribojavali kraljevog gneva ako mu ne vrate sina i kćer, ostanu oni na Artemidinom ostrvu, na ušću Istera, i tu se nastane.

A Argonauti prođoše pored mnogih obala i ostrva, pa i pored ostrva na kome je živela kraljica Kalipso, Atlantova kći. Već im se učini da vide kako se u daljini uzdiže najviši vrh brda njihove otadžbine, kad Hera, plašeći se daljih namera razgnevljenog Zevsa, podiže protivu njih buru, koja im brod silovito baci na negostoljubivo ostrvo Elektru.

Tada otpoče da govori i drvo koje prorokuje, a koje Atena beše pričvrstila u sredini glavnog brodskog balvana, i to izazva među slušaocima užasan strah. „Nećete izbeći Zevsovom gnevu, niti lutanju po moru“, ču se iz šuplje daske, „sve dok vas boginja mađija Kirka ne očisti od groznoga ubistva koje ste izvršili nad Apsirtom. Kastor i Polideuk neka se mole bogovima da vam oni pokažu morski put, da možete pronaći Kirku, kćer boga sunca i Perse.“ Tako su u večernjem sumraku

govorila drvena usta broda Arga. Junake je obuzeo strah i užas kad su čuli da im neobični prorok nagoveštava takve strahote. Samo su blizanci Kastor i Polideuk skočili sa svojih mesta i imali hrabrosti da od besmrtnih bogova zatraže zaštitu. Ali brod već pođe dalje ka unutrašnjem zalivnu Eridana, tamo gde je nekada sprženi Faeton pao sa sunčanih kola u talase. Još i sada iz dubine, iz svojih upaljenih rana, šalje on dim i oganj, i nijedan brod ne može da prebrodi glatko preko ove vode, već pada posred plamena. Svuda okolo na obali uzdišu na vetru Helijade, Faetonove sestre, pretvorene u topole, i rone na zemlju bistre suze od ćilibara, koje sunce suši a plima odnosi u Eridan. Argonautima u ovoj opasnosti pomože njihov snažni brod, ali ih prođe volja za jelom i pićem, jer ih je tokom dana mučio nepodnošljiv zadah što je izlazio iz Eridana od Faetona, koji je stalno vrio, a noću su potpuno jasno čuli kako jadikuju Helijade, i kako ćilibarske suze kao kapi ulja padaju u more. Na obalama Eridana dođoše i do ušća reke Rodana, i skoro bi u nju uplovili, a otuda ne bi isplovili živi, da se sama Hera nije iznenada pojavila na jednom grebenu i strahovitim božanskim glasom odvratila ih od toga. Obavila je brod u crnu Maglu i zaštitila ga. Tako su oni plovili mnogo dana i Noći pored nebrojenih keltskih plemena, dok najzad ne ugledaše tirensku obalu, a uskoro zatim srećno uploviše u pristanište Kirkinog ostrva.

Tu zatekoše boginju mađije kako, stojeći Na morskoj obali, gnjura glavu u talase. Sanjala je da njenom odajom i celom kućom teče krv, i da plamen proždire ove njene mađije kojima je inače začaravala strance, a ona šakom zahvata krv i njom gasi vatru. Taj strašni san ju je zorom uplašenu digao iz postelje i oterao na morsku obalu, gde je prala odelo i kosu kao da su bili umrljani krvlju. Čudovišne nemani, koje su ličile na ostale životinje, već su bile sastavljene od raznih njihovih delova; pratile su je u čoporima, kao što stoka iz svojih staja ide za pastirom. Junake spopade užasan strah, i zbog toga što je bilo dovoljno samo da pogledaju Kirkino lice pa da se uvere

da je ona sestra svirepoga Ejeta. Pošto je boginja otklonila od sebe noćni strah, brzo se okrete i poče da vabi životinje i da ih miluje, kao što se miluju psi.

Jason naredi da svi članovi posade ostanu na brodu, a on sa Medejom iskoči na obalu i povuče Kirkinom dvoru devojku, koja se opirala. Kirka nije znala šta stranci traže od nje. Pozva ih da sednu na krasne stolice, ali oni se tiho i žalosno povukoše do ognjišta i tamo se posadiše. Medeja podboči plavu obema rukama, a Jason zabode u pod mač kojim je ubio Apsirta, stavi ruke na njega i na njih nasloni bradu, ne dižući oči. Tada Kirka primeti da su to molioci koji traže zaštitu, i odmah shvati da je reč o teškoj nevolji progonstva i okajavanju nekog ubistva. Ona plašljivo istupi pred Zevsa, zaštitnika molilaca, prinese traženu žrtvu, zaklavši kučku koja se baš oštenila, i pozva na tu žrtvu Zevsa, koji pere grehe. Njene dvorkinje Najade morale su sredstva za okajavanje iznositi iz kuće u more, a ona sama stala je kod ognjišta i uz svečane molitve sagorela sveti žrtveni kolač, da time ublaži gnev Erinija i da od oca bogova izmoli oproštenje za ubice umrljane krvlju.

Kada je sve to bilo završeno, ponudi strance da sednu na sjajne stolice, a sama sede preko puta njih. Onda ih upita o njihovim poslovima i njihovoj plovidbi, odakle dolaze, zbog čega su tu pristali i traže njenu zaštitu; jer se ponovo seti svoga krvavog ona. Kada Medeja diže glavu i pogleda je u lice, Kirku iznenadiše devojčine oči. Jer Medeja je, kao i sama Kirka, vodila poreklo od boga sunca, a svi potomci toga boga imaju blistave oči pune zlatnog sjaja. Ona zatraži da čuje maternji jezik begunice, a devojka na kolhidskom jeziku poče da joj priča istinu o svemu što se dogodilo s Ejetom, s junacima i s njom. Jedino nije htela da joj prizna ubistvo ovoga brata Apsirta. Ali pred boginjom mađija Kirkom nije moglo ostati ništa skriveno. Ipak se sažali na svoju sinovicu i reče: ‚Jadnice, pobegla si nečasno i izvršila si težak zločin. Tvoj će otac svakako doći u Grčku da ti se osveti za ubistvo svoga sina. Neću da ti nanosim nikakvo zlo više, jer me moliš za zaštitu a

sem toga si moja rođaka. Samo, nemoj od mene da tražiš nikakvu pomoć. Udalji se s ovim stranim čovekom, ma ko on bio. Ne mogu odobriti ni tvoje planove ni tvoje sramno bekstvo!“ Od tih reči devojku obuze beskrajan bol. Ona prebaci veo preko glave i plakaše gorko sve dok je junak ne uhvati za ruku i, klonulu, ne izvede iz Kirkinog dvora.

Ipak se Hera smilova na svoje štićenike. Ona posla svoju glasnicu Iridu na šarenoj duši morskoj boginji Tetidi, pozva ovu k sebi i preporuči brod Argonauta njenoj zaštiti. Po povratku Jasona i Medeje na brod odmah poče da pirka blagi zefir. Raspoloženi junaci digoše kotvu i razapeše jedra. Uz blagi vetar brod zaplovi dalje, i ubrzo zatim pokaza im se lepo bujno ostrvo, sedište varljivih sirena, koje su imale običaj da pevanjem primamljuju i upropašćuju one što plove pored njih. Pola ptice pola devojke, sirene su stalno sedele na svojim osmatračnicama, i nijedan stranac koji je plovio pored njih nije im mogao umaći. Sada su one pevale Argonautima najlepše pesme, i ovi su već bili spremni da bace uže ka obali i da pristanu, kad trački pevač Orfej ustade sa sedišta i poče tako snažno da udara u svoju božansku liru da ona nadjača glasove sirena. Istovremeno dunu hučan i bogom poslani vetar na zadnji deo broda, tako da je sirensko pevanje odjekivalo naprazno. Samo jedan od drugova, Butes, sin Teleonov iz Atine, nije mogao da odoli zanosnim glasovima sirena, nego skoči sa veslačke klupe u more i otpliva u pravcu zavodljivih glasova. Svakako bi propao da ga nije spazila Afrodita, zaštitnica brda Erika u Siciliji. Ona ga uščupa iz vrtloga i odbaci na predgorje ovoga ostrva, gde on ostade da i dalje živi.

Argonauti ga oplakaše kao mrtvog i otploviše u susret novim opasnostima. Stigoše do jednog tesnaca, gde je s jedne strane virila iz talasa strmenita stena Scila i pretila da razbije brod, a s druge strane je vrtlog Haribde uvlačio vodu u dubinu i pretio da proguta brod. Između njih lutale su pod talasima stene otkinute sa dna, gde se inače nalazi usijana Hefestova

radionica; ali sada se ona samo dimila i punila etar mrakom. Tu su ih sada sa svih strana sretale morske nimfe, Nerejeve kćeri; a njihova vladarka Tetida dočepa se na zadnjem delu broda same krme. Sve zajedno obletale su brod, i kada je on hteo da se približi plovećim stenama, jedna ga je nimfa dobacivala drugoj, kao kad se devojke igraju loptom. Čas se brod na talasima peo visoko pod oblake, a čas opet leteo dole u ponor. Naslonivši čekić na rame, Hefest je posmatrao ovaj prizor sa jedne visoke stene, a Zevsova supruga Hera sa zvezdanog neba. Ona se uhvati za Ateninu ruku, jer nije to mogla posmatrati bez vrtoglavice. Najzad Argonauti srećno izbegoše sve opasnosti i otploviše dalje otvorenim morem, sve dok nisu došli u pristanište Jolka. Jason je kod Korintskog zemljouza posvetio brod Posejdonu, i kada je brod već davno bio prevaren u prah, podignut na nebo sijao je na južnom delu neba kao svetla zvezda.

JASONOV KRAJ

Jason nije dobio presto Jolka, radi koga je i preduzeo ovaj pothvat prepun opasnosti, oteo Medeju od njenoga oca, i sramno joj ubio brata Apsirta. Kraljevstvo je morao prepustiti Akastu, sinu Pelijevom, a sa svojom mladom ženom pobeći u Korint. Tu je živeo s njom deset godina, i ona mu je rodila tri sina. Dva starija bila su blizanci i zvali su se Tesal i Alkimen; treći, Tisander, bio je mnogo mlađi od njih. Za to vreme muž je voleo i poštovao Medeju ne samo zbog njene lepote nego i zbog njene plemenitosti i drugih vrlina. Ali kasnije, kada je vreme postepeno umanjilo lepotu njenog stasa, Jasona raspali i zaludi lepota jedne mlade devojke, Klauke, kćeri korintskog kralja Kreona. On zaprosi devojku, a da to njegova žena nije ni znala, i pošto se otac s tim složio i odredio i dan venčanja, on prvo pokuša da nagovori svoju ženu da se dobrovoljno razvede od njega. Uveravao ju je da ne sklapa novi brak zbog toga što mu je njena ljubav dosadila, nego što iz brige za ovoju decu želi da stupi u srodstvo sa moćnom kraljevskom kućom. Ali Medeju razgnevi taj predlog, i ona ljutito prizva bogove za svedoke Jasonovim zakletvama. On se na to nije obazirao, nego se oženio kraljevom kćeri. Medeja je u očajanju lutala po dvorcu ovoga muža. „Teško meni“, vikala je, „bolje da me ubije grom! Zašto da živim dalje! Kad bi se smrt samo smilovala na

mene! O, oče, o, otadžbino, koje sam tako sramio napustila! O, brate, koga sam ubila i čija me krv sada progoni! Ali, nije mene trebalo kazniti zbog moga muža Jasona. Njega radi ja sam grešila! Boginjo pravde, uništi njega i njegovu mladu naložnicu!“

Tako je još dugo jadikovala, kada se u njenom dvoru pojavi Jasonov tast Kreon. „Ti namrgođena ženo, što se ljutiš na svoga supruga“, oslovi je on, „uzmi svoje sinove za ruku i smesta napusti moju zemlju; neću se vratiti kući pre nego što te oteram preko granice.“ Uzdržavajući gnev, Medeja odgovori pribranim glasom „Zašto se bojiš da ću ti učiniti neko zlo, Kreone? Šta ai ti meni zlo učinio, šta mi ti duguješ? Dao si svoju kćer čoveku koji ti se svideo. Šta te se ja tičem? Ja mrzim samo moga muža, koji je za sve kriv. Ali ako, dogodilo se: neka oni žive kao supruzi, a mene pusti da živim u ovoj zemlji. Jer, mada sam duboko ucveljena, ipak ću ćutati i pokoravati se moćnijem.“ Međutim, Kreon vide srdžbu u njenim očima i ne poverova joj, mada mu je obgrlila kolena i zaklinjala ga njegovom jedinom, njoj toliko omrznutom kćeri Klaukom. „Idi“, reče Kreon, „i oslobodi me briga!“ — Tada ga Ona zamoli za svega jedan dan, da bi mogla smisliti kuda da beži i nađe utočište za svoju decu. „Duša mi nije tiranska“, reče kralj, „činio sam i luđe ustupke zbog tobožnjeg straha. I sada osećam da ne činim mudro, pa ipak, neka ti bude, ženo.“

Kad je Medeja dobila rok koji je tražila, njom ovlada ludilo, i ona se odluči da učini nešto što joj je dotle lebdelo samo tamno u svesti, ali u čiju mogućnost dotle čak ni sama nije verovala. Prethodno, ipak, učini poslednji pokušaj da ubedi muža u njegovu nepravičnost i njegov zločin. Priđe mu i reče: „O, ti, najgori među svima muškarcima, izdao si me, oženio si se ponovo, a imaš decu. Da ih nemaš, još bih ti i oprostila; bar bi imao izgovor. Ovako, ništa te ne može opravdati. Ne znam da li ti misliš da oni bogovi koji su vladali onda kad si mi obećavao vernost ne vladaju više, ili misliš da su propisani novi zakoni za ljudske postupke, na veruješ da

sada možeš biti i krivokletnik? Reci mi, pitam te kao prijatelja: šta mi savetuješ, kuda da idem? Vraćaš li me kući moga oca, koga sam izdala, kome sam ubila sina tebi za ljubav? Ili možda znaš za mene neko drugo pribežište? Odista, biće to divna slava za tebe, novooženjenog, kada tvoja žena sa sinovima bude prosila po svetu!“ Jason ipak osta neumoljiv. Obeća joj da će nju i decu otpustiti, snabdevene velikom svotom novca, i pismima ih uputiti u goste nekom prijatelju. Ali Medeja sve to odbi s prezirom. „Idi, ženi se“, reče ona, „svetkovaćeš svadbu koja će te mnogo zaboleti!“

Ostavivši muža, ona se pokaja zbog poslednjih reči, ne zato što se predomislila, nego zbog toga što se plašila da će je Jason uhoditi i sprečiti je da izvrši zločin. Zbog toga ga zamoli za ponovni razgovor, i reče mu sa izmenjenim izrazom u licu: „Jasone, oprosti mi što sam onako govorila, ali tada me je zaveo slepi gnev. Uviđam sada da sve ono što si učinio treba da služi samo našem dobru. Ovamo smo došli prognani i siromašni, a ti svojim novim brakom želiš da se postaraš za sebe, za svoju decu, pa i za mene. Pošto izvesno vreme tvoji sinovi budu daleko odavde, pozvaćeš ih natrag, i pružićeš im mogućnosti da oni dele sreću svoje braće i sestara koje će dobiti. Hodite ovamo, hodite ovamo, deco, zagrlite oca, pomirite se s njim onako kao što sam se i ja pomirila!“

Jason poverova u ovu promenu i tome se mnogo obradova. Njoj i deci obeća najbolje, i Medeja poče još više u to da ga uverava. Molila ga je da decu zadrži za sebe, a nju samu otpusti. Da bi njegova nova supruga i njen otac na to pristali, Medeja naredi da se iz njene riznice donesu skupocene zlatotkane haljine i predade ih Jasonu, kao svadbeni poklon kraljevoj kćeri. Posle kratkog razmišljanja Jason dozvoli da ga ona ubedi, i posla slugu da odnese nevesti poklone.

Ali skupocene haljine bile su već natopljene otrovnom tečnošću, i kada se Medeja licemerno rastala od muža, svakoga trenutka je nestrpljivo očekivala vest o prijemu

njenog poklona koju je trebalo da joj donese jedan poverljiv glasnik. Ovaj najzad stiže i reče joj: „Popni se na brod, Medeja; beži, beži! Tvoja protivnica i njen otac mrtvi su. Kada su tvoji sinovi s ocem stupili u nevestinu kuću, svi mi, sluge, radovali smo se što je nestalo sukoba i što je izmirenje potpuno. Mlada kraljica dočekala je muža vedra pogleda. Ali kada je videla tvoju decu, spustila je pogled, okrenula glavu i gnušala se njihovog prisustva. Jason je ipak obuzdao njen gnev, govorio je tebi u prilog i raširio poklone pred njom. Kada je ona videla prekrasna odela, njihov sjaj razigrao joj je srce, okrenula se i obećala je mladoženji da će se sa svim tim potpuno pomiriti.

„Kada ju je muž sa decom ostavio, žudno je uzela nakit, ogrnula zlatotkani plašt, stavila zlatni venac na glavu i sa zadovoljstvom se posmatrala u glatkom ogledalu. Potom je prošetala odajama i radovala se svojoj krasoti kao kakva devojčica. Ali se prizor brzo izmeni. Promenivši boju lica, drhteći svima udovima, ona se zateturala i pre nego što je dospela do svoga sedišta, pala je na pod, pobledela, počela da koluta očima, a pena joj je izbila na usta. Jauk je odjeknuo dvorom, neki od slugu pojurili su k njenom ocu, a drugi budućem mužu. U međuvremenu je zamađijani zlatni venac počeo da bukti na njenoj glavi. Plamen i otrov kao da su se takmičili, i kad je njen otac jaučući dotrčao, zatekao je samo izobličen leš svoje kćeri. U očajanju bacio se na nju. Otrovi ubistvenog odela dohvatili su i njega, te je i on završio život. O Jasonu ne znam ništa.“

Pričanje o tim užasima, mesto da smanji Medejin gnev, još ga više raspali. Ona pojuri, kao prava Furija osvetoljublja, da i sebe i muža preda smrti. Požuri u odaju u kojoj su spavali njeni sinovi, jer je noć već bila pala. „Naoružaj se, srce moje“, govorila je ona uz put sama sebi, „zašto se ustručavaš da učiniš ono što je strašno, a potrebno? Zaboravi, zlosrećnice, da su tvoja deca i da si ih ti rodila. Zaboravi to samo za čas! A posle, oplakuj ih celoga života. Činiš im samo uslugu. Ako ih sama ne ubiješ, umreće od zlotvorske ruke.“

Kada je Jason dojurio u svoju kuću da potraži ubicu svoje neveste, i da joj se osveti, dopre mu do ušiju bolan krik njegove dece, koja su već krvarila pod ubistvenim mačem. On prodre u sobu kroz provaljena vrata i nađe sinove zaklane kao nevine žrtve; ali Medeja više nije bila tu. Kada, očajan, iziđe iz kuće, ču u vazduhu nad svojom glavom nekakav šum. Pogledavši gore, opazi strašnog ubicu, kako na kolima, u koja su bili upregnuti zmajevi koje je svojom mađijskom veštinom dovela, odlazi kroz vazduh, napuštajući pozornicu svoje osvete. Jason izgubi svaku nadu da će je ikad moći da kazni zbog njenog zločina. Obuze ga očajanje, kajanje zbog ubistva Apsirta ponovo se probudi u njegovoj duši. I on se baci na svoj mač i pade na pragu svoje kuće.

IZ BAJKE O HERAKLU

HERAKLE U KOLEVCI

Herakle je bio sin Zevsa i Alkmene, a Alkmena unuka Persejeva. Očuh Heraklov zvao se Amfitrion: bio je unuk Persejev i kralj Tirinije, ali je napustio taj grad i živeo je u Tebi. Hera, supruga Zevsova, mrzela je svoju suparnicu Alkmenu i nije joj htela dozvoliti da ima sina, čiju je slavnu budućnost nagovestio bogovima već sam Zevs. Zbog toga je Alkmena, kada je rodila Herakla, bojeći se da ga majka bogova neće ostaviti na miru ako bude u dvoru, odnela dete van grada na mesto koje je još dugo potom nosilo ime Heraklovo polje. Dete bi svakako propalo da nije izvanredan slučaj tim putem doveo njegovu neprijateljicu Heru u pratnji Atene. Atena je s divljenjem posmatrala lep detinji stas, smilovala se na dete i nagovorila suparnicu da mu pruži svoje božanske trudi, da ga podoji. Ali dete je sisalo mnogo snažnije nego što bi se to moglo očekivati od deteta njegova uzrasta. Hera oseti bol i, neraspoložena, baci dete na zemlju. Tada ga Atena s puno saučešća opet podiže sa zemlje, odnese ga u obližnji grad i preda kraljici Alkmeni kao nahoče, moleći je da ga odneguje, milosrđa radi. Tako je nežna mati, iz bojazni od detinje maćehe Here, bila spremna da, prenebregavši dužnost koju joj nalaže prirodna ljubav, dozvoli da joj dete propadne, a maćeha, koja je prema njoj bila ispunjena prirodnom

mržnjom, morala je, i ne znajući to, da spase od smrti svoga neprijatelja. Pa čak i više od toga: Herakle je samo nekoliko puta povukao iz Herine dojke, ali to nekoliko kapi božanskog mleka bilo je dovoljno da mu podari besmrtnost.

Alkmena je, međutim, na prvi pogled poznala svoje dete i sa radošću ga stavila u kolevku. Ali i Heri je ubrzo otkrila ko je ležao na njenim grudima i kako je lakomisleno propustila trenutak osvete. Ona smesta posla dve užasne zmije, koje se, određene da ubiju dete, provukoše kroz otvorena vrata u Alkmeninu ložnicu i, pre nego što su dadilja i zaspala mati mogle što da primete, uspuzaše se uz kolevku i počeše da stežu detinji vrat. Dete se probudi s krikom i diže glavu. Neobična ogrlica bila mu je vrlo neprijatna. Tada ono pruži prvi dokaz svoje božanske snage: rukama dohvati zmije za vrat i jednim jedinim stiskom udavi obe. Dadilje tada primetiše zmije, ali ih neodoljivi strah zadrža po strani. Alkmena se probudi na krik svoga deteta, skoči bosonoga sa postelje i, dozivajući u pomoć, spotače se o zmije, koje je međutim njeno dete već bilo udavilo.

Preplašeni zapomaganjem, stupiše u ložnicu i naoružani tebanski kneževi. Kralj Amfitrion, koji je svoga pastorka smatrao kao poklon Zevsov i voleo ga, preplašeno požuri sa golim mačem u ruci. Stajao je kod kolevke, gledao i slušao šta se dogodilo. Drhtao je od zadovoljstva pomešanog s užasavanjem zbog ogromne snage tek rođenog sina. On je ovo delo smatrao kao veliko znamenje i dozvao je proroka velikog Zevsa, vrača Tiresiju. Ovaj kralju, kraljici i svima prisutnima predskaza ceo dečakov budući život: koliko će Herakle smaknuti čudovišta kopnenih, a koliko morskih; kako će se boriti i sa samim Gigantima i njih pobediti, i kako će ga na kraju njegovog mučnog života na zemlji, očekivati kod bogova večni život i večna mladost, i Heba, kao njegova nebeska supruga.

HERAKLOVO VASPITANjE

Kada je Amfitrmon iz usta Tiresije čuo sudbinu Heraklovu, reši se da mu pruži vaspitanje dostojno junaka. Heroji iz svih krajeva okupiše se da mladoga Herakla pouče svima znanjima. Sam otac Amfitrion učio ga je veštini upravljanja kolima; zatezanju luka i odapinjanju strele učio ga je Eurit, a veštini rvanja i pesničanja Harpalik; Komolk ga je poučavao pevanju i nežnom udaranju u liru; Kastor, jedan od Zevsovih blizanaca, veštini da se bori teško naoružan i opremljen, a Lin, sedi sin Apolonov, poučavao ga je pismenosti. Herakle se pokazao kao bistar mladić, ali nije mogao da podnese grubost. Stari Lin bio je mrzovoljan učitelj, i kada je jednom dečaka nepravedno kaznio batinama, ovaj dohvati liru i baci je učitelju na glavu, tako da Lin pade mrtav na zemlju. Herakla, iako se pokajao, pozovu zbog ovoga ubistva pred sud, ali slavni, pravedni sudija Radamant oslobodi ga krivice i postavi kao zakon pravilo da ne sme biti krvne osvete ako se ubistvo dogodi u samoodbrani.

Ipak se Amfitrion plašio da bi njegov suviše hrabri sin mogao ponovo pogrešiti na sličan način, i zbog toga ga posla u polje da čuva krda goveda. Tu je Herakle rastao i isticao se pred svima svojom veličinom i snagom. Strašno je bilo i pogledati tog Zevsovog sina. Visok je bio četiri lakta, a iz očiju

mu je izbijao vatreni sjaj. Pri gađanju strelom i bacanju koplja nikada nije promašio. Kada mu je bilo osamnaest godina, bio je najlepši i najsnažniji čovek u Grčkoj, i sada je trebalo rešiti da li će tu snagu okrenuti na dobro ili na zlo.

HERAKLE NA RASKRSNICI

U to vreme Herakle se skloni daleko od stada i pastira u osamljen kraj i razmišljaše kojim životnim putem da pođe. Dok je tako razmišljajući sedeo, odjednom vide kako mu u susret dolaze dve žene visoka rasta. Jedna je celom svojom pojavom odavala plemenitost i pristojnost, telo joj je krasila čistota, pogled joj bio smeran, držanje otmeno, odeća bela, bez ijedne mrlje. Druga je bila dobro hranjena i suviše gojazna; belina i rumenilo njene kože bili su preko mere pojačani, njeno držanje takvo da se u hodu neprirodno kočila, oči su joj bile široko otvorene, a odeća tako odabrana da su joj se draži veoma isticale. Češće je osmatrala samu sebe, okretala se oko sebe da vidi posmatraju li je i drugi, a često je pogledala i na svoju senku.

Kada su obe došle bliže, prva je i dalje mirno koračala, a druga, da bi je preduhitrila, potrča mladiću i oslovi ga: „Herakle, vidim da ne možeš odlučiti kojim putem u životu da pođeš. Ako hoćeš da me izabereš za prijateljicu, povešću te najprijatnijim i najudobnijim putem: nećeš propustiti da okusiš nijednu nasladu, a izbeći ćeš svaku neugodnost. Nećeš imati da se brineš o ratovanju i poslovanju, mislićeš samo na to kako da se okrepiš ukusnim jelima i pićem. Tvoje oči, uši i ostala čula uživaće u najugodnijim osećajima; spavaćeš na

mekom ležaju, a uživanje u svima ovim stvarima pribavljaćeš sebi bez muke i napora. Ako se dogodi da se ikada nađeš u materijalnoj neprilici, ne boj se da ću natovariti na tebe telesne ili duševne napore: naprotiv, uživaćeš samo plodove tuđe vrednoće i nećeš izbeći ništa što ti može doneti koristi. Jer ja svojim prijateljima dajem pravo da u svemu uživaju."

Kada Herakle ču tu primamljivu ponudu, reče zadivljen: „O, ženo, kako se zoveš?" „Moji prijatelji", odgovori ona, „zovu me Blaženstvom; obrnuto, moji neprijatelji koji žele da me unize daju mi ime Razvrat!"

Uto priđe i druga žena. „I ja dolazim tebi, dragi Herakle", reče ona, „jer poznajem tvoje roditelje, tvoje sklonosti i tvoje vaspitanje. Sve to daje mi nade da ćeš, ako pođeš mojim putem, postati prvi u svemu što je dobro i veliko. Ali, ne želim da ti stavljam u izgled razna uživanja, nego ću ti sve izneti onako kako to bogovi hoće. Znaj, dakle, da sve ono što je dobro i što vredi poželeti bogovi ne daju ljudima bez truda i muke. Ako želiš da ti bogovi budu milostivi, moraš ih poštovati; želiš li da te prijatelji zavole, moraš im biti koristan; težiš li da te neka država poštuje, moraš joj oslužiti; ako hoćeš da ti se cela Grčka divi zbog tvojih vrlina, moraš postati dobrotvor Grčke; ako hoćeš da žanješ, moraš sejati; želiš li da ratuješ i pobediš, moraš izučiti ratnu veštinu; želiš li da potpuno vladaš svojim telom, moraš da ga očvrsneš radom i znojem."

Tu joj Razvrat upade u reč. „Vidiš li, dragi Herakle", reče ona, „kakvim te to dugim, tegobnim putem ka zadovoljstvu vodi ova žena! Ja ću te, naprotiv, odvesti blaženstvu najkraćom i najugodnijom stazom." „Bednice", odgovori Vrlina, „kako ti možeš imati nešto dobro? I kakva ti zadovoljstva možeš poznavati kad svaku želju unapred zadovoljavaš zasićenošću? Jedeš pre nego što ogladniš, piješ pre nego što ožedniš. Da bi izazvala želju za jelom, iznalaziš vešte kuvare; da bi uživala u piću, nabavljaš skupocena vina; a leti lutaš svuda naokolo tražeći snega. Nijedna postelja nije ti dovoljno meka, puštaš svoje prijatelje da probekrijaju noć, a

prespavaju najbolji deo dana. Zbog toga oni nakinđureni skakuću bezbrižno kroz mladost, a u starosti se vuku tegobno i u prljavštini, postiđeni onim što su činili i klonuvši skoro pod teretom onoga što moraju činiti. Pa i tebe samu, mada si besmrtna, bogovi ipak odbacuju, a dobri ljudi preziru. Što je uhu najprijatnije, pohvalu, ti nisi nikada čula; što oko najviše raduje, vlastito dobro delo, nisi nikada videla. Suprotno tebi, ja opštim i sa bogovima i sa svima dobrim ljudima. Umetnici imaju u meni dobrodošlu pomagačicu, a roditelji vernu čuvarku. U meni posluga ima zaštitnicu punu ljubavi. Ja sam iskrena učenica u poslovima mira, pouzdani saborac u ratu, najvernija drugarica u prijateljstvu. Mojim prijateljima hrana, san i piće prijaju bolje nego lenjivcima. Mlađi se raduju odobravanju starijih, stariji poštovanju mlađih; oni se sa zadovoljstvom sećaju svojih ranijih dela, i srećni su zbog sadašnjih. Preko mene vole ih bogovi i prijatelji, i poštuje ih otadžbina. A kada im dođe kraj, ne leže neslavno sahranjeni u zaboravu, nego od potomaka slavljeni dalje cvetaju u uspomeni svih vremena. Odluči se, Herakle, na ovakav život i pred tobom će biti najsrećniji udes.“

HERAKLOVA PRVA JUNAČKA DELA

Utvare iščezoše, i Herakle se nađe opet sam. On se reši da pođe putem Vrline. Ubrzo mu se pruži prilika da učini nešto dobro. Grčka je onda bila još puna šuma i močvara, njome su krstarili strašni lavovi, besni divlji veprovi i druga čudovišta. Najveća zasluga starih junaka bila je u tome da zemlju časte od tih zverova i da je oslobode zlikovaca koji su vrebali putnike po usamljenim mestima. I Heraklu je bio dodeljen takav zadatak. Vrativši se svojima, saznao je da na brdu Kiteronu, u čijem su podnožju pasla stada kralja Amfitriona, živi jedan užasan lav. Čuvši to, mladi junak brzo se odluči. Naoružan, pope se u divlju šumovitu planinu, svlada lava, prebaci preko sebe njegovu kožu, a kao šlem stavi na glavu njegovu čeljust.

Na povratku iz Tog lova sretoše ga glasnici minejskog kralja Ergina, koji su hteli da naplate sraman i nepravedan godišnji danak od Tebanaca. Herakle, koji je smatrao da ga je Vrlina posvetila za branitelja svih potlačenih, brzo svrši s ovim glasnicima, koji su u toj Zemlji vršili razna nasilja, i vrati ih njihovom kralju s užetom oko vrata. Ergin zatraži da mu se preda izvršilac toga dela, a Tebanac Kreon, iz straha od opasnosti koja mu je pretila, već htede da mu ispuni zahtev. Tada Herakle nagovori veći broj hrabrih mladića da s njim pođu protivu neprijatelja. Ali ni u jednoj kući tebanskih

građana nije se moglo naći nikakvo oružje, jer su Minijci razoružali ceo grad da Tebanci ne bi pomišljali na ustanak. Tada Atena pozva Herakla u svoj hram i naoruža ga svojim sopstvenim oružjem, a mladići se dočepaše ratne opreme, izvešane svuda po hramu, koju su preci zarobili i posvetili bogovima. Tako naoružan, junak pođe sa svojom malom četom u susret Minijcima, koji su se približavali. Neprijatelju tu nije mogla koristiti njegova vojna nadmoćnost. Sam Ergin poginu u bici, a skoro cela njegova vojska bi satrvena. Ali u okršaju pade i Heraklov poočim, Amfitrion, koji se hrabro borio. Herakle se posle bitke brzo približi gradu Orhomenu, prestonici Minijaca, prodre kroz njegove kapije, spali kraljev dvor i razori grad.

Cela Grčka zadivi se neobičnom podvigu, a tebanski kralj Kreon, da bi odao priznanje zaslugama mladoga Herakla, dade mu za ženu svoju kćer Megaru, koja je junaku rodila tri sina. Njegova mati Alkmena uda se po drugi put, za sudiju Radamanta. I sami bogovi obdariše pobedonosnog poluboga Herakla: Hermes mu dade mač, Apolon luk, Hefest zlatan tobolac, Atena oklop...

HERAKLE I EURISTEJ

Zevs je pre Heraklova rođenja izjavio u savetu bogova da će prvi unuk Persejev koji se bude rodio biti vladar nad svima ostalima potomcima Persejevim. Tu počast namenio je svom i Alkmeninom sinu. Ali Herino lukavstvo, koja ovu sreću nije htela dati sinu svoje suparnice, preteče ga i omogući Euristeju, koji je takođe bio Persejev unuk, da se rodi ranije, mada je trebalo da on dođe na svet posle Herakla. Usled toga Euristej posta kralj Mikene u zemlji Argivljana, a kasnije rođeni Herakle bude mu potčinjen. Euristej je zabrinuto gledao na slavu mladoga rođaka, koja je sve više rasla, i pozove ga kao svoga podanika k sebi, da mu stavi u zadatak razne podvige. Kako Herakle nije poslušao, sam Zevs, koji nije hteo da dođe u opreku sa svojom odlukom, naredi sinu da se stavi u službu kralju Argivljana. Ali polubog se nerado odluči da postane sluga jednom smrtniku. On ode u Delfe i upita proročište za savet. Ovo mu odgovori: nepravednu vladavinu Euristejevu bogovi su ublažili time što će Herakle morati da izvrši deset junačkih dela koje mu Euristej bude zadao. Kada ih izvrši, zadobiće besmrtnost...

HERAKLOVA PRVA TRI JUNAČKA DELA

Prvi zadatak koji mu je postavio kralj Euristej sastojao se u tome da mu Herakle donese krzno nemejskog lava. Ova neman živela je na Peloponezu, u šumama između Kleone i Nemeje, u predelu Argolida. Lava nije moglo da rani nikakvo ljudsko oružje. Jedni kažu da je on bio sin diva Tifona i zmije Ehidne, a drugi da je pao na zemlju s meseca. Herakle krenu protiv lava, i na svome putovanju dospe u Kleonu, gde ga gostoljubivo dočeka siromašni nadničar Molorh. Herakle ga zateče baš u trenutku kada je Zevsu hteo da prinese na žrtvu životinju. „Dobri čoveče“, reče mu Herakle, „zadrži tu svoju životinju u životu još trideset dana; ako se dotle srećno vratim iz lova, možeš je zaklati u čast spasioca Zevsa. Ako pak podlegnem, prinesi je za posmrtnu žrtvu meni, kao junaku koji je prešao u besmrtnost.“

Herakle se uputi dalje sa tobolcem na leđima i lukom u jednoj ruci, dok je u drugoj nosio batinu od stabla divlje masline, na koju je naišao na Helikonu i iščupao je zajedno sa korenom. Kada posle nekoliko dana dođe u nemejsku šumu, Herakle pogleda na sve strane da bi otkrio zver pre nego što ona opazi njega. Bilo je podne i nigde nije mogao da primeti tragove lava, nigde da nađe stazu ka njegovom skloništu, jer nije naišao ni na jednog čoveka, ni kod goveda u polju ni pod

drvećem u šumi: strah ih je sve držao zatvorene u njihovim udaljenim kućama. Celo popodne krstario je Herakle lisnatim lugom, rešen da okuša snagu čim opazi neman. Tek pred veče lav je šumskom stazom jurnuo u svoju jazbinu vraćajući se iz lova. Bio je sit od mesa i krvi, oblizivao je gubicu, a sa glave, grive i grudi kapljala mu je krv od klanja. Junak, koji ga je izdaleka spazio da dolazi, skloni se u gusti šumski čestar, pričeka dok se lav ne približi, i tada odape na njega strelu, ciljajući u slabinu između rebara i bedra. Ali strela ne prodre u meso, nego se odbi kao od nekog kamena i odlete natrag na mahovinasto šumsko tlo. Životinja podiže zakrvavljenu glavu, koju je dotle držala opuštenu k zemlji, pogleda ispitivački na sve strane, i iskezi strašne zube u razjapljenoj čeljusti. Tako otkri svoje grudi polubogu, i ovaj brzo odape drugu strelu, da bi pogodio lava usred grudi. Ali ni ovoga puta strela ne prodre ni pod kožu, nego se odbi od grudi i pade čudovištu pred noge. Herakle se baš maši treće strele kad ga lav, okrenuvši oči u stranu, opazi. On podvuče dugi rep sve do zadnjih potkolenjaka, vrat mu se nadu od gneva, griva mu se nakostreši uz režanje, a leđa mu se poviše u luk. Pripremi se na borbu i jednim skokom jurnu na neprijatelja. Herakle baci strele iz šake, a lavovsku kožu s leđa, desnom rukom zavitla batinu nad glavom životinje, pa je udari u zatiljak tako da se lav usred skoka stropošta na zemlju i ponovo stade na zadrhtale noge, tresući glavom. Pre nego što je mogao i da predahne, Herakle baci na zemlju još i tobolac sa strelama, da bi bio slobodniji, približi se životinji ostrag, obuhvati je rukama oko vrata i stezaše joj grkljan sve dok se lav nije ugušio i njegova svirepa duša odletela dole u Had.

Herakle je uzalud pokušavao da zdere kožu ubijene nemani; ona nije popuštala ni gvožđu ni kamenu. Najzad se Herakle priseti da je zdere kandžama same zverke, što odmah i uspe.

Kasnije od te divne lavlje kože načini oklop, a od lavlje glave novi šlem. Uze odelo i oružje sa kojim je došao i, prebacivši krzno nemejskog lava preko ruke, uputi se natrag u Tirin.

Bio je trideseti dan kada je ponovo navratio do čestitoga Molorha. Kada stupi u njegov dom, ovaj je baš pripremao posmrtnu žrtvu Heraklu. Sada zajedno preneše žrtvu spasiocu Zevsu, posle čega se Herakle prijateljski rastade od Molorha.

Kada kralj Euristej opazi da se on približuje sa kožom užasne životinje, toliko se prestraši od božanske snage junakove da se zavuče u bure od tuča. A ni docnije ne dozvoli da mu Herakle izlazi na oči, nego mu je svoja naređenja saopštavao samo van gradskih zidina, preko Pelopova sina Kopreja.

Drugo junačko delo Heraklovo bilo je ubijanje Hidre, koja je isto tako bila kći Tifona i Ehidne. Ona je odrasla u Argolidi, u lernejskim močvarama, i izlazila je na zemlju, klala stada i uništavala polja. Hidra je bila ogromna zmija sa devet glava, od kojih su osam bile smrtne, a srednja besmrtna. Herakle hrabro pođe i u ovu borbu. Odmah se pope na kola; kočijaš mu je bio Jolaj, sin njegovog brata po majci Ifikla, koji je dugo vremena ostao njegov nerazdvojni pratilac. Jezdeći tako, dođu oni do Lerne. Najzad Herakle opazi Hidru na jednom brežuljku kod izvora Amimone, gde se nalazila njena jazbina. Tu Jolaj zaustavi konje, Herakle skoči s kola i, gađajući zapaljenim strelama, prisili mnogoglavu zmiju da napusti svoje sklonište. Ona izmile sikćući, a njenih devet uspravljenih vratova njihalo se na njenom telu kao grane drveta u oluji. Herakle joj neustrašivo priđe, snažno je ščepa i čvrsto steže. Ali ona se obavi oko jedne njegove noge, ne upuštajući se dalje u odbranu. Tada on poče da joj svojom batinom razmrskava glave. Međutim, nije mogao da postigne svoj cilj, jer čim bi razmrskao jednu glavu, na njenom mestu izrasle bi druge dve. Istovremeno Hidri priđe u pomoć ogroman rak, koji junaka jako uštinu za nogu. Ali on ubi raka svojom batinom, pa onda

pozva u pomoć Jolaja. Ovaj već beše spremio buktinju; njom je zapalio deo obližnje šume, i plamenom prelazio preko novih zmijskih glava kada su ponovo nicale, pa je time sprečavao da još jednom ne izrastu. Na taj način junak svlada glave koje su ponovo izrastale i odrubi Hidri i onu besmrtnu glavu; zakopa je na putu, a preko nje navali težak kamen. Hidrinu trupinu raspolovi, a svoje strele umoči u njenu otrovnu krv. Otada je Herakle svojim strelama zadavao smrtonosne rane.

Treći zadatak koji je Heraklu postavio Euristej bio je da uhvati živu kerinejsku košutu. Bila je to prekrasna životinja sa zlatnim rogovima i tučanim nogama, a pasla je na jednom brežuljku Arkadije. Bila je jedna od onih pet košuta na kojima se boginja Artemida učila da lovi. Od svih pet jedino je ovu pustila da ponovo juri šumom, jer je Sudbina rešila da se Herakle zamori loveći je. On ju je gonio godinu dana; loveći tako došao je do Hiperborejaca i do izvora reke Istera. Najzad je uhvatio košutu kod reke Ladona, nedaleko od grada Ene, u Artemidinom brdu. Ipak nije znao da svlada životinju drukčije, nego je rani strelom i uprti na leđa. Tada ga srete boginja Artemida s Apolonom, ukori ga što je hteo da ubije životinju koja joj je bila posvećena, i htede da mu preotme plen. „Nije me, velika boginjo, naterala obest“, reče Herakle pravdajući se, „nego me je nevolja primorala da ovo učinim. Kako bih se inače mogao opravdati pred Euristejem?“ Tako on umiri boginjin gnev i donese životinju živu u Mikenu.

DRUGA TRI JUNAČKA DELA HERAKLOVA

Herakle odmah pristupi četvrtom pothvatu. Ovaj se sastojao u tome da u Mikenu dovede živog vepra koji je takođe bio posvećen Artemidi, a pustošio okolinu brda Erimenta. Lutajući pri tome pothvatu, navrati Herakle uz put k Silenovom sinu Folu. Ovaj, koji je kao i svi Kentauri bio pola čovek pola konj, dočeka gosta vrlo prijateljski i posluži ga pečenim mesom, dok je sam jeo sirovo. Ali Herakle uz taj ručak zažele i dobro piće. „Dragi goste“, reče Fol, „istina je da u mom podrumu ima jedno bure, ali ono pripada svima Kentaurima zajedno, i ja se predomišljam hoću li narediti da se otvori, jer znam koliko Kentauri nerado gledaju goste.“ „Otvori ga ti samo mirne duše“, odgovori Herakle, „obećavam ti da ću te braniti od svih njihovih ispada; žedan sam.“

To bure je sam Bah, bog vina, predao jednom Kentauru sa naređenjem da ga ne otvara pre nego što u taj kraj, četiri pokolenja kaonije, navrati sam Herakle. I tako Fol ode u podrum; ali tek što je otvorio bure, a Kentauri osetiše miris starog jakog vina i, nagrnuvši u gomilama, naoružani komadima stena i jelovim stablima, opkoliše Folovu pećinu. Prve koji se usudiše da prodru Herakle otera bacajući na njih žeravicu. Ostale gonjaše strelama sve do Maleja, gde je stanovao dobri Kentaur Hiron, stari Heraklov prijatelj.

Njegova sabraća pobegnu k njemu. Ali je Herakle, baš kada su se oni sreli s njim, nišaneći na njih lukom odapeo strelu, koja, probivši se kroz ruku jednoga Kentaura, nesrećnim slučajem pogodi Hirona u koleno i tamo se duboko zarije. Tek tada Herakle pozna prijatelja iz rane mladosti, brižan potrča k njemu, izvadi strelu i na ranu stavi melem koji mu je bio dao sam Hiron, vičan lečenju. Ali rana progrizena Hidrinim otrovom beše smrtonosna. Kentaur zamoli da ga odnesu u njegovu pećinu i izrazi želju da tu umre na rukama svoga prijatelja. Uzaludna želja! Jadni Hiron nije mislio na to da je, na svoju nesreću, besmrtan. Herakle se sa mnogo suza oprosti od napaćenog Hirona i obeća mu da će mu poslati izbavitelja: Smrt, pa ma koliko ga to stalo. Znamo da je održao reč. Kada se Herakle, pošto je prognao ostale Kentaure, vratio u pećinu ovoga prijatelja, zatekne mrtvog i svog gostoljubivog domaćina Fola. On je iz leša jednog Kentaura izvukao smrtonosnu strelu; dok se čudio tome kako je tako mala stvar mogla oboriti tako velika stvorenja, otrovana strela skliznu mu iz ruke, zari mu se u nogu i na mestu ga ubi. Herakla je Folova smrt veoma ražalostila; on ga sahrani sa svima počastima, ukopavši ga ispod brda koje od onda nosi ime Folovo brdo.

Zatim pođe dalje da ulovi vepra. Vikom ta izagna iz šumskog čestara, potera ga duboko u snežno polje, tu uhvati zamorenu zverku jednim užetom i, kao što mu beše naređeno, dovede je živu u Mikenu.

Posle toga kralj Euristej posla ga da izvrši peto junačko delo, koje ne beše baš dostojno jednoga junaka. Trebalo je da za jedan jedini dan očisti Augijeve štale. Augije je bio kralj u Elidi i imao je velika stada. Svoju stoku držao je, po starome običaju, u velikom zagrađenom prostoru pred dvorom. Tu je dugo boravilo tri hiljade volova i krava, i tako se u toku mnogo godina nagomilala ogromna količina đubreta, koje je Herakle, na svoje uniženje, trebalo da iznese za jedan jedini dan, što se smatralo kao nemoguće.

Kada je junak izašao pred kralja Augija i ponudio se za tu uslugu, ne pominjući ništa o nalogu koji je dobio od Euristeja, ovaj odmeri krasnu pojavu u lavljoj koži i jedva uzdrža smeh pri pomisli da jedan tako otmeni ratnik može poželeti taj prljavi posao jednoga sluge. Ali pomisli u sebi: koristoljublje je već zavelo ponekog valjanog čoveka, možda ovaj želi da se na meni obogati. To će mu slabo pomoći. U svakom slučaju, obećaću mu veliku nagradu ako mi očisti celu štalu, jer će za jedan dan izneti vrlo malo đubreta napolje. Zbog toga Augije mirno reče: „Slušaj, strančе, ako to zaista možeš, i ako mi u toku jednoga dana odista izneseš sve đubre, daću ti kao nagradu deseti deo svoje stoke.“ Herakle pristade na ovaj uslov, a kralj pomisli da će Herakle početi da iznosi đubre lopatom. Herakle, pak, pošto je prethodno uzeo Augijevog sina Fileja za svedoka ugovora, raskopa temelj stočne staje na jednoj strani i navede onamo pomoću kanala obližnje reke Alfrej i Penej, pa ih pusti da speru đubre i da kroz drugi otvor isteku.

Tako izvrši sramni nalog, a da se pri tome nije ponizio do takvog rada koji ne bi bio dostojan jednog besmrtnika. Kada Augije dozna da je Herakle sve to činio po Euristejevom nalogu, odbi da isplati nagradu, pa čak poreče i da ju je obećao, ali ipak izjavi da je gotov da spor preda odluci sudija. Kada su se sudije iskupile da presude, pozvan od Herakla priđe Filej i posvedoči protivu rođenog oca, izjavivši da se ovaj odista sporazumeo sa Heraklom o nagradi. Augije ne sačeka presudu, naljuti se, i naredi sinu i strancu da smesta napuste njegovu državu.

Herakle se, posle novih pothvata, vrati Euristeju. Ali ovaj nije hteo da prizna izvršeno delo, pošto je Herakle tražio za njega nagradu. Ipak ga odmah posla da izvrši šesti pothvat, naloživši mu da otera Stimfalide. To su bile ogromne ptice grabljivice, velike kao ždralovi, sa gvozdenim krilima, naoružane oštrim kljunovima i kandžama. Živele su oko Stimfalskog jezera u Arkadiji i imale su moć da svoja pera

odapinju kao strele, a kljunovima da probijaju čak i čelični oklop, pa su tako po okolini pustošile i među ljudima i među stokom. Herakle, navikao na putovanje, brzo stiže do jezera okruženog šumicom. Baš u tu šumu bilo je pobeglo jato tih ptica, iz straha da ih ne uhvate vuci. Herakle nije znao šta da radi kad vide toliko jato, niti kako da savlada tako brojnog protivnika. Odjednom oseti lak udarac po ramenu i, obazrevši se, spazi ogromnu pojavu Ateninu, koja mu dade u ruke dve ogromne čelične čegrtaljke koje je napravio Hefest. Objasni mu kako da ih upotrebi protivu Stimfalida i opet iščeze. Herakle se pope na uzvišicu u blizini jezera i čegrtaljkama rasplaši ptice. One nisu mogle da izdrže prodorno čegrtanje, nego preplašene izleteše iz šume. Tada se Herakle maši luka, poče stavljati strelu za strelom, i poobara mnoge ptice u letu. Ostale napustiše taj kraj i više se nikada ne vratiše.

SEDMO, OSMO I DEVETO HERAKLOVO JUNAČKO DELO

Kralj Minoj na Kritu obećao je bogu Posejdonu da će mu žrtvovati ono što prvo izroni iz mora, tvrdeći da on nema životinje koja bi bila dostojna tako uzvišene žrtve. Zbog toga Posejdon pusti da iz mora izroni izuzetno lep bik. Ali veličanstveni izgled životinje navede Minoja na to da je sakrije među svoja goveda, a Posejdonu za žrtvu podmetne drugog bika. Razljućen time, bog mora za kaznu učini da ovaj bik pobesni i počne na Kritu činiti veliku pustoš. Kao sedmo junačko delo Heraklu je bilo naloženo da ukroti toga bika i da ga živoga dovede Euristeju.

Kada je Herakle s tim nalogom došao na Krit i izašao pred Minoja, ovoga mnogo obradova mogućnost da se ostrvo oslobodi štetočine. Štaviše, on mu pomože da uhvati razbesnelu životinju, a junačka snaga Heraklova tako je temeljno ukrotila besnoga bika da je ovaj Herakla celim putem do Peloponeza nosio preko mora kao kakav brod. Euristej je bio zadovoljan tim Heraklovim pothvatom, ali je bika ipak, pošto ga je neko vreme posmatrao s uživanjem, ponovo pustio. Kada bik više nije bio u Heraklovoj vlasti, vrati mu se stari bes; on prokrstari celom Lakonijom i Arkadijom, provuče se preko prevlake u Maraton na Atici i gu opustoši zemlju kao što je

ranije činio na Kritu. Tek Tezeju, kasnije, pođe za rukom da ga savlada.

Kao osmo junačko delo naloži Heraklu njegov rođak da dotera u Mikenu kobile Tračanina Diomeda. Diomed je bio sin Arejev a kralj Bistona, veoma ratobornog naroda. Imao je kobile koje su bile toliko jake i divlje da su ih morali gvozdenim lancima privezati za tučane jasle. Nisu ih hranili zoblju, nego su im bacali strance koji bi, na svoju nesreću, došli u Diomedov grad, i njihovo meso služilo je konjima za hranu. Kada je Herakle došao, prvo što je učinio bilo je da uhvati kralja i da ga baci pred njegove sopstvene kobile, pošto je prethodno savladao stražare postavljene kod jasala. Pošto su pojele kralja, životinje se pripitomiše i Herakle ih dotera na morsku obalu. Ali Bistoni pođu naoružani za njim, tako da se Herakle morade okrenuti i protiv njih boriti. On preda konje na čuvanje svome miljeniku i pratiocu Abderu, sinu Hermesovom. Kada Herakle ode, kobilama se ponovo prohte ljudsko meso; i tako kada Herakle potuče Bistone i vrati se, vide da su konji rastrgli njegovog prijatelja. On ožali ubijenoga i u njegovu počast podiže grad Abderu. Zatim ponovo ukroti kobile i s njima srećno stigne k Euristeju. Ovaj posveti konje Heri. Njihovo potomstvo živelo je još dugo; čak je i Aleksandar Makedonki jahao na konju koji je bio njihov potomak. Pošto je Herakle izvršio ovo delo, ukrca se s Jasonovom posadom koja je polazila u Kolhidu po zlatno runo, o čemu smo već pričali.

Vrativši se posle dugog lutanja, junak preduze pohod protiv Amazonki, da izvrši ovoje deveto junačko delo i da kralju Euristeju, za njegovu kćer Admetu, donese pojas Amazonke Hipolite. Amazonke su stanovale u predelu oko reke Termodona u Pontu; bio je to brojan ženski narod koji se bavio samo muškim poslovima. Od ovoje dece vaspitavale su samo onu ženskog roda. U ratove su odlazile grupisane u čete. Njihova kraljica Hipolita nosila je kao znak svoga dostojanstva pojas koji je bila dobila na poklon od samoga Areja, boga rata.

Za ovaj svoj pothvat Herakle okupi dobrovoljce na jedan brod. Posle mnogih događaja uplovi u Crno more i najzad doplovi do ušća reke Termodona, u pristanište amazonske prestonice Temiskire. Tu mu amazonska kraljica iziđe u susret. Veličanstveni izgled junakov uli joj poštovanje, i kada Hipolita sazna za cilj njegovog dolaska, obeća mu pojas.

Ali Hera, nepomirljiva protivnica Heraklova, preruši se u Amazonku, pomeša se među ostale i poče da širi glasove kako neki stranac hoće da im otme kraljicu. Za tren oka muškobanje se vinuše na konje i napadoše poluboga u šatoru koji je bio razapeo pred gradom. Obične Amazonke borile su se sa Heraklovim ratnicima, a najistaknutije suprotstaviše se u teškoj bici njemu samom. Prva koja s njim otpoče bitku zvala se, po svojoj brzini, Ela ili Nevesta vetra, ali ona u Heraklu nađe još bržega protivnika, te se morala povući. U bekstvu brzom kao oluja Herakle je ipak prestigne i ubije. Druga pade pri prvom naletu, pa zatim Proteja, treća, koja je sedam puta pobedila u dvoboju. Posle nje podleže još osam drugih, među njima i tri Artemidine drugarice iz lova, koje su inače uvek vrlo sigurno gađale kopljem za bacanje. Samo, ovoga puta promašiše cilj i, braneći se uzalud štitovima, podlegoše junakovim strelama. Pade i Alkipa, koja se zaklela da će celoga veka ostati neudata. Ona zakletvu ispuni, ali ne ostade u životu. Pošto bi zarobljena i hrabra Amazonka predvodnica Melanipa, sve ostale dadoše se u divlje bekstvo, a kraljica Hipolita preda pojas, kao što je pre bitke obećala. Herakle ga uze kao otkupninu, pa zato oslobodi Melanipu.

Pri povratku junak na trojanskoj obali morade da preturi preko glave još jednu pustolovinu. Tu je Hesiona, Laomedontova kći, bila privezana za stenu i prepuštena nekom čudovištu da je proždere. Njenom ocu Posejdon je izgradio zidove oko Troje, ali nije za to primio nagradu. Zbog toga je morska neman pustošila oblast Troje sve dok očajni Laomedon nije žrtvovao svoju kćer. Kada je Herakle plovio pored grada, otac ga jadikujući prizva u pomoć i obeća da će

mu za spasenje kćeri dati sjajne konje koje je njegov otac dobio na poklon od Zevsa. Herakle pristade s brodom i iščekivaše morsku neman. A kada ona dođe i otvori čeljust da proguta devojku, Herakle sam skoči u životinjsku čeljust, iseče joj celu utrobu i iziđe iz ubijene nemani kao iz razbojničke pećine. Samo, Laomedon ni ovoga puta ne održa reč i Herakle ode preteći.

TRI POSLEDNjA HERAKLOVA JUNAČKA DELA

Kada je junak stavio Euristeju pred noge Hipolitin pojas kralj mu ne dade ni časa odmora, nego ga odmah posla da dovede volove diva Geriona. Ovaj je na ostrvu Eriteji, u zalivu Gadire (Kadiksa), imao krdo lepih smeđecrvenih volova, koje je čuvao neki drugi div i jedan dvoglavi pas. Sam Gerion bio je ogroman, a imao je tri tela, tri glave, šest ruku i šest nogu. Nijedan smrtnik nije se dotle usudio da pođe protivu njega. Herakle je dobro uočio kolike pripreme zahteva taj teški pothvat. Celome je svetu bilo poznato da je Gerionov otac Hrisaor, koji je zbog svoga bogatstva nazvan Zlatnim Mačem, bio kralj cele Iberije (Španije), da su se sem Geriona za njega borila još tri hrabra i džinovska sina, i da je svaki od sinova imao pod svojom vlašću mnogobrojnu vojsku sastavljenu od ratoborne momčadi.

Euristej je Heraklu baš zato i nametnuo taj pothvat što se nadao da će junak, ratujući u takvoj zemlji, ipak jednom izgubiti svoj mrski život. Ali Herakle ne pođe u susret opasnostima sa više straha nego pri ostalim svojim junačkim delima. On sakupi vojsku na ostrvu Kritu, koje je oslobodio od divljih životinja, i prvo se iskrca u Libiji. Tu se porva s divom Antejem, jednim od Gejinih sinova, koji je dobijao novu snagu

kad god bi dodirnuo majku Zemlju. Ali Herakle ga obuhvati svojim snažnim rukama, izdiže ga uvis i stezaše ga dok Antej nije izdahnuo, Sem toga očisti on Libiju od štetočina jer je mrzeo zveri i opake ljude, pošto je u svima njima video sliku obesnog i nepravednog vladara kome je morao da služi toliko dugo.

Posle beskrajnog lutanja kroz bezvodne krajeve Herakle najzad dospe u jednu plodnu oblast kojom su proticale reke. Tu zasnova ogroman grad i nazva ga Hekatompil (Grad sa sto kapija). Najzad stiže do Atlanskog okeana, preko od Gadire, i tu pobi u zemlju oba čuvena Heraklova stuba.

Sunce je strahovito pržilo. Herakle više nije mogao da izdrži, pa zato uperi pogled k nebu i zategnutim lukom zapreti da će oboriti boga sunca. Ovaj se zadivi njegovoj hrabrosti i pozajmi mu zlatni čamac kojim je sam prelazio svoj noćni put od zalaska do izlaska sunčeva. Na njemu Herakle, sa svojom flotom koja je brodila uporedo, otplovi u Iberiju. Tamo nađe tri Hrisaorova sina sa tri velike vojske koje su logorovale jedna pored druge. On u dvoboju ubi zapovednika sve tri vojske i osvoji zemlju. Zatim dođe do ostrva Eritije, gde je bio Germon sa svojim stadom. Čim dvoglavi pas oseti njihovo prisustvo, stušti se na njih, ali ga Herakle dočeka batinom pa ubi njega, a zatim i divovskog čuvara goveda koji je psu pritekao u pomoć. Onda požuri odatle sa govedima, ali ga Gerion sustiže, te dođe do teške borbe. Hera se lično pojavi da bi pomogla divu; ali Herakle joj zari strelu duboko u grudi, te ona, ranjena, morade pobeći. I trostruko telo divovo, koje se račvalo u visini stomaka, zadobi smrtnu ranu strelom i klonu.

Uz druge slavne podvige Herakle se vrati, goneći goveda preko Iberije i Italije. Kod Regijuma u donjoj Italiji pobeže mu jedan od volova, prepliva moreuz i tako dospe na Siciliju. Herakle smesta natera i ostale volove u vodu i dopliva do Sicilije, držeći se za rog jednoga vola. Izvršivši uz put još nekoliko junačkih dela, on se preko Italije, Ilirije i Trakije srećno vrati u Grčku i na Korintsku prevlaku.

Sada je Herakle izvršio deset junačkih dela; ali kako Buristej dva od njih nije hteo da prizna, morao je pristati da izvrši još dva.

Nekada, o svečanoj svadbi Zevsa i Here, kada su uzvišenom bračnom paru svi bogovi doneli svadbene darove, ni Geja (Zemlja) nije htela da izostane. Ona učini da na zapadnoj obali velikog Sredozemnog mora izraste granato drvo puno zlatnih jabuka. Četiri devojke, zvane Hesperide, kćeri Noći, bile su čuvarke tog svetog vrta, koji je sem njih čuvao još i stoglavi zmaj Ledon, sin Forka, zloglasnog oca tolikih čudovišta, i Kete, koju je rodila Zemlja. Na oči ovoga zmaja san se nije nikad spuštao, a strahovito siktanje nagoveštavalo je njegovu blizinu, jer je svako od njegovih stotinu grla ispuštalo drugi glas.

Prema naređenju Euristejevom trebalo je da Herakle od toga čudovišta otme zlatne jabuke Hesperida. Polubog krene na dugo i pustolovno putovanje, potpuno se prepustivši slepoj slučajnosti, jer nije znao gde žive Hesperide. Prvo stiže u Tesaliju, gde je stanovao div Termer, koji je svakog putnika kojega je sreo ubijao svojim tvrdim temenom. Ali divova glava razbi se o božansku Heraklovu lubanju. Nešto dalje odatle, na reci Ehedori, junaku se na putu ispreči drugo čudovište, Kikno, sin Areja i Pirene. Kada ga Herakle upita za vrt Hesperida, on ga, umesto svakoga odgovora, izazva na dvoboj, i junak ga ubi. Tada se pojavi sam bog Arej da osveti smrt svoga sina, pa Herakle bi prinuđen da se bori i s njim. Ali Zevs nije hteo da njegovi sinovi prolivaju bratsku krv, i borce rastavi munja iznenada bačena između njih.

Herakle tada pođe dalje ilirskom zemljom, požuri preko reke Eridana i dođe do Nimfa, kćeri Zevsa i Temide, koje su stanovale na obali te reke. I njima se junak obrati pitanjem. „Idi do staroga rečnog boga Nereja“, odgovoriše mu one, „on je vrač i zna sve. Napadni ga dok spava, sveži ga, pa će tako morati da ti pokaže pravi put.“ Herakle posluša gaj savet, i savlada rečnog boga, mada se ovaj, po svome običaju,

pretvarao u razne prilike. Ali ga Herakle ne pusti pre nego što je doznao u kome će kraju sveta naći zlatne jabuke Hesperida. Kada je to doznao, pođe dalje kroz Libiju i Egipat.

Ovom drugom zemljom vladao je Busirid, sin Posejdona i Lisijanase. Njemu je za vreme devet gladnih godina neki vrač sa Kipra izrekao nemilosrdno proročanstvo: nerodica će prestati ako on svake godine Zevsu prinese na žrtvu ponekog stranca. U znak zahvalnosti za proročanstvo Busirid žrtvova prvo vrača. Malo-pomalo pa se varvarinu dopade ovaj običaj. Tako uhvate i Herakla i dovuku ga do Zevsovog oltara. Ali on raskide lance kojima su ga okovali i ubi Busirida zajedno sa njegovim sinom i glasnikom sveštenika. Doživljavajući mnoge pustolovine, junak pođe dalje, oslobodi, kao što smo već ispričali, Titana Prometeja prikovanog za Kavkaz, i, prema uputstvu oslobođenog, najzad dospe u zemlju gde je Atlant držao na plećima nebo, a u čijoj su blizini Hesperide čuvale drvo sa zlatnim jabukama. Prometej je savetovao Heraklu da krađu zlatnih jabuka ne izvrši sam, nego da na to nagovori Atlanta, ponudivši mu da za to vreme pridrži teret neba. Atlant pristade, a Herakle podmetnu pod nebeski svod svoja snažna pleća. Atlant se uputi vrtu, uspava zmaja koji je bio obavijen oko drveta i ubi ga, nadmudri čuvarke i vrati se srećno Heraklu sa tri jabuke koje je uzbrao. „Ali“, reče Atlant, „sada su moja ramena jednom osetila kako prija kad ih ne pritiskuje tučano nebo. Neću ubuduće da ga pridržavam.“ Pri tom baci jabuke pred Herakla na travu, i ostavi ga da stoji sa neobičnim i neizdrživim teretom. Herakle je morao smisliti neko lukavstvo da bi se oslobodio. „Pusti me“, reče on nosiocu neba „da savijem oko glave smotuljak užeta, da mi užasni teret ne zdrobi teme.“ Atlant nađe da je taj zahtev opravdan i podmetnu se ponovo ispod neba, po njegovom mišljenju samo za nekoliko trenutaka. No, sada je uzalud čekao da ga Herakle smeni, jer je kao obmanjivač i sam bio obmanut. Herakle, naime, čim je pokupio iz trave zlatne jabuke, pobeže što je brže mogao. On ih donese Euristeju, koji, pošto ni ovoga puta nije

uspeo da upropasti Herakla, pokloni jabuke junaku. Ovaj ih položi na Atenin oltar, ali boginja je znala da je protiv božanske namene da to voće bude na ma kom drugom mestu, pa ih opet vrati u vrt Hesperida.

Junačka dela čije je izvršenje Euristej dotada nametnuo Heraklu, umesto da unište mrskog suparnika, samo su uveličavala slavu koju mu je sudbina dodelila. Ona su ga prikazala kao pravog i čovečnog dobrotvora svih smrtnika, koji uklanja svaku nečovečnost sa zemlje. Poslednji poduhvat trebalo je da Herakle izvrši u takvoj oblasti gde mu — tako se nadao lukavi kralj — njegova junačka snaga ne može pomoći. Predstojala mu je borba sa mračnim silama podzemnog sveta: trebalo je da iz Hada dovede psa Kerbera, čuvara pakla. Ova neman imala je tri pseće glave sa strašnim čeljustima, iz kojih je neprekidno kapala otrovna pljuvačka. Kerber je imao zmajevski rep, a dlake na glavi i na leđima bile su mu od uvijenih zmija koje su siktale. Da bi se osposobio za to užasno putovanje, Herakle ode u grad Eleusinu, u atičkoj oblasti, gde su učeni sveštenici negovali tajnu nauku o božanskim stvarima gornjeg i podzemnog sveta; tamo ga sveštenik Eumolp posveti u te tajne, pošto je prethodno na svetim mestima okajao svoj greh zbog ubistva Kentaura Hirona. Tako osposobljen tajnom snagom da se suprotstavi užasima podzemnog sveta, ode on na Peloponez i u lakonski grad Tenar, gde se nalazio ulaz u podzemni svet. Tu, vođen pratiocem duša Hermesom, siđe u zemljanu utrobu i dođe u podzemni svet pred grad kralja Plutona. Senke koje su žalosno lutale pred vratima hadskog grada — jer u podzemnom svetu nema veselog života kao na sunčanoj svetlosti — razbegoše se kada su opazile meso i krv na živoj ljudskoj prilici; jedino su ostali Gorgona, Meduza i duh Meleagrov. Na Meduzu htede Herakle da kidiše mačem, ali mu Hermes zadrža ruku i pouči ga da su duše umrlih samo prazne senke i da ih mač ne može raniti. Nasuprot tome, sa Meleagrovom dušom Herakle se

zabavljao prijateljski i primio od nje čežnjive pozdrave za njegovu dragu sestru Dejaniru na gornjem svetu.

Došavši sasvim blizu kapije Hada, Herakle opazi svoje prijatelje Tezeja i Piritoja, koji je sa Tezejem pošao u podzemni svet kao prosilac Persefone. Zbog tog drskog pothvata Pluton je obojicu prikovao za kamen na koji su se, umorni, bili spustili. Kada njih dvojica opaze svoga prijatelja Herakla, preklinjući pruže mu ruke i uzdrhte od nade da će pomoću njegove snage ponovo moći da se dočepaju gornjega sveta. Herakle odista uhvati Tezeja za ruku, oslobodi ga okova i ispravi sa kamena na kome je okovan ležao. Drugi pokušaj da oslobodi i Piritoja nije uspeo, jer je počelo da mu se trese tlo pod nogama. Idući dalje Herakle prepozna i Askalafa, koji je jednom odao da je Persefona na povratku jela zabranjene narove Hada. Herakle ukloni stenu koju je na njega navalila Demetra kad ju je obuzelo očajanje zbog gubitka kćeri.

Zatim upade sred stada Plutonovih i zakla jednoga vola da bi duše napojio krvlju. Pastir stada, Menetije, ne htede mu to dozvoliti i zbog toga izazva junaka da se porve s njim. Herakle ga dohvati oko pasa, slomi mu rebra i pusti ga tek na molbu Persefone, vladarke podzemnog sveta. Na kapiji Grada Mrtvih stajaše kralj Pluton; on mu ne dade da uđe. Ali strela koju Herakle odape rani boga u rame, tako da on oseti bolove kao i svaki običan smrtnik, i kada ga polubog sad skromno zamoli da mu dozvoli da sa sobom povede paklenog psa, on se tome nije dugo protivio. Ipak kao uslov zatraži da Herakle svlada psa ne upotrebljavajući oružje koje nosi sa sobom. Tako junak pođe da uhvati paklenu neman, pokriven jedino grudnim oklopom i obavijen lavljom kožom. On ga zateče kako sedi na ušću reke Aherona, i ne obzirući se na to što je lajanje troglavog psa zvučalo kao potmula grmljavina koja se odjekivanjem ustrostručuje, uhvati ga za noge, pa ga obuhvati rukama oko vrata i ne pusti, mada se otrovna zmija, koja psu beše izrasla umesto repa, izvi napred i ujede junaka za slabinu.

On je čudovište čvrsto držao za vrat i stezao ga sve dok upornu životinju nije svladao; zatim je podiže i kroz drugi otvor Hada, kod Trezena u Argu, opet srećno izbi u gornji svet. Kada Kerber ugleda dnevnu svetlost, užasnu se i poče da bljuje otrovnu penu od koje iz zemlje izniknuše otrovni jedići. Herakle odmah odnese čudovište u Tirin, okovano, i baci ga pred zapanjenog Euristeja, koji nije mogao da veruje svojim očima. Sada kralj posumnja da će se ikada otarasiti toliko omraženog Zevsovog sina, preda se svojoj sudbini i otpusti junaka, koji paklenog psa vrati njegovim gospodarima u podzemni svet.

HERAKLE KOD ADMETA

U Feri, u Tesaliji, živeo je voljen od svojih srećnih podanika plemeniti kralj Admet sa svojom mladom i lepom ženom Alkestom, koja je, okružena krasnom decom, volela svoga muža iznad svega. Jednom je Zevs gromom ubio čudotvornog lekara Asklepija (Eskulapa), sina Apolonova, iz straha da ovaj svojom veštinom ne načini ljude besmrtnima. Ogorčen time Apolon ubije Kiklote, koji su kralju bogova kovali munje. Kada je pred Zevsovom srdžbom Apolon pobegao s Olimpa i bio primoran da stupi u službu kod nekog smrtnika, Admet, sin Feretov, primio ga je, sa puno ljubavi kod sebe. Njemu je Apolon kao rob čuvao goveda. Otada je Admet bio pod moćnom zaštitom boga Apolona, koji je docnije opet došao u milost svoga oca, Zevsa.

Kada je prošlo vreme života kralju Admetu i sudbina mu dosudila smrt, njegov prijatelj Apolon, kome je kao bogu sve ovo bilo poznato, poradi kod boginje Sudbine na tome da ova dozvoli. Admetu da Hadove pretnje izbegne na taj način što će mesto njega umreti i sići u podzemni svet neki drugi čovek. Stoga Apolon ostavi Olimp i dođe u Feru svome starom domaćinu, da njemu i članovima njegove porodice saopšti poruku o smrti koju mu je Sudbina odredila, a istovremeno i da mu da sredstvo pomoću koga će moći to da izbegne.

Admet je bio čestit čovek, ali je voleo život, a svi članovi njegove porodice, zajedno sa svima njegovim podanicima, uplaše se da kuća ne bude lišena podrške, žena i deca muža i oca, a narod milostivog vladara. Admet je stoga lutao po svojoj državi i tražio nekog prijatelja koji bi hteo umreti mesto njega. Ali se ne nađe nijedan koji bi to bio voljan učiniti, i ma koliko da su ljudi ranije jadikovali zbog gubitka koji im predstoji, ohladili su se kada su saznali pod kojim bi uslovima Admet mogao da ostane u životu. Čak i kraljev sedi otac, Feret, i isto tako stara mati, koji su svakog časa iščekivali smrt, nisu hteli ni ono malo života kojem su se još nadali da daju za sina. Samo je Alkesta, njegova prekrasna žena puna života, srećna mati divne napredne dece, bila nadahnuta tako čistom i požrtvovanom ljubavi prema svome suprugu da je izjavila kako je spremna da se za muža liši sunčane svetlosti.

Tek što je ona to izustila, a već se kapijama dvora približi crni žrec smrti, Tanatos (Smrt), da svoju žrtvu odvede u carstvo senki. Jer on je znao tačno dan i čas od Sudbine određen kada Admet treba da umre. Čim Apolon spazi da se približuje Smrt, on, bog živoga, brzo napusti kraljev dvor da ne bi blizinom Smrti bio obesvećen. Pobožna Alkesta, pak, kada vide da se približuje odlučni čas, očisti se tekućom vodom kao žrtva koja se prinosi Smrti, uze svečanu odeću i dragulje iz skrinje od kedrovine, i pošto se tako divno ukrasi, pomoli se pred domaćim oltarom boginji podzemnog sveta. Zatim zagrli decu i muža i najzad, iz dana u dan sve slabija, u određeni čas, okružena svojim dvorkinjama, uđe sa mužem i decom u odaju gde je htela da dočeka glasnika podzemnog sveta.

Tu se pripremi za svečani rastanak od svojih. „Pusti me da govorim što mi srce želi“, reče ona svome mužu; „pošto mi je tvoj život dragoceniji od moga, za tebe umirem sada kada mi smrt još nije zapretila, sada, kada sam mogla, izabravši nekog plemenitog Tesalca za drugog muža, da živim srećno u dvoru. Ali neću da živim lišena tebe, da živim gledajući osirotelu decu. Tvoj otac i mati izdali su te, mada bi njihova smrt bila

slavnija, jer tada ta ne bi ostao udovac i ne bi morao da se staraš za siročiće. Ipak, kada su bogovi već ovako rešili, neka bude; molim te samo to da se sećaš moga dobročinstva i da deci, koju moram ostaviti, a koju ti ne voliš ništa manje od mene, ne dovodiš drugu majku, koja bi ih kinjila, mučena zavišću.“

Muž joj se plačući zakle da će mu i posle smrti samo ona biti žena, kao što je i u životu bila njegova. Tada mu Alkesta preda rasplakanu decu, pa se sruši onesvešćena.

Dok su vršene pripreme za pogreb, Herakle lutajući stigne u Feru, pred kapije kraljevog dvora. Kada su ga pustili, poče s poslugom razgovor, a slučajno naiđe i sam Admet. Ovaj, obuzdavajući svoju tugu, dočeka gosta veoma srdačno, a kada ga Herakle, iznenađen njegovom crninom, upita koga je izgubio, Admet, da gosta ne bi ražalostio ili ga možda zaplašio, odgovori tako zavijeno da Herakle pomisli kako je umrla neka dalja rođaka kraljeva koja mu je došla u posetu. Zbog toga osta dobro raspoložen, naredi da ga jedan rob doprati u gostinsku sobu i da mu donese vina. Kada mu je palo u oči da je sluga tužan, poče da ga zadirkuje zbog prevelike žalosti. „Šta me gledaš tako ozbiljno i svečano?“ zapita ga. „Sluga treba da je ljubazan prema gospodarevim gostima! Neka strankinja umrla je u vašoj kući — pa šta? Zar ne znaš da je to zajednička sudbina svih ljudi? Ojađenima je život pravo mučenje. Idi, stavi na glavu venac, isti ovakav kao što ga imam ja, pa dođi da sa mnom piješ. Uveren sam da će pun pehar ubrzo oterati sve bore s tvoga čela.“ Ali sluga se zgrozi na te reči. „Pogodio nas je težak udes“, reče on, „uz koji ne priliči smeh ni gošćenje. Odista, Feretov sin i suviše je gostoljubiv kada je u svojoj onako dubokoj žalosti primio jednog ovako lakomislenog gosta.“ „Zar ne smem da budem raspoložen“, odgovori Herakle zlovoljno, „zbog toga što je umrla neka strankinja?“ „Strankinja!“ povika sluga zapanjen. „Možda je tebi bila strankinja; nama ona to nije bila!“ „Znači da me Admet nije tačno obavestio o svojoj nesreći“, zabezeknuto reče Herakle.

Ali rob mu odgovori: „No, ti budi raspoložen, bol moga gospodara tiče se samo njegovih prijatelja i njegovih slugu!“

Međutim, Herakle više nije imao mira, sve dok nije saznao istinu. „Zar je moguće?“ povika on. „Lišen je toliko divne žene, pa ipak je stranca dočekao tako gostoljubivo? Nerado sam ušao na kapiju, a ipak sam u ožalošćenoj kući ukrasio glavu vencem, raspoložio se i pio! Ali, reci mi, gde je sahranjena ta pobožna žena?“ „Ako pođeš pravo putem koji vodi u Larisu“, odgovori mu rob, „videćeš letu grobnicu koju smo već podigli.“ Posle tih reči plačući ostavi stranca.

Kada je ostao sam, Herakle ne poče da jadikuje, nego brzo donese u duši odluku. „Moram spasti pokojnicu“, reče u sebi, „i vratiti je mužu i kući; drugačije neću moći da uzvratim blagonaklonost koju mi je ukazao. Poći ću na grob i tamo ću sačekati Tanatosa, gospodara mrtvih. Svakako ću ga tamo zateći kada dođe da pije krv žrtve koja će mu biti prineta na grobu pokojnice. Tada ću skočiti iz zasede, brzo ću ga ščepati, obuhvatiti ga rukama, i nikakva sila na svetu neće moći da mi ga otme pre nego što mi ustupi svoj plen.“ Sa takvom odlukom napusti on u najvećoj tajnosti kraljev dvor.

Admet se vratio u opustelu kuću i sa svojom ostavljenom decom bolno je žalio suprugu, koja se tako žrtvovala, a bol nije moglo da mu ublaži ni saučešće njegovih vernih dvorjana. Tada njegov gost Herakle ponovo stupi na kućni prag, vodeći za ruku neku ženu pokrivenu velom. „Nisi dobro učinio, o kralju“, reče on, „što si hteo da mi prećutiš smrt svoje žene. Dočekao si me u svome domu kao da te žalosti samo tuđa tuga. Tako sam ja, ne znajući, učinio veliku nepravdu i u ožalošćenoj kući prosuo žrtvu radosnicu. Ipak, u tvojoj nedaći ne želim da te i dalje još žalostim. Čuj zbog čega sam se vratio. Ovu devojku dobio sam kao pobednu nagradu prilikom ubojnih igara. Sad idem u Trakiju da se borim protivu kralja Bistonjana. Dok ne završim ovaj pothvat, predajem ti devojku kao robinju, brini se o njoj kao o svojini nekog svoga prijatelja.“

Admet se uplaši kad ču šta Herakle govori. „Smrt svoje žene prikrio sam ti ne zbog toga što te nisam primio kao prijatelj, ili te prezirao“, odgovori on, „nego da sebi ne bih pričinio još veći bol, jer bih te morao pustiti da odeš u kuću nekom drugom prijatelju. Ovu ženu, pak, molim te, gospodaru, odvedi drugom nekom stanovniku Fere, a ne meni, toliko napaćenom. Imaš svakako dovoljno gostoljubivih prijatelja u svome gradu. Kako mogu bez suza da gledam ovu devojku u svojoj kući? Ne mogu dopustiti da ona stanuje u odeljenju za muškarce, a zar da za nju uredim odaje svoje pokojne žene? Daleko od toga! Bojim se ogovaranja Ferenjana, a plašim se i prekora pokojnice!“ Tako govoraše kralj Admet braneći se, ali čudna želja ipak je stalno privlačila njegove poglede ka ženskoj prilici potpuno obavijenoj velom. „Ma ko da si ti, o, ženo“, reče Admet uzdišući, „znaj da po uzrastu i stasu čudno ličiš na moju Alkestu. Herakle, zaklinjem te bogovima, vodi ovu ženu ispred mojih očiju i nemoj da me, namučenog, mučiš još više! Jer čim je pogledam, čini mi se da vidim svoju umrlu ženu, a potok suza navire mi na oči, i ponovo se teško rastužujem.“

Herakle potisnu svoje pravo osećanje i odgovori mu tužno: „O, da mi je Zevs dao tu snagu da ti tvoju hrabru ženu vratim iz carstva senki na svetlost dana, i da ti time zahvalim za toliku dobrotu!“ „Znam, to bi ti rado učinio“, odgovori Admet, „ali kada se još ikoji pokojnik vratio iz carstva senki?“ „Pa“, nastavi Herakle živahnije, „pošto se to ne može dogoditi, daj vremenu da ublaži tvoj bol, jer žaljenjem ne činiš po volji mrtvima. Nemoj potpuno odbaciti tu misao da će druga žena moći da ti još jednom razveseli život. Najzad, meni za ljubav primi u kuću ovu plemenitu devojku koju ti dovodim. Pokušaj bar. Čim oe pokaže da ti je to nezgodno, neka ona odmah napusti tvoju kuću!“

Tako Admet, ne želeći da uvredi gosta, bi prinuđen da pristane. Čineći to vrlo nerado, ipak naredi da slute otprate ženu u unutrašnje prostorije. Ali Herakle to ne dozvoli.

„Nemoj“, reče on, „ovo moje blago o, kralju, poveravati rukama robova! Kad budeš želeo, uvedi je sam!“ „Ne“, odgovori Admet, „neću je ni dodirnuti. Osećao bih kao da sam pogazio reč koju sam dao dragoj pokojnici. Neka uđe, ali bez mene!“ Ipak, Herakle nije mirovao sve dok Admet nije uzeo za ruku ženu pokrivenu velom. „E, pa“, reče Herakle radosno, „pričuvaj je, ali dobro pogledaj devojku da vidiš liči li odista na tvoju suprugu, i prekrati svoju žalost!“

Pri tom Herakle ukloni veo i pokaza kralju, koji je začuđen još sumnjao, njegovu oživelu suprugu. Dok je on, kao bez života, držao živu ženu za ruku, i dršćući i bojažljivo uživao gledajući je, polubog mu ispriča kako je kod groba dohvatio Tanatosa i borbom mu oteo plen. Na to Admet polete ženi u naručje. Ali ona osta nema i ne smede da odgovori na njegove nežne uzvike. „Nećeš joj čuti glas“, objasni mu Herakle, „sve dok ne osvane treći dan, i sa nje se ne skine smrtno posvećenje. Ipak, vodi je utešen u njene odaje i raduj se što je ponovo imaš. Dobio si je ponovo zbog toga što si prema strancima uvek bio tako plemenit i gostoljubiv. A mene pusti da pođem kuda me sudbina vodi!“ „Pođi u miru, junače!“ reče kralj Admet, „vratio si me u bolji život. Veruj mi da sam ti zahvalan za ovoju sreću! Neka mi svi građani moje zemlje pomognu oko izvođenja velikih igara, a miris žrtava neka se podigne sa svih oltara! Pri tome misliću sa zahvalnošću i ljubavlju na tebe, o, moćni sine Zevsov!“...

TEZEJ

JUNAKOVO ROĐENjE I MLADOST

Tezej, veliki junak i kralj Atine, bio je sin Egeja i Etre, kćeri kralja Piteja iz Trezena. Po očevoj lozi vodio je poreklo od starog kralja Erihtonija i onih Atinjana koji su, prema bajci toga kraja, iznikli neposredno iz zemlje. Sa materine strane predak mu je bio Pelop, koji je po broju svoje dece bio najmoćniji Među peloponeskim kraljevima. K jednome od njegovih sinova, Piteju, osnivaču maloga grada Trezena, svratio je, kao prijatelj, tinski kralj Egej, koji nije imao dece i koji je vladao dvadesetak godina pre Jasonovog argonautskog pothvata.

Ovoga Egeja, najstarijeg od četiri sina kralja Pandiona mlađeg, teško je zabrinjavalo što mu brak nije blagosloven potomstvom. On se, naime, mnogo bojao pedesetorice sinova svoga brata Palanta, koji su prema njemu imali neprijateljskih namera i prezirali ga što nema dece. Tako on dođe na misao da se tajno, bez znanja svoje supruge, još jednom oženi, u nadi da će na taj način dobiti sina koji će mu biti oslonac u starosti i u vladavini. On se poveri svome domaćinu Piteju, a sreća je htela da se baš ovome javilo neobično proročanstvo, koje mu je navestilo da se njegova kći neće slavno udati, ali će zato roditi slavnoga sina. Ovo trezemokog kralja i skloni da svoju kćer Etru potajno uda za čoveka koji kod kuće već ima ženu.

Kada se to svršilo, Egej ostade još samo nekoliko dana u Trezenu, pa se onda vrati u Atinu. Kada se na morskoj obali opraštao sa svojom drugom ženom, stavi mač i obuću ispod jednog velikog kamena i reče: „Ako bogovi budu naklonjeni ovoj našoj vezi (koju nisam zaključio iz lakomislenosti, nego da bih svojoj kući i zemlji stvorio oslonac), i ako ti podare sina, ti ga potajno odgaji i nikome živom nemoj reći ko mu je otac. Kad odraste toliko da ima snage da odgurne ovaj kamen, dovedi ga na ovo mesto, neka uzme obuću i mač, i pošalji mi ga s tim u Atinu."

Etra odista i rodi sina, da mu ime Tezej i ostavi ga da raste pod starateljstvom svoga dede Piteja. Pravog oca detinjeg ona, prema naređenju muževljevom, zataji, a ded raširi bajku da je Tezej sin Posejdonov. Ovom bogu su, naime, Trezenjani ukazivali naročitu počast, kao zaštitniku njihova grada, njemu su prinosili na žrtvu prve plodove, i njegov trozubac bio je grb Trezena. Stoga se u zemlji nije negodovalo što je kraljeva kći bila udostojena time da dobije dete od božanstva koje je toliko poštovano.

Kada se mladić razvio i stekao divnu telesnu snagu, a uz to pokazivao hrabrost, razboritost i odlučnost, njegova mati Etra odvede ga do kamena, obavesti ga o njegovom pravom poreklu i pozva da uzme znake za prepoznavanje koje je ostavio njegov otac, pa da otplovi u Atinu. Tezej se odupre o golemi kamen i sa lakoćom ga odgurnu u stranu. Priveže obuću za noge, a oko bedara pripasa mač. Ali usprotivi se da plovi morem, mada su ga ded i mati svesrdno molili za to. Put suvim preko prevlake do Atine bio je tada veoma opasan zbog zaseda koje su postavljali razni razbojnici i zločinci. Jer, u ono doba bilo je ljudi koji su, istina, bili nenadmašni po snazi i pothvatima svojih mišica, ali te svoje sposobnosti nisu upotrebljavali za korisna dela, već su uživanje nalazili u obesti i silovitosti, pa su zlostavljali ili uništavali sve što bi im palo pod ruku. Neke od njih istrebio je Herakle prilikom svojih pohoda. Ali u to vreme on je baš služio kao rob kod kraljice

Omfale u Lidiji, i dok je čistio tu zemlju, u Grčkoj su nasilja ponovo ovladala jer nije bilo nikoga da ih spreči. Zbog toga je putovanje kopnom od Peloponeza do Atine bilo skopčano sa najvećim opasnostima, i ded tačno opisa mladome Tezeju svakoga pojedinog razbojnika i ubicu, i kakve sve svireposti oni vrše nad strancima. Ali Tezej već odavno beše uzeo Herakla i njegovu hrabrost za uzor. Kada je Tezeju bilo sedam godina, Herakle je posetio njegovog dedu Piteja, i dok je s kraljem sedeo za stolom i častio se, među ostalim dečacima Trezena kojima su dozvolili da posmatraju gozbu nalazio oe i mali Tezej. Herakle je prilikom gozbe skinuo svoju lavlju kožu. Svi ostali dečaci, kada su ugledali kožu, pobegli su bezobzirce, a Tezej je izašao bez ikakva straha, uzeo iz ruku jednog sluge sekiru i njom navalio na kožu, koju je smatrao za pravoga lava. Posle te posete, Tezej je pun divljenja noću sanjao o Heraklovim junačkim podvizima, a ni danju nije mislio ni o čemu drugome neto samo o tome kako će jednom i sam izvršiti slična dela. Obojica su bili i u krvnom srodstvu, jer su im matere bile bliske rođake.

Tako se sada šesnaestogodišnji Tezej nije mogao pomiriti s mišlju da, dok njegov rođak svuda traži zločince i čisti od njih i zemlju i more, on beži od njih kada mu se već pruža prilika za borbu. „Šta bi“, reče neraspoloženo, „pomislio bog koga smatraju mojim ocem o tom bojažljivom putovanju pod sigurnim okriljem njegovih talasa, šta bi moj pravi otac rekao kad bih mu kao znak za raspoznavanje doneo nenaprašene cipele i neokrvavljen mač?“ Te reči dopadoše se njegovom dedi, koji je takođe bio veliki junak. Mati mu dade svoj blagoslov, i Tezej ode.

TEZEJ ODLAZI OCU

Prvi koji mu iziđe u susret bio je drumski razbojnik Perifet, čije je oružje bio topuz okovan gvožđem, kojim je strance obarao na zemlju, a po kome je i dobio nadimak „Bacač topuza“.

Kada Tezej dođe u okolinu Epidaura, izjuri ovaj zlikovac iz tamne šume i prepreči mu put. Ali mladić mu doviknu raspoloženo: „Bedniče! Baš si mi dobro došao, tvoj topuz dobro će pristajati onome koji se rešio da u svet pođe kao drugi Herakle!“ S tim rečima baci se na razbojnika i ubi ga posle kratke borbe. Od ubijenog uzme topuz iz ruke i ponese ga sa sobom kao trofej i oružje.

Drugoga razbojnika srete on kod Korintske prevlake. Bio je to Sinid, „Savijač omorike“, tako nazvan po tome što je, kad bi mu neki putnik pao u ruke, imao običaj da svojim džinovskim snažnim rukama savije vrhove dveju omorika, za njih sveže zarobljenika i pusti da ga stabla omorike, razdvojivši se, rastrgnu. Ubijajući ovo čudovište Tezej osveti svoj topuz. Sinid je imao lepu, vitku kćer, po imenu Perigina, koju je Tezej video kako pobeže preplašena ubistvom svoga oca, i sada ju je svuda tražio. Devojka se beše sakrila u gusto izraslo šiblje, pa ga je, kao da je ono razume, s detinjom naivnošću preklinjala, zavezujući mu se da mu, ako je prikrije

i spase, nikada neće nanositi štete, niti ga spaljivati. Kada je Tezej pozvao devojku uveravajući je da joj neće učiniti nikakva zla, i da će se, štaviše, o njoj starati što bolje bude mogao, iziđe ona iz svoga skloništa i otada ostade pod njegovom zaštitom. On je kasnije uda za Dejona, sina kralja Ehalije Eurita. Celo njeno potomstvo držalo se zakletve i nikada nije spalilo nijednu biljku koja je zaštitila njihovu pramajku.

Ali Tezej nije samo drum kojim je putovao čistio od pokvarenih ljudi nego je smatrao da mora povesti borbu i protivu štetnih životinja, pa je i u tome bio sličan Heraklu. Tako, između ostaloga, ubije on Feju; tako se zvalo kromionsko svinjče koje nije bilo obična životinja, već ratoborna i teško savladiva zverka. Vršeći razna junaštva, dođe on do granice Megare i naiđe na Skirona, trećeg zloglasnog drumskog razbojnika, koji je boravio na visokim stenama između Megare i Atike. Ovaj je imao običaj da iz bestidne obesti putnicima pruži noge da mu ih peru, i dok bi oni to činili, on bi ih jednim udarcem noge bacio u more. Tezej sad njega kazni istom smrtnom kaznom.

Došav na antičko zemljište, srete on kod grada Eleusine pustahiju Kerkiona. Ovaj je nagonio putnike na rvanje i ubijao ih kada ih pobedi. Tezej prihvati njegov poziv, savlada ga i oslobodi svet ovoga čudovišta. Pošto je putem samo malo odmakao, stigne on do Damasta, poslednjeg i najokrutnijeg drumskog razbojnika, koga su svi poznavali samo po njegovom nadimku Prokrust, što znači „Istezalo“. Prokrust je imao dve postelje, jednu vrlo kratku, a drugu veoma dugačku. Kada bi mu došao nadomak neki malen stranac, surovi razbojnik odveo bi ga na spavanje do dugačke postelje. „Kao što vidiš“, govorio bi on tada, „moja postelja je suviše velika za tebe, čekaj da je podesim, prijatelju!“ Pri tome bi mu istezao udove sve dok ovaj ne izdahne. Kad bi, pak, naišao neki putnik visoka rasta, on ga je vodio do kratke postelje i govorio mu: „Žao mi je, dragi moj, što moja postelja nije načinjena za tebe, i što je suviše mala, ali tu ćemo brzo pomoći!“ Pa bi mu

odsekao noge za onoliko koliko su bile duže od postelje. Ovoga, inače velikog, diva, Tezej je bacio na malu postelju i skratio mu dugačko telo mačem tako da je bedno završio.

Tako se većini razbojnika dogodilo da im Tezej odmazdi onim istim načinom kojim su oni vršili nasilja.

Celim putem dotle junaku se nije dogodilo ništa lepo. Kada je najzad došao do reke Kefisa, srete nekoliko muškaraca iz plemena Fitalida, koji ga primiše gostoljubivo. Pre svega, na njegovu molbu, očistiše ga na uobičajeni način od prolivene krvi i ugostiše ga u svojoj kući. Pošto se dobro proveo kod njih i srdačnim rečima zahvalio ovim valjanim ljudima, uputi se on u postojbinu svoga oca, koja je sada bila blizu.

TEZEJ U ATINI

U Atini mladi junak ne nađe mir i radost koje je očekivao. Među stanovnicima grada vladao je razdor i pometenost, pa i u samoj kući svoga oca Egeja zateče žalosno stanje. Medeja, koja na svojim zmajskim kolima beše napustila Korint i očajnog Jasona, stigla je u Atinu i uspela da se dodvori starome Egeju obećavajući da će mu pomoću svojih čarolija vratiti mladalačku snagu. Zbog toga je kralj živeo s njom u vrlo prisnim odnosima. Strašna žena bila je pomoću svojih mađija obaveštena o dolasku Tezejevom, pa nagovori Egeja, koji je zbog razdora svojih građana sumnjao u svakoga, da stranca, za koga on nije ni slutio da mu je sin i koga je ona predstavila kao opasnu uhodu, počasti kao gosta i da ga otruje. Tako se Tezej nepoznat pojavi pri doručku i poradova se što će omogućiti ocu da sam otkrije ko je pred njim. Već su mu prineli i otrovan pehar, a Medeja je s nestrpljenjem očekivala trenutak kada će novi gost, koga se bojala verujući da će je oterati iz kuće, ispiti prvi gutljaj, koji bi bio dovoljan da mu zauvek zaklopi mlade i budne oči.

Međutim, Tezej, više željan očevog zagrljaja nego pehara, izvuče, da bi tobože isekao meso, mač koji mu je otac ostavio ispod ogromnog kamena, želeći da Egej primeti oružje i tako pozna sina. Čim je mač blesnuo, otac je poznao oružje i oborio

pehar s otrovnim vinom. Pošto se sa nekoliko pitanja potpuno uverio da pred njim stoji, u punom cvetu junačke mladosti, sin koga mu je dosudila sudbina, Egej ga čvrsto zagrli. Zatim ga odmah predstavi okupljenom narodu, kome je Tezej morao da ispriča doživljaje sa svoga putovanja, i narod radosnim usklicima pozdravi tako rano osvedočenog junaka. Kralj Egej je tad omrznuo dvoličnu Medeju, i tu čarobnicu sa ubilačkim namerama proterao iz zemlje.

TEZEJ KOD MINOJA

Prvo junačko delo koje Tezej izvrši otkako je kao kraljev sin i naslednik atičkog prestola živeo pored svoga oca bilo je istrebljenje pedeset sinova njegovog strica Palanta, koji su se ranije nadali da će se dočepati prestola ako Egej umre bez potomstva. Oni su bili razgnevljeni ne samo zbog toga Što je sadašnji kralj Atinjana, Egej, bio usvojeni sin Pandiona, nego i zato što će i ubuduće neki uljez vladati njima i zemljom. Zbog toga se prihvate oružja i postave došljaku zasedu. Ali glasnik koga su sobom vodili, a to je bio neki stranac, oda taj plan Tezeju, koji iznenada izvrši prepad na njihovu zasedu i ubije svu pedesetoricu. Da ovom nužnom krvavom samoodbranom ne bi digao narod protivu sebe, Tezej se odluči da preduzme jedan opšte koristan pothvat. On uspe da savlada maratonskog bika koji je stanovnicima četiri atička sela zadavao mnoge nevolje, provede ga kroz Atinu da ga svi vide, i najzad ga prinese na žrtvu Apolonu.

U to vreme već po treći put dođoše sa Krita izaslanici kralja Minoja da uzmu uobičajeni danak. S tim dankom je ovako stajalo: sin Minojev, Androgej, bio je, kako se pričalo, na prevaru ubijen u atičkim brdima. Zbog toga je njegov otac kaznio stanovnike ubistvenim ratom, a i bogovi su opustošili zemlju sušom i boleštinama. Tada Apolonovo proročište

nagovesti da će gnev bogova i patnje Atinjana prestati ako uspeju da umire Minoja i da svakih devet godina šalju na Krit kao danak sedam mladića i sedam devojaka. Minoj je te mladiće i devojke zatvarao u svoj čuveni Lavirint, koji mu je sagradio Dedal, a tamo ih je, priča se, strašni Minotaur, pola čovek a pola bik, ubijao ili uništavao na drugi način. Kada je došlo vreme trećem davanju danka, i očevi koji su imali neudate kćeri i sinove morali da ih predaju užasnoj sudbini, ponovo planu negodovanje stanovnika protivu Egeja i svi počeše da ropću što jedino on, vinovnik celog ovog nedela, ne trpi od te kazne, pošto je neko kopile koje se dovuklo ovamo proglasio za svoga naslednika, i potpuno ravnodušno gleda kako im se otimaju zakonita deca.

Tezeja su bolele ove optužbe, jer se već navikao da sudbina svojih sugrađana smatra kao svoju. On ustade na skupštini i izjavi da se prijavljuje dobrovoljno, bez izvlačenja kocke. Ceo svet zadivi se zbog njegove plemenitosti i požrtvovane građanske svesti. Mada ga je otac obasuo usrdnim molbama da ga ne lišava tako brzo neočekivane sreće što je stekao sina i naslednika, Tezej ostade nepokolebljiv u svojoj odluci i umiri oca uveravanjima punim samopouzdanja da sa mladićima i devojkama koji su kockom izabrani on ne odlazi u propast, nego da savlada Minotaura.

Brod koji je dotada prevozio nesrećne žrtve na Krit plovio je sa crnim jedrima. Sada, pak, kada Egej ču da sin govori sa tako gordim pouzdanjem. Opremi brod doduše kao i pre, ali ipak dade krmaru da ponese i jedno belo jedro i naredi mu da ga razvije ako se Tezej vrati spasen; u protivnom slučaju neka dojedri sa crnim i na taj način izdaleka objavi nesreću.

Kada je kocka bila izvučena, mladi Tezej odvede izabrane dečake i devojke u Apolonov hram i u njihovo ime prinese bogu na žrtvu, kao dar molilaca, maslinovu granu obavijenu belom vunom. Pošto su očitane svečane molitve, ode on u pratnji celoga naroda sa izabranim mladićima i devojkama na morsku obalu i ukrca se u žalosni brod.

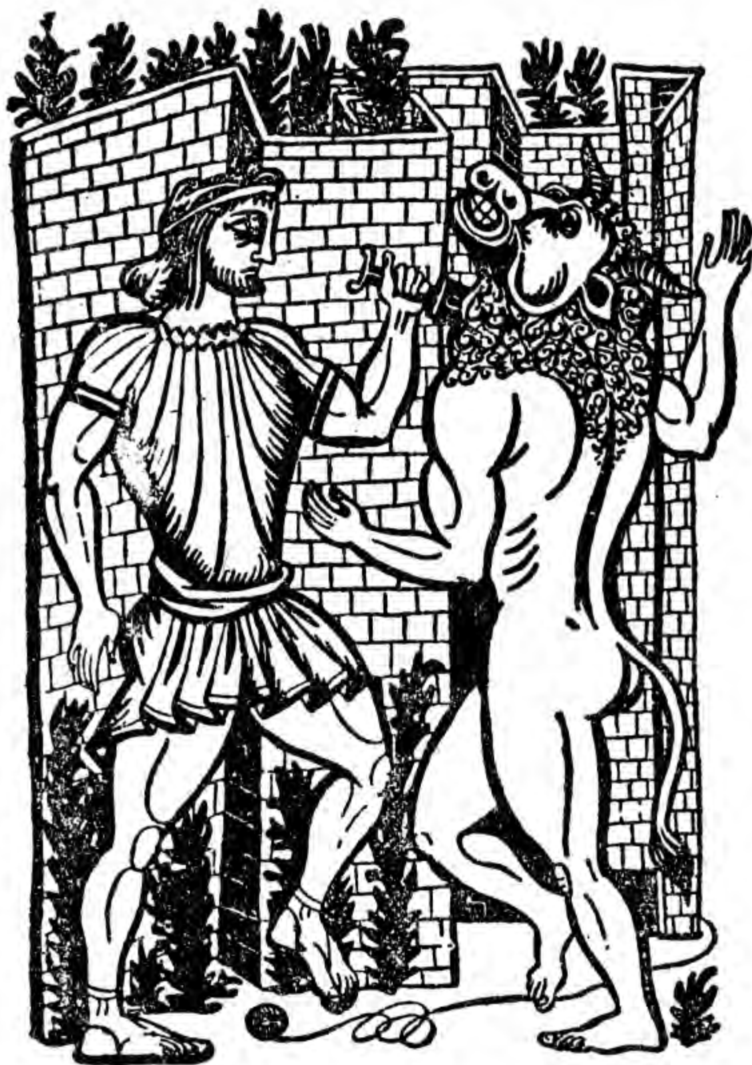
Delfijsko proročište savetovalo mu je da za zaštitnicu izabere boginju ljubavi i da se poveri njenom pokroviteljstvu. Tezej nije razumeo ovaj savet, ali ipak prinese žrtvu Afroditi. Međutim, uspeh potpuno objasni smisao ovog proročanstva. Jer kada se Tezej iskrcao na Kritu i pojavio pred kraljem Minojem, njegova lepota i junačka mladost odmah privukoše poglede ljupke kraljeve kćeri Arijadne. Ona mu na tajnom sastanku prizna svoju ljubav i preda mu klupče konca. Kraj ovoga klupčeta trebalo je da zaveže na ulazu u lavirint, i dok bude koračao zamršenim hodnicima da pusti da mu se ono odmotava u ruci sve dok ne dospe do onoga mesta gde strašni Minotaur čuva stražu. Arijadna mu istovremeno preda i začarani mač kojim će moći da ubije to čudovište.

Tezeja i celu njegovu pratnju Minoj posla u lavirint. Tezej je bio vođ svojih drugova; on svojim čarobnim oružjem ubije Minotaura, pa pomoću konca koji se odmotavao srećno iziđe iz mračnih hodnika lavirinta sa svima koji su bili s njim. Tako pobeže sa drugovima, uz pomoć i u društvu Arijadne, koju mladi junak povede sa sobom, usrećen tom dragom pobedničkom nagradom koju je neočekivano izvojevao. Po njenom savetu naredi on da se probije dno kritskim brodovima, kako bi onemogućio njenom ocu da ih goni.

Tezej već poverova da je njegov dragi plen sasvim u bezbednosti, pa bezbrižno ode s Arijadnom na ostrvo Diju, koje je kasnije nazvano Naks.

Tu mu se u snu pojavi bog Bah i izjavi da je sama sudbina odredila Arijadnu njemu, Bahu, za nevestu, pa mu zapreti svim mogućim nedaćama ako mu ne prepusti miljenicu. Tezeja je njegov ded vaspitao u bogobojažljivom duhu; on se bojao božjega gneva, pa rasplakanu očajnu kraljevu kćer ostavi na pustom ostrvu i otplovi dalje.

U noći se pojavi Arijadnin pravi mladoženja, Bah, i odvede je na brdo Drijo. Tamo najpre iščeze sam bog, a uskoro zatim posta nevidljiva i sama Arijadna. Tezej i njegovi saputnici se vrlo ražalostiše zbog otmice devojke.

U svojoj žalosti zaboraviše da je na njihovom brodu još uvek crno jedro sa kojim su se otisnuli od atičke obale. Stoga propustiše da, prema Egejevom naređenju, razapnu belo jedro, i brod je sa žalosnim znamenjem jedrio ka rodnoj obali.

Kada se brod približavao, Egej se baš nalazio na obali i s jedne izbočene stene uživao u izgledu otvorenog mora. Po crnoj boji jedra zaključi on da mu je sin mrtav. Tada usta sa stene na kojoj je sedeo i u očajanju i prevelikom bolu surva se u dubinu. Međutim je Tezej već pristao s brodom i, pošto je u pristaništu prineo žrtvu koju je pri polasku obećao bogovima, pošalje u grad glasnika da javi kako su spaseni i mladići i devojke, zajedno s njim. Glasnik nije znao šta da misli o dočeku na koji je naišao u gradu. Dok ga jedni radosno pozdraviše dobrodošlicama i okitiše vencima kao nosioca radosne vesti, druge zateče pogružene u teškoj žalosti, bez imalo volje da slušaju njegove radosne reči. Najzad se polako reši ova zagonetka, jer vest o smrti kralja Egeja poče polako da se širi. Glasnik je, istina, primao vence, adi njima nije ukrašavao čelo, nego glasničku palicu, i tako se vratio na obalu. Tu zateče Tezeja još u hramu, zauzetog oko prinošenja žrtve, i zbog toga ostade pred vratima hrama, da bogosluženje ne bi ometao žalosnom vešću. Čim je dogorela žrtva, glasnik objavi Egejevu smrt. Pogođen bolom kao gromom, Tezej se baci na zemlju, a kada se ponovo pribra, svi požuriše u grad, ali ne sa radosnim uzvicima, kao što su zamišljali, nego uz jadikovke i kukanje.

TEZEJ KAO VLADAR

Pošto je uz veliku žalost sahranio oca, Tezej posveti Apolonu obećanu žrtvu. Brod sa trideset vesala, kojima je otputovao s atičkim mladićima i devojkama i kojim se spasen vratio, Atinjani su sačuvali za večnu uspomenu na taj način što su stalno zamenjivali svako istrulelo drvo na njemu. I tako je ovaj osvešteni ostatak starog junačkog vremena još dugo posle Aleksandra Velikog pokazivan prijateljima starina.

Tezej, koji je sada postao kralj, ubrzo dokaza da nije samo junak u ratu i borbi, nego da je sposoban i da uredi državu i narod usrećí u miru. U tome on nadmaši čak i svoj uzor, Herakla. On, naime, preduze veliko, divljenja dostojno delo. Pre njegove vladavine većina stanovnika Atike živela je rastureno oko tvrđave i maloga grada Atine, po majurima i zaseocima. Zbog toga su se teško mogli okupljati da rešavaju o javnim poslovima. Štaviše, češće su se kavžili zbog sitnih razmirica oko graničnih imanja. Tezej sada sve građane s atičkog područja ujedini u jedan grad i tako od rasturenih opština načini jednu zajedničku državu. Ovo veliko delo ne ostvari on silom, kao kakav tiranin, nego obilazeći pojedina sela i plemena i tražeći njihov dobrovoljni pristanak. Siromašne i niže slojeve nije trebalo dugo nagovarati; oni su od zajedničkog života s imućnima mogli imati samo koristi. Ali

moćnima i bogatima obeća on ograničenje kraljevske vlasti, koja je dotle u Atini bila neograničena, a isto tako i potpuno slobodno uređenje. „Ja lično“, reče on, „želim samo da budem vaš vojskovođa u ratu i zaštitnik zakona, a u svemu ostalom biće data ravnopravnost ovima mojim sugrađanima.“ Ovo dobro primiše otmeni ljudi, a drugi, kojima je promena državnog uređenja bila manje dobrodošla, pobojaše se njegove omiljenosti kod naroda, njegove velike moći i dobro poznate hrabrosti, pa zato i oni radije popustiše nagovoru čoveka koji ih je ionako mogao prisiliti.

Tako Tezej raspusti sve pojedine uprave i samostalno poglavarstvo u opštinama, osnova u sredini grada zajedničku opštinsku upravu, i ustanovi jednu svečanost za sve građane, koju nazva Panateneja, tj. svečanost svih Atinjana. Tek tada Atina posta pravi grad, a njeno ime tada tek svi prihvatiše. Ranije je ona bila samo jedan Kraljevski dvorac, nazvan Kekropov grad, po svom osnivaču, oko koga je bilo samo malo građanskih kuća. Da bi ovaj grad još više povećao, pozva on doseljenike iz svih krajeva, obećavajući im ista građanska prava, jer je hteo da u Atini zasnuje opštu zajednicu naroda. Ali da pridošli brojni doseljenici ne bi uneli nered u novoosnovanu državu, on najpre podeli narod u plemiće, zemljoradnike i zanatlije, pa svakome tom staležu odredi njegova prava i dužnosti, tako da su se plemići isticali ugledom i javnim službama, zemljoradnici korisnim zanimanjem, a zanatlije velikim brojem. Svoju kraljevsku vlast on ograniči, kao što je i obećao, i potčini je savetu plemića i skupštini naroda...

TEZEJ I FEDRA

Tezej je bio sada na prekretnici svoje sreće. U tešku ga nevolju baci još jedan pokušaj da sreću ne traži samo u pustolovinama, nego da je zasnuje na svom rođenom ognjištu. Kad je Tezej u jeku svojih junačkih dela i u prvim svojim mladićkim godinama oteo s Krita miljenicu svoje mladosti, Arijadnu, od njenog oca, Minoja, nju je pratila njena mala sestra Fedra, koja nije htela da se odvaja od nje. A kad je Arijadnu preoteo bog Bah, otišla je Fedra sa Tezejem u Atinu, jer se nije usuđivala da se vrati svom ocu tiraninu. Tek kad joj je otac umro, vrati se devojčica bujne lepote u svoj zavičaj, Krit, i tamo izraste u lepu i mudru devojku u kraljevskoj kući svoga brata Deukaliona, koji je sada, kao kraljev najstariji sin, vladao ostrvom.

Tezej je mnogo slušao o njenim dražima i verovao da je ona po lepoti i ljupkosti slična svojoj sestri Arijadni, njegovoj prvoj miljenici. Deukalion, novi vladar Krita, bio mu je naklonjen i, kada se Tezej vratio sa krvave svadbe svoga prijatelja u Tesaliji, on sklopi s Atinjanima savez za odbranu i napad. Tada mu se Tezej obrati s molbom da mu svoju sestru Fedru da za ženu. Ovaj ga nije odbio, i Egejev sin ubrzo se oženi Krićankom, koja je odista i po stasu i po ponašanju bila toliko slična miljenici iz njegove mladosti da se Tezeju učinilo

da je nade svojih mladićkih godina ispunio u muževnom dobu. Da bi mu sreća bila potpuna, Fedra prve godine braka rodi kralju dva sina: Akamanta i Demofonta.

Ali Fedra nije bila ni tako dobra ni tako verna kao što je bila lepa. Više od sedoga oca njoj se dopadao mladi kraljev sin, Hipolit, njen vršnjak. Ovaj Hipolit bio je jedini Tezejev sin koga mu je rodila oteta Amazonka. U ranoj mladosti otac je dečaka poslao u Trezen, da ga tamo vaspitavaju braća Tezejeve majke, Etre. Kad je odrastao, lepi i smerni mladić, koji se rešio da ceo svoj život posveti devičanskoj boginji Artemidi i koji dotle nije poklonio pažnju nijednoj ženi, dođe u Atinu i Eleusinu da pomogne oko proslave misterija. Tu ga Fedra vide prvi put, pa pomisli da vidi svoga muža podmlađenog, a njegov lepi stas i skromnost raspališe nečiste želje u njenom srcu. Ipak ona uspe da u grudima prikrije izopačenu strast. Kada je mladić otputovao, sagradi ona na atinskoj tvrđavi hram posvećen boginji ljubavi, odakle se mogao videti Trezen, i koji je kasnije dobio naziv: „Hram Afrodite koja gleda u daljinu“. Tu je Fedra sedela danima gledajući more.

Kada Tezej najzad otputova u Trezen da poseti svoje srodnike i sina, pođe s njim onamo i njegova supruga i provede tamo duže vreme. I tu se još dugo borila sa nečistim plamenom u svome srcu; tražila je samoću i pod mirtama oplakivala svoju nesreću. Najzad se poveri svojoj staroj dadilji, ženi koja je bila prepredena i odana svojoj gospodarici slepom i ludom ljubavlju. Dadilja ubrzo uze na sebe da mladića obavesti o grešnoj strasti njegove maćehe. Ali bezazleni Hipolit sasluša dadilju s gnušanjem. Njegovo se užasavanje poveća još više kada mu neverna maćeha predloži da svoga oca ukloni s prestola i da s njom podeli skiptar i vladavinu. U svome gnušanju on prokle sve žene, uveren da je obesvećen već i samim slušanjem tog sramnog predloga. Pošto Tezej baš tada nije bio u Trezenu — jer je taj trenutak ugrabila neverna žena — Hipolit izjavi da ne želi ni trenutka više da boravi sa Fedrom pod istim krovom pa, pošto je prethodno dadilju

otpremio onako kako je zaslužila, požuri se van grada da lovi po šumama i bude u službi svoje drage gospodarice, boginje Artemide, i da se kraljevoj kući ne približi sve dok se otac ne vrati, da mu se izjada.

Fedra nije mogla da preživi odbijanje svojih zločinačkih ponuda. U njoj su se borili svest o zločinu i neizmerna strast; ali pakost nadjača. Kada se Tezej vrati, zatekne svoju ženu obešenu, a u njenoj grčevito stisnutoj desnici stegnuto pismo koje je napisala pred smrt; u njemu je stajalo: „Hipolit je napao na moju čast. Da bih izbegla njegovim gonjenjima, preostao mi je samo jedan izlaz. Umrla sam pre nego što sam ukaljala čast svoga muža.“

Tezej je dugo stajao kao u zemlju ukopan od zaprepašćenja i gnušanja. Najzad pruži ruke k nebu i poče da se moli: „Oče Posejdone, koji si me uvek voleo kao svoje rođeno dete, nekada si mi obećao da ćeš mi uslišiti tri molbe i time mi ukazati svoju milost. Sada te podsećam na to obećanje. Ispuni mi samo jednu želju: daj da moj prokleti sin ne doživi današnji zalazak sunca!“ Tek što je Tezej izgovorio ovu kletvu, kada Hipolit, vrativši se iz lova i obavešten o povratku očevom, uđe u dvor i, idući za glasom jadikovke, dođe pred oca i maćehin leš, Na očeve pogrde sin mirno odgovori: „Oče, savest mi je čista. Ne osećam se krivim ni za kakvo zlo delo.“ Ali Tezej mu pruži maćehino pismo i bez suda ga protera iz zemlje. Hipolit se pozva na svoju zaštitnicu, devičansku Artemidu, kao na svedoka svoje nevinosti, pa se plačući i uzdišući oprosti sa svojom drugom otadžbinom, Trezenom.

Još istoga dana svečeri potraži Tezeja glasnik, koji, izveden pred kralja, reče: „Gospodaru i kralju naš, tvoj sin Hipolit ne vidi više svetlost dana!“ Tezej ovu poruku sasluša potpuno hladno i s gorkim osmehom reče: „Je li ga ubio neprijatelj čiju je ženu obeščastio, kao što je hteo da obeščasti i ženu svoga oca?“ „Ne, gospodaru“, odgovori glasnik „ubila su ga njegova vlastita kola i tvoje kletve!“ „O, Posejdone“, reče

tada Tezej, dižući ruke k nebu u znak zahvalnosti, „danas si se pokazao kao moj pravi otac i uslišio si moju molitvu! Ali reci mi, glasniče, kako je umro moj sin? Kako je pogodio topuz odmazde onoga koji je uprljao moju čast?“ Glasnik poče da priča: „Mi, slute, timarili smo na morskoj obali konje našeg gospodara Hipolita kada stiže vest o njegovom progonu. Ubrzo dođe i on u pratnji svojih prijatelja iz mladosti, koji su jadikovali. Naredi nam da spremimo konje i kola za polazak. Kada je sve bilo pripremljeno, podiže on ruke k nebu i pomoli se: „Zevse, uništi me ako sam zao čovek! Neka moj otac, ostao ja živ ili mrtav, sazna da mi je neopravdano oduzeo čast!“ Tada uze bič u ruke, skoči na kola, dohvati uzde i praćen poslugom uputi se ka Argu i Epidauru. Tako dođosmo na pustu morsku obalu; s desne strane bilo je more, s leve brežuljci sa stenovitim obroncima. Odjednom čusmo neku potmulu buku, sličnu podzemnoj grmljavini. Konji počeše da zaziru i načuljiše uši, a mi ostali bojažljivo se obazresmo da vidimo otkuda dolazi ta jeka. Kada pogledasmo na more, ukaza nam se jedan talas, koji se uzdizao k nebu visoko kao kula i koji nam je zaklanjao pogled na Prevlaku i obalu. Ogromni talas ubrzo se s penom i bučanjem baci na obalu, baš na put kojim su grabili konji. Ali sa besnim valom more istovremeno izbaci i neko čudovište, džinovskog bika, od čije rike odjeknuše obala i stene. Ovaj prizor iznenada uplaši konje. Naš gospodar, navikao inače da upravlja konjima, obema rukama jako zateže uzde i držaše ih onako kao što vešti kormilar upravlja krmom. Ali konji se usplahiriše, počeše gristi uzde, otkazaše kočijašu poslušnost i nagoše napred. Ali kada su hteli da pojure ravnim drumom, morska im neman prepreči put. Oni tad skrenuše u stranu k stenama, a bik ih sasvim pritesni uz njih, jureći pokraj samih točkova. Tako se najzad dogodi da su sa druge strane naplaci točkova počeli nailaziti na stene, i tvoj nesrećni sin preturi se preko glave, zajedno sa prevrnutim kolima, a konji bez vozača odjuriše i stadoše ga vući po pesku i obalskom kamenju. Sve se odigralo i suviše brzo i mi, pratioci, nismo

mogli da priskočimo gospodaru u pomoć. Napola zdrobljen, povika on još jednom na ovoje inače tako poslušne konje, zakuka zbog očeve kletve i izdahnu. Jedna izbočena stena zakloni nam vidik. Morska neman nestade kao da ju je zemlja progutala. Dok su ostale sluge bez daha pratile trag kola, ja sam požurio ovamo, o kralju, da ti javim o žalosnoj sudbini tvoga sina.“

Posle izveštaja Tezej je još dugo i bez ijedne reči buljio preda se. „Ne radujem se njegovoj nesreći, a i ne oplakujem je“, reče najzad zamišljeno, utonuo u sumnju. „Kad bih mogao da ga još vidim živog, da ga ispitam, da s njim razgovaram o njegovoj krivici.“ Ove reči prekide naricanje neke starice koja, sede raščupane kose i s pocepanom haljinom, dojuri razdvojivši redove dvorana i baci se pred noge kralju Tezeju. To je bila seda dadilja kraljice Fedre, koja na vest o Hipolitovoj žalosnoj propasti, mučena savešću, nije više mogla da ćuti, nego plačući otkri kralju nevinost mladićevu i krivicu svoje gospodarice. Pre no što je nesrećni otac mogao da dođe sebi, sluge jadikujući doneše na nosilima pred kralja njegovog sina Hipolita, razmrskanog ali još živog. Pokajnički i sav očajan, Tezej priđe sinu na samrti; ovaj prikupi poslednju životnu snagu i postavi pitanje onima koji su ga okruživali: „Je li moja nevinost dokazana?“ Jedan znak najbližih oko njega pruži mu utehu. „Zlosrećni, prevareni oče“, reče mladić umirući, „praštam ti!“ — i izdahnu.

Tezej ga sahrani pod istim mirtinim drvetom pod kojim se nekada Fedra borila sa svojom ljubavlju, i čije je lišće često u očajanju kidala sa grana. Pošto joj je to bilo omiljeno mesto, onde sahraniše i nju, jer kralj htede da uskrati svojoj supruzi posmrtnu počast.

TEZEJ ODLAZI U OTMICU ŽENA

Družeći se s mladim junakom Piritojem, u ostavljenom i ostarelom Tezeju ponovo se probudi želja za smelim, pa i obesnim pothvatima. Piritojeva žena, Hipodamija, umrla je posle kratkog vremena, a pošto sad i Tezej osta bez žene, obojica pođu u otmicu žena. Tada beše još vrlo mlada ona kasnije toliko slavna Helena, kći Zevsa i Lede, koja je odrasla na dvoru svoga očuha, Tindareja, u Sparti. Ali ona je već bila najlepša devojka svoga vremena, i njena ljupkost pročula se po celoj Grčkoj. Kada Tezej i Piritoj dođoše zbog otmice žena u Spartu, videše je kako igra u Artemidinom hramu. U obojici se rasplamte ljubav prema njoj. U svojoj obesti oni ukradu mladu kneginju iz svetilišta, i prvo je odvedu u Tegeju u Arkadiji. Tu bace kocku i jedan drugom bratski obećaju da će onaj koji je dobije pomoći drugome da otme neku drugu lepoticu. Kocka dosudi plen Tezeju, i on odvede devojku u Afidnu u atičkoj oblasti, preda je tamo svojoj majci, Egri, i poveri je zaštiti svoga prijatelja. Zatim pođe dalje sa svojim pobratimom, i obojica smisle da izvrše neko junačko delo. Piritoj se reši da iz podzemnog sveta ukrade. Persefonu, Plutonovu ženu, i da tako naknadi štetu zbog izgubljene Helene. Već je ispričano da taj njihov pokušaj nije uspeo i da ih je Pluton osudio na večiti boravak u podzemnom svetu, i da

je Herakle, koji je hteo da ih oslobodi, mogao iz Hada da spase samo Tezeja.

Dok je Tezej bio odsutan, na tom nesrećnom pohodu, i dok je posle toga sedeo zarobljen u podzemnom svetu, dignu se Helenina braća, Kastor i Polideuk, i upadnu u Aginu da oslobode sestru. Iz početka nisu vršili nikakva neprijateljska dela, nego su miroljubivo stigli u Atinu i zatražili da im vrate Helenu. Ali kad im u gradu odgovore da mlada devojka nije kod njih, i da ne znaju gde ju je Tezej ostavio, oni se naljute i sa svojim pratiocima počnu se pripremati za pravi rat. Tada se Atinjani uplaše i jedan od njih, po imenu Akadem, koji je na neki način doznao Tezejevu tajnu, otkrije braći da je Helena sakrivena u Afidni. Kastor i Polideuk krenu na avaj grad, pobede u borbi i mesto osvoje na juriš.

U Atini su se međutim dogodile i druge stvari nepovoljne po Tezeja. Menestej, sin Pegejev, praunuk Erehtejev, digao se kao narodni vođ protiv upražnjenog prestola, laskajući masama. Pobunio je i plemiće, govoreći im da ih je kralj, time što ih je dovukao sa njihovih poseda u grad, pretvorio u svoje podanike i robove. Narodu, pak, objasni kako je za ljubav nekome snu o slobodi morao da napusti svoje seoske hramove i bogove, i mesto da zavisi od mnogih dobrih domaćih gospodara, sada služi jednom strancu i despotu. Kako se cela Atina uplaši što su Tindaridi osvojili Afidnu, Menestej iskoristi i to raspoloženje naroda. On privoli građane da otvore gradske kapije i prijateljski prime Tindarejeve sinove, koji su vodili Helenu, otetu od njenih čuvara, pošto oni ratuju jedino protiv Tezeja kao devojčinog otmičara. Ponašanje Kastora i Polideuka dokaza da je Menestej ovoga puta govorio istinu. Jer mada su ušli u grad kroz širom otvorene kapije i mada je tu sve bilo u njihovoj vlasti, ipak nikome nisu učinili nikakvo zlo, nego su samo tražili da, kao i drugi otmeni Atinjani i Heraklovi rođaci, budu posvećeni u tajnu službu eleusinskih misterija; a zatim se vratiše sa spasenom Helenom u svoju otadžbinu, ispraćeni od građana, koji su ih voleli i poštovali.

TEZEJEVA SMRT

U svom dugom zarobljeništvu u Hadu imao je Tezej prilike da uvidi svoju nepromišljenost i svu neplemenitost svog poslednjeg postupka, koji nikako nije bio u skladu s njegovim ostalim junaštvima, i da se zbog toga pokaje. On se vrati kao ozbiljan starac, ne primi sa zlovoljom to što su braća spasla Helenu, jer se stideo ovog svog dela. Mnogo ga više zabrinu nesloga koju zateče u državi, i mada ponovo uze u ruke uzde vlasti i potisnu Menestejevu stranku, ipak sve do kraja života ne oseti više pravi mir. A kada htede da ozbiljno upravlja državom, protivu njega ponovo izbiše pobune. Njima je na čelu još uvek stajao Menestej; on je za sobom imao stranku plemića, koji su se još i sad, po Palantu, Tezejevom stricu, i njegovim pobeđenim i pobijenim sinovima, nazivali Palantide. Oni koji su ranije Tezeja mrzeli polako su prestajali da ga se plaše, a Menestej je toliko razmazio prosti narod da je ovaj, umesto da sluša, hteo samo da mu se laska. U početku Tezej pokuša nasilnim sredstvima; ali kada buntovničke sumnje i otvoreno protivljenje ometoše sva njegova nastojanja, nesrećni kralj odluči da dobrovoljno napusti svoj neposlušni grad, pošto je svoje sinove, Akamanta i Demofonta, još pre toga krišom sklonio u Eubeju kod kralja Elefenora. U jednom malom mestu Atike, zvanom Garget,

koje su još dugo posle njega pokazivali kao mesto prokletstva, prokune on javno Atinjane. Zatim strese prašinu sa svoje obuće i ukrca se za Skir.

Stanovnike ovoga ostrva smatrao je on kao svoje osobite prijatelje, jer je tamo imao veliko poljsko imanje, koje je nasledio od oca. Tada je na Skiru vladao Likomed. Tezej ode k njemu i zamoli svoje imanje, da se na njemu nastani. Ali sudbina ga je odvela rđavim putem. Likomed, bilo zato što se bojao slave velikog čoveka, ili što je možda bio u tajnom sporazumu s Menestejem, smišljao je kako da omakne gosta koji mu je pao u ruke, a da se pri tome ne stvori velika galama. Zbog toga ga odvede na najviši vrh ostrva, koji je imao strme strane. Hteo je — tako je naveo — da Tezej odatle jednim pogledom obuhvati lepo imanje koje je na ostrvu imao njegov otac. Popevši se, Tezej radosno posmatraše divne poljane, a podmukli vladar zada mu udarac s leđa, tako da se on strmoglavi sa stene, i u dubinu stiže samo njegov razmrskani leš.

Nezahvalni narod u Atini brzo zaboravi Tezeja, i Menestej vladaše kao da je presto nasledio od mnogih svojih predaka. Tezejevi sinovi pođoše sa junakom Elefenorom protiv Troje kao obični ratnici.

Mnogo vekova kasnije, kada su Atinjani kod Maratona morali da se bore protiv devetostruko nadmoćnijih Persijanaca, duh velikog junaka iziđe iz zemlje i povede u pobedu potomke svojih nezahvalnih podanika. Zato delfijsko proročište naredi Atinjanima da posle pobedonosnog rata protiv Persijanaca uzmu Tezejeve kosti i sahrane ih sa puno poštovanja. Ali gde da ih traže? Čak i da su na ostrvu Skiru našli Tezejev grob, kako bi mogli posmrtne ostatke da otkupe od surovih i strancima nepristupačnih varvara? Tada se dogodi da čuveni Atinjanin Kimon, sin Miltijadov, prilikom novog pohoda osvoji ostrvo Skir. Dok je s velikom revnošću tražio grob narodnog junaka, opazi kako orao lebdi nad jednom humkom. On se zaustavi na tome mestu, i ubrzo spazi

kako ptica sleti dole i kandžama poče da raskopava zemlju. Kimon u tome vide božansko znamenje, naredi da se tu kopa, i duboko u zemlji nađe kovčeg sa velikim lešom, a pored njega čelično koplje i mač. On i njegovi pratioci nisu ni posumnjali da su našli Tezejeve kosti. Kimon odnese svete mošti na lep ratni brod sa tri reda vesala, a u Atini ih dočekaše sa sjajnim svečanostima i prinošenjem žrtava. Bilo je to kao da se sam Tezej vraća u grad. Tako su stolećima docnije utemeljaču slobode i atinske ustavnosti potomci izrazili zahvalnost koju su mu dugovali nezahvalni savremenici.

RAZGOVOR O ŠVABOVIM PRIČAMA IZ KLASIČNE STARINE

Brojni mitovi o pojedinim likovima stare grčke književnosti su u Švabovim *Pričama* obrađeni u obliku bajki sa nizom fantastičnih i u isto vreme strašnih, čudnih i divnih postupaka i dela u neprekidnoj slici sukoba dobra i zla.

Kako se u Švabovoj knjizi i u Homerovoj *Odiseji* ponašaju bogovi? Da li između njihovih i ljudskih postupaka ima sličnosti?

Šta saznajemo u onom delu *Priča* koji se zove *Razdoblja ljudskog roda?* Zašto se smatralo da su bogovi prve ljude stvorili od zlata, druge od srebra, treće od bronze, a četvrte od gvožđa? U čemu je razlika između ljudi tih razdoblja? Da li se u tome krije mogućnost objašnjenja razlika ljudi i njihove podele kroz vekove na bogatije i manje bogate, sposobnije i manje sposobne?

Ko je Dedal i kojih se njegovih dela sećate? Ima li u Ikarovom letu nagoveštaja onog što je u naše vreme u astronautici ostvarila nauka?

Kako je Zevs sa sinom Hermesom kušao sirotog Filemona i njegovu ženu Baukidu? Čime su ih sve počastili i kako su ih dočekali ovi siroti ljudi? Koju su im želju bogovi ispunili pošto su se uverili u njihovo dobročinstvo, slogu i ljubav?

Da li vas priča o kralju Midi podseća na narodnu legendu U *cara Trajana kozje uši?* Zašto je Apolon Midi „podario“ kozje uši? Da li je Mida tajnu o tim ušima mogao trajno da sačuva?

Kako su i zbog čega bogovi osudili Prometeja, kako i zašto Tantala i Sizifa? Kako ste shvatili Prometejev dar ljudima? Ko je Prometeja oslobodio orla koji mu je kljuvao džigerice?

Šta ste zapazili o ljudskoj surevnjivosti u priči o ponositoj i hvalisavoj Niobi? Da li opravdavate njene postupke? Kakva se pouka o ljudskim postupcima može izvući iz kazne koju je iskusila?

Kakve je sve podvige učinio Herkul? Pokušajte da se setite nekog od njegovih dvanaest podviga.

Ko su bili Argonauti i šta su doživeli na svom putu? Ako ste čitali našu narodnu pripovetku *Zlatoruni ovan,* pokušajte da otkrijete sličnost sa Jasonovom krađom zlatnog runa. Kako su Argonauti uspeli da pobegnu sa Medejom? Šta se nakon toga dogodilo sa njom i Jasonom?

Kakvim se sposobnostima odlikovao Orfej i šta on simboliše (oličava)? Zašto je Orfej sišao u podzemni svet i šta ga je zadesilo pri povratku iz „carstva seni“?

Šta je najneobičnije i najdirljivije u Edipovom životu i saznanju? Šta je to navelo ovog nesrećnog kralja da, posle svega, sam sebe oslepi?

Ko je Minoj, ko Minotaur i kako je Tezej uspeo da se spase iz lavirinta iz koga ranije niko nije bio kadar da se vrati? Ko je i kako pomogao Tezeju? Šta je učinio Tezejev otac Egej kad je na brodu kojim se vraćao njegov sin ugledao crna jedra?

Šta znate o Tezeju, njegovoj ženi Fedri i sinu Hipolitu? Ko je od njih ogrezao u grehu i poročnosti, a ko je u svemu što se zbilo nevin? Na čijoj su strani vaše simpatije? Kako je mogla da se izbegne nesreća ove tri ličnosti?

Kada biste iz Švabovih *Priča iz klasične starine* izdvojili tri najlepše, koje bi to bile i zašto? Šta vas je najviše užasnulo, šta najviše rastužilo, a šta najviše obradovalo i oduševilo?

Pokušajte da na primeru neke ličnosti iz *Priča iz klasične starine* otkrijete izvesna opšta ljudska svojstva ili makar neke osobine koje ste zapazili kod pojedinih ljudi.